

לומדים להצליח

חוברת עזר: מיומנויות למידה

שם:	_____
כיתה:	_____
בית הספר:	_____

השלב הרביעי
ציפי משולם

שלום תלמידות ותלמידים,

תקופתנו המכונה "עידן המידע", מציפה אתכם, הלומדים, במידע ובטכנולוגיות רבות וחדשות, ביניהן מהפכת התקשוב. בעידן שלנו אתגרים רבים בעלי עניין והנעה שיש בהם (אולי, לא תאמינו) כדי לגרום לכם הנאה מתהליכי הלמידה. דווקא משום כך חייבים הלומד והלומדת להיות יותר מתמיד בעלי כישורי למידה מתאימים לעידן החדש. בחוברת זו מוצגות בפניכם מיומנויות למידה שיעזרו לכם להתמודד עם קריאה מרוּפָּה ומהירה של טקסטים במגוון תחומים. החוברת בנויה בשיטת "צעד אחד קדימה ושניים אחורה". כך אתם חוזרים על המיומנויות בכל קריאה של טקסט. מטרת החוברת היא לצייד אתכם ב"ארגז כלים" בהבנת הנקרא ובהבעה בכתב, כדי שתהיו לומדים עצמאיים המוכנים לעמוד מול האתגרים המזומנים לכם.

בהצלחה!

שלכם,

צ'פי

תוכן העניינים

5	הבנת הנקרא
6	דיאלוג עם טקסט
6	שחרור חסמי קריאה
6	שחרור מילים לא-מוכרות
7	ידידות שנפסקה
9	שחרור מאזכרים
11	על משחק הכדורגל
13	הסוס המנודה
15	שחרור מילות קישור
20	הצוללת
21	שחרור סימני פיסוק
25	צחק - והעולם יצחק איתך
27	סיכום: דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה
28	בשדה התעופה לא האמינו לנו
31	טקסט מידעי: פסקות
34	דורסי הלילה
36	לגו
39	שאלת שאלות
39	סוגי שאלות
40	שאלות איתור מידע
41	שאלות ארגון מידע
44	לא דובים ולא יער
49	חצי מיליארד ציפורים אינן טועות
53	רצף אירועים
53	העלבון / חגית אהרונוף
57	המשימה: חילוץ חיות - הצלת העולם - קרנף
61	האינקליפטוס

66	מה בין עובדה, השערה ודעה?
67	על מה אנחנו עומדים לקרוא
70	כמו היפופוטם
75	טקסט רב-היצגי
76	איך כותבים בחלל
81	טקסט מידעי: היסוד המארגן
84	אאוריקה
88	אסון אקולוגי בהר הגבוה בישראל - הבריחה מהחרמון
91	המים שלנו
93	סיכום: יסוד מארגן של טקסט מידעי
94	יום הולדת - לא רק אצלנו
100	הסקת היסקים ומסקנות
101	הטובים נגד הרעים / טלילה נבון
104	הפוליגרף - מכונת אמת / יהודה כהן
108	אגרוף - "ספורט" מסוכן
112	טקסט סיפורי: הבנת המשמעות הסמויה
113	הכול בגלל מסמר קטן
116	העופר המסכן / עודד בורלא
118	מהו רווח יקר / אליהו אגסי
120	כתיבת תשובת נימוק - הבעת עמדה
127	אפיון דמות
128	ברוגז / עמוס לוין
137	טקסט מידעי: מיזוג טקסטים
137	כיצד משווים בין טקסטים?
138	חצב, החצב
141	כיצד כותבים קטע ממוזג?
142	אריה, האריה

אנחנו קוראים טקסטים בכל תחומי הדעת. כיצד נבין טוב יותר ומהר יותר? תמיד אפשר להיעזר בהורים, במורים, בסבא, בסבתא, בילדים אחרים ועוד.

אבל מה אפשר לעשות **באופן עצמאי** בלי לשאול אף אחד? כמה פעמים קרה שקראתם טקסט, ולא באמת הבנתם "מה רוצים מכם"? כמה פעמים פניתם במהירות לשאלות כדי לסיים את המטלות ולהשתחרר מהמשימות שנדרשתם להן? כשמתברר שלא באמת עניתם נכון, זה פחות נעים. אם כך, זה הזמן לשנות את השיטה.

לא עונים אם לא מבינים!

המטרה שלנו היא לשפר את הבנת הנקרא ולהיות **לומדים עצמאיים**. תחילה נחזור על כלים שכבר למדנו בשנים קודמות, ונתרגל אותם, ולאט-לאט נלמד כלים חדשים, ונתרגל גם אותם. הכלים שתלמדו ונתרגלו נקראים **אסטרטגיות ומיומנויות**, והם יהפכו להיות ארגז הכלים שלכם. כדי שתשתפרו באסטרטגיות, תכירו מיומנויות. למשל, אסטרטגיית הבנת הנקרא כוללת בתוכה כמה מיומנויות.

דיאלוג עם טקסט

המיומנות העיקרית בהבנת הנקרא היא "דיאלוג עם טקסט". מה עושים? קוראים בתשומת לב רבה, ועוצרים במקומות שאינם ברורים לנו.

שחרור חסמי קריאה

המקומות שאינם ברורים לנו יכולים להיות מילים לא מוכרות, מאזכורים, מילות קישור וסימני פיסוק. כל דבר שאינו ברור לנו, עלול לחסום את ההבנה שלנו, ולכן הוא נקרא **חסם קריאה**. בתהליך **דיאלוג עם טקסט** נשחרר את החסמים האלה. תחילה עלינו **לחפש מה הבנו**. חשוב ביותר - עלינו **להאמין שאנחנו יכולים להבין**. רק לאחר מכן נוכל להתפנות למה שעדיין לא הבנו. עלינו להשתחרר מהמחשבה "מה נכתוב בתשובות?".

אם תעבדו נכון ותקפידי על דרכי העבודה שתלמדו בהמשך החוברת, התוצאה תהיה שתבינו טוב יותר, ואז גם תענו נכון על השאלות.

שחרור מילים לא-מוכרות

יש הקוראים למילים לא-מוכרות מילים "קשות", אבל הן בכלל לא כאלה. בתוך דקות אפשר להפוך מילה לא-מוכרת למילה מוכרת מאוד, ואפשר אפילו להשתמש בה בדברים שאנחנו כותבים.

הנה מספר דרכים לשחרור מילה לא-מוכרת.

מילה נרדפת קרובה	שורשים ומשפחת מילים	הפירוש המדויק אינו נחוץ	הבנה בהקשר
לפעמים לצד המילה הלא-מוכרת כתובה מילה נרדפת המוכרת לנו . ☆ חזק וחסון ☆ נחוש ובטוח	לפעמים המילה מזכירה מילה אחרת , לפעמים יש לה שורש מוכר . ☆ "הילדים נהרו אל משרד המנהלת." המילה "נהרו" מזכירה את המילה "נהר". לכן אפשר להבין שהרבה ילדים הלכו אל המשרד כמו נהר.	לעתים אפשר להסתדר בלי הפירוש המדויק של המילה, כי המשפט מבטא רעיון מובן גם בלעדיו.	קוראים משפט לפני המשפט שהמילה כתובה בו, ומשפט אחריו. מנסים להבין את המילה על-פי ההיגיון . אם זה לא מספיק, יש לקרוא שני משפטים לפני המילה ואחריה, וכך הלאה.

את המילה הלא-מוכרת נסמן בקו מתחתיה.

- 1** במשפטים שלפניכם מסומנות בקו מילים שאין להן מובן (מילות תִּפְּל).
הקיפו את המשמעות הנכונה של כל אחת מהן, על-פי ההיגיון.
- א. רונן הוא ילד בלרן, הוא רק בן שלוש, והוא כבר יודע לספור עד עשר.
בלרן – חמוד / גדול / חכם / מצחיק
- ב. שגית הלכה עם נטע לגשתון כדי לראות את הסרט החדש של בראד פיט.
גשתון – קולנוע / יפה / בית ספר / מצלמה
- ג. הכלב סימפל כל הלילה ולא נתן לי לישון.
סימפל – צחק / נבח / ארון / ישן
- ד. אני אולרת את אחי הקטן אוהד וקונה לו הרבה מתנות.
אולרת – כותבת / מכונית / אוהבת / גדולה

- 2** בטקסט שלפניכם מסומנות מילים לא-מוכרות.
נסו להבין את הפירוש של כל אחת מהן.

"ידידות שנפסקה"

- 1 רינה ויעל הן חברות טובות עוד מהגן. הן גם גרות בְּשִׁכְנוֹת זו לזו. יום-יום לאחר
- 2 הלימודים הן נפגשות ומבלות ביחד את שעות אחר הצהריים.
- 3 יום אחד גילו סולם ניצב ליד הקיר של בית נְטוּשׁ בשכונה. סקרנותה של יעל התעוררה.
- 4 "בואי נראה לאן מוביל הסולם," אמרה, והתחילה לטפס עליו, ורינה אחריה.
- 5 טיפסו וטיפסו, עד שהגיעו לפתח של עליית גג. בעליית הגג שררה אפלוּלית - לא
- 6 היה בה חלון מלבד הפתח שנכנסו דרכו.
- 7 גיששו שתי החברות באפלה, כשהן אוחזות ידיים. הן התיישבו בחלק האחורי של
- 8 החדר ודיברו בקול חרישי, מתוך פחד, שמא מישהו נמצא שם.

לפתע נשמע רעש <u>מירכתי</u> החדר. רינה נבהלה מאוד. בצעקה <u>רמה</u> ברחה וירדה	9
במהירות מהסולם. יעל, שהייתה אמיצה יותר, בדקה מאין בא הרעש המוזר,	10
וגילתה גור חתולים קטן. לקחה יעל את הגור לפתח וקראה כשהיא צוחקת: "איזו	11
פחדנית את, רינה, זה בסך הכול גור קטן. חזרי!"	12
אבל רינה לא חזרה. היא נעלבה כי יעל קראה לה "פחדנית". התקרבה לסולם	13
והזיזה אותו מפתח עליית הגג.	14
ביקשה יעל לרדת, אך לא יכלה. היא <u>הפצירה</u> ברינה, שתחזיר את הסולם למקומו,	15
אך זו <u>סירבה</u> בתוקף ועזבה את המקום.	16
לאחר שעה ארוכה חזרה רינה והחזירה אותו למקומו כדי שיעל תוכל לרדת. לאחר	17
שיעל ירדה וגור החתולים בידיה, אמרה לרינה בכעס: "יותר אל תדברי אליי,	18
אינני חברה שלך עוד." <u>השתוקקה</u> רינה לבקש את סליחתה, אך יעל לא <u>שָׁעְתָה</u>	19
לבקשותיה ורצה לביתה, ומאז לא דיברה איתה יותר.	20

הצלחתם להבין את כל המילים? בואו נעבוד ביחד.

נטוש שורה 3 - אפשר להבין רק בהמשך, שמדובר במבנה שלא גרו בו.

אפלולית - שורה 5 - אין חלון, ולכן כנראה, הכוונה לחושך.

גיששו - שורה 7 - הבנו שהמקום חשוך, לכן אפשר להבין שהן הלכו בצורה לא-בטוחה.

אפלה - שורה 7 - קשור לאפלולית, כלומר לחושך.

חרישי - שורה 8 - קול שקט, כי הן חששו שישמעו אותן.

ירכתי - שורה 9 - אפשר לוותר על הפירוש. (אפשר לבדוק זאת במילון).

רמה - שורה 9 - המילה מתארת את "צעקה", וכל צעקה אמורה להיות חזקה.

הפצירה - שורה 15 - ביקשה. כנראה, ביקשה מאוד.

סירבה בתוקף - שורה 16 - התנגדה. אפשר לוותר על ניחוש מדויק של "בתוקף".

✿ כעת כתבו את הפירושים של המילים שלפניכם.

השתוקקה (שורה 19):

לא שעתה (שורה 19):

שחרור מאזכרים

מאזכר הוא חֶסֶם ערמומי - אנו לא שמים לב אליו במהלך הקריאה, אבל כשמגיעים לשאלות, לפעמים איננו מצליחים לענות באופן תקין על השאלה.

שימו

תפקיד המאזכר הוא להזכיר על מי דיברנו.

כשנושא הטקסט מוכר, המאזכרים לא מקשים עלינו. אבל ככל שנושא הטקסט אינו מוכר, או ככל שהמאזכרים מתרחקים מהשם שהם מתכוונים אליו, צריך לשים לב טוב יותר.

את המאזכר נסמן בשני קווים מתחתיו.

הנה כמה סוגים של מאזכרים.

כינויי גוף	מילות יחס בנטייה	כינויים רומזים	כינויי קניין	תיאורים
הוא היא הם הן	אותי, אותה... בהם, בהן... לו, להם... מִמֶּנּוּ, מִמֶּנָּה... שלהם, שלה...	זה זו, זאת אלה, אלו הָלָלוּ	בְּקֶשֶׁתִּם = הבקשה שלהם	זמן: אז מקום: שָׁם אופן: כך

משימות

1 בקטעים שלפניכם מופיעים מאזכרים שונים.

א. סמנו שני קווים מתחת לכל מאזכר.

ב. כתבו מעל המאזכר למי / למה הכוונה.

קטע 1

אנשים רבים משליכים פסולת בדרך. הם אינם מתייחסים לסביבתם ופוגעים בה. אם

תיכנסו לבתיהם - הכול נקי ומצוחצח. אבל מחוץ למבנה - ניירות, שיירי מזון ועוד.

הפסולת המצטברת בשולי הדרך עלולה לחזור אליהם בדרך עקיפה של מחלות, ריח רע

ועוד. לדוגמה, החתול יוצא לסיור קצר, מפשפש באותם שיירי מזון וחוזר לבתיהם כשהוא מוביל חיידקים. אנשים - זה גם אנחנו, אז בואו כולנו נשפר את איכות חיינו.

קטע 2

בשבוע שעבר יצאנו לבקר בבית המשפט. חשבנו שנוכל לשמוע דברים מעניינים וללמוד דברים חדשים. התיישבנו בדיוק מול השופט. הוא היה עסוק בחקירת נער צעיר, שנתפס בגנבה. הוא שאל אותנו שאלות רבות על כך, עד שהנער פרץ בבכי, אמר שהוא יודע שעשה טעות, והבטיח לו לא לחזור על מה שעשה. חיכינו שם לראות כיצד יגיב השופט, וראינו שגם הוא האמין שהנער הצטער על מעשיו. הוא פסק לו מאסר על תנאי לשנה, ואמר שהוא מקווה שהנער לא יחזור על הטעות שעשה.

כתבו את הפירוש של כל מילה מודגשת בכל אחד מהמשפטים שלפניכם. 2
המילים האלה יופיעו בטקסט שתקראו מיד, "תהליך היווצרות רעידת אדמה".

א. אורי הוא תלמיד חרוץ. הוא **מתמיד** בהכנת שיעורי הבית בכל יום.

_____ **מתמיד:**

ב. ביפן התרחשה רעידת אדמה חזקה שגרמה להתמוטטות **אדירה** של סלעים.

_____ **אדירה:**

ג. כְּשֶׁרוּנָה שברה את ידה, כל **תזונה חדה** של היד גרמה לה לכאב חזק.

_____ **תזונה חדה:**

משימות

קראו את הטקסט שלפניכם, ופעלו על-פי ההוראות שכאן.

- 1 סמנו קו מתחת לכל מילה לא-מוכרת. (חלק מהמילים מסומנות).
- 2 סמנו שני קווים מתחת לכל מאזכר. (חלק מהמאזכרים מסומנים).
- 3 חשבו למי מתכוון כל מאזכר, ומה הפירוש של כל מילה.
- 4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

על משחק הכדורגל / שולה פרידור

(מתוך כתבה עיתונאית)

- 1 משחקים קבוצתיים בכדור נערכו כבר בסין לפני כאלפיים שנים, וגם ביוון העתיקה ובאימפריה הרומית. משחק הכדורגל, כפי שהוא מוכר לנו כיום, הונהג לפני כ-800 שנים באנגליה, וממנה הוא התפשט לצרפת ולאיטליה. בסוף המאה ה-19 התפצל המשחק לשני משחקים על-פי צורתו של הכדור: הכדור העגול נקרא "פוטבול", והכדור המוארך נקרא "רגבי".
- 5 כיום משחק הכדורגל הוא המשחק הנפוץ והאהוב ביותר בעולם. אחת לארבע שנים העולם עוצר את נשימתו וצופה בדריכות בטורניר כדורגל עתיר "כוכבים", המתחרים ביניהם על גביע העולם. לטורניר זה קוראים "מונדיאל". משחקי האולימפיאדה והמונדיאל נחשבים לאירועי הספורט הגדולים בעולם.
- 10 משחק הכדורגל מרתק אליו צופים רבים מכל שכבות הציבור, החל בפשוטי העם וכלה בנכבדיו. המשחקים משודרים באמצעי התקשורת, ועיתונאים, שדרנים ופרשנים מספקים מידע לאלה שנבצר מהם לצפות במשחק עצמו. אף אחד אינו יודע כמה חובבי כדורגל יש בעולם, אבל דבר אחד בטוח: כדורגל הוא ענף הספורט הנערץ בעולם.

15 סביב המשחק התפתחה תרבות שלמה של אוהדים הנאמנים ללא סייג לקבוצות שלהם. הם משמיעים קריאות עידוד, שרים המנונים ושירים שחיברו במיוחד לכבוד קבוצתם, ולובשים בגדים בצבעים האופייניים לה. סביב קבוצות מפורסמות בארץ ובעולם מתפתחת תעשייה שלמה של מוצרים ומזכרות. כל סמל של הקבוצה מעורר גאווה, והאוהדים מוכנים להגן עליו בחירוף נפש. בגדי השחקנים משוכפלים ונמכרים לאוהדים במחיר יקר. 20

1 מה פירוש הביטוי "עוצר את נשימתו" בשורה 7?

2 מה פירוש המילה "בדריכות" בשורה 7?

3 מה פירוש המילה "עֵתִיר" בשורה 7?

4 מה פירוש המילה "נבצר" בשורה 12?

5 מה פירוש הביטוי "בחירוף נפש" בשורה 19?

6 למי מתכוונת המילה "לה" בשורה 17?

7 למי מתכוונת המילה "זה" בשורה 8?

8 למי מתכוונת המילה "עליו" בשורה 19?

משימות

קראו את הטקסט שלפניכם, ופעלו על-פי ההוראות שכאן.

1 סמנו קו מתחת לכל מילה לא-מוכרת. (חלק מהמילים מסומנות).

2 סמנו שני קווים מתחת לכל מאזכר. (חלק מהמאזכרים מסומנים).

3 חשבו למי מתכוון כל מאזכר, ומה הפירוש של כל מילה.

4 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הסוס המנודה / תמר גולן

(מתוך "ילדי טבע הדברים", גיליון 3, תמוז תשנ"ה, 1995)

1 מסי הוא אָחַד הסוסים החיים בחוות הרוכבים שלידי קיבוץ בית-אורן שבכרמל. בשבתות נוהגים לשחרר את הסוסים לְמֶרְעָה. באחת השבתות קרה למסי מקרה עצוב. חבורת נערים, ובידם דלי של צבע, תפסה את מסי וצבעה אותו בצבע שחור. לְשֵׁם מה עשו זאת? לְשֵׁם התעללות? סתם מתוך סקרנות? אולי כמשחק? אם כן, תוצאות המשחק שלהם היו עֲגוּמוֹת.

5 אחרי שסיימו הנערים את מלאכתם, עזבו אותו לנפשו, וכשחזר מסי לחווה, קרה דבר מוזר.

הסוסים האחרים התקרבו אליו, הריחו אותו ו... התרחקו מִמֶּנּוּ! התברר שהצבע שבו צבעו אותו הילדים, דבק בבשרו והדיף ריח רע וחריף. הסוסים שבאופיים הם זהירים ובעלי חושים חדים, נרתעו מן הריח ה"זר" שנדף מִמֶּנּוּ.

10 בעלי החווה יודעים שכמו בני האדם, גם לסוס קשה לחיות לבדו, והוא זקוק לחברה. לכן הם עשו מאמץ להשיב אותו לעדר. הם קירבו את מסי לאט-לאט לסוסים האחרים. הסוסים הִגִּיבו בשלילה. הם נרתעו, נתקפו בעצבנות ובפחד, עד כדי כך שנשכו אותו. בעלי החווה נאלצו לְגוֹנֵן עליו ולהרחיק אותו מִיֵּתֵר הסוסים. כדי שלא יישאר לבדו, הם צירפו אליו סייח צעיר, שלא הִכִּיר אוֹתוֹ (ולכן גם לא נרתע מִמֶּנּוּ). במהלך שלושת החודשים הבאים התיידדו השניים, ומסי נהנה מחברתו של הסייח הצעיר.

במשך השבועות הבאים טופל מסי באופן מיוחד בהשגחה מקצועית של בעלי החווה: הם ניקו אותו באמצעות מכשירים שונים, הברישו אותו לעתים תכופות, האכילו אותו בשיבולת שועל ועוד "פינוקים" כאלה.

20

בתום שלושת החודשים, כשהצבע כמעט נעלם לגמרי, שוב ניסו בעלי החווה להחזיר את מסי אל עֵדֶר הסוסים. בהתחלה קירבו את מסי לחבריו לפרקי זמן קצרים, כשבעלי החווה משגיחים בְּעֵרְנוּת רבה על תגובות הסוסים. לבסוף, לשמחת כולם, התקבל מסי חזרה "הביתה" על-ידי חבריו.

1 הסבירו מה פירוש המילה "מנודה", המופיעה בכותרת הטקסט.

2 כתבו את הפירוש של כל אחת מהמילים שלפניכם.

עגמות (שורה 5): _____

נרתעו (שורה 10): _____

נדף (שורה 10): _____

נאלצו (שורה 14): _____

לעתים תכופות (שורה 19): _____

3 בחרו שלוש מילים מהמילים שבשאלה 2. חברו משפט משלכם לכל אחת מהמילים שבחרתם.

4 כתבו למי מתכוון כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

הם (שורה 12): _____

עליו (שורה 14): _____

שחרור מילות קישור

למילות קישור שני תפקידים חשובים:

א. לשפר את הבנת הנקרא;

ב. לשמור על רצף ועל לכידות בין המשפטים ובטקסט כולו.

כדי לנצל את יתרונות מילות הקישור עלינו לא רק לזהות או להכיר את מילות הקישור, אלא לדעת מה תפקידן ולהשתמש בהן במהלך ההבעה בכתב בכל המקצועות.

דוגמאות

☆ (1) יעל ביקשה ממני שלא אספר את הסוד, אבל...

(2) יעל ביקשה ממני שלא אספר את הסוד, לכן...

באיזה משפט אתם מבינים שסיפרתי את הסוד של יעל? _____

המילה "אבל" מציינת **ניגוד**: משהו קרה בניגוד למשהו אחר, בניגוד למצופה.

המילה "לכן" מציינת **תוצאה**: משהו קרה בגלל משהו אחר, בהתאם למצופה.

☆ (1) לא אכלתי תפוח, אלא בננה.

(2) לא אכלתי רק תפוח, אלא גם בננה.

באיזה משפט אתם מבינים שאכלתי גם תפוח וגם בננה? _____

הצירוף "לא... אלא" מצייין **ניגוד**.

הצירוף "לא רק... אלא גם..." מצייין **הוספה**: קרה גם וגם.

☆ **ביום רביעי לא רק הלכתי לסרט, אלא גם נפגשתי עם חברים.**

מה עשיתי ביום רביעי? _____

הצירוף "לא רק... אלא גם..." מצייין **הוספה**.

☆ הנה משפט מתוך הסיפור "ידידות שנפסקה" (עמוד 7).

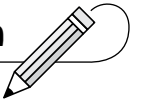
ביקשה יעל לרדת, אך לא יכלה. היא הפצירה ברינה, שתחזיר את הסולם למקומו, אך זו סירבה בתוקף ועזבה את המקום. (שורות 15-16)

אם איננו יודעים מה פירוש המילה "הפצירה", אנחנו יכולים להבין אותה בעזרת מילת הקישור "אך". איך אפשר?

ובכן, אנחנו יודעים מה פירוש המילה "סירבה" - לא הסכימה.
אנחנו יודעים שהמילה "אך" מציינת **ניגוד**, כלומר משהו שקרה בניגוד למשהו אחר. לכן אפשר להבין שיעל **ביקשה** שרינה תחזיר את הסולם.

את (מילות הקישור) המופיעות בטקסט, (נקיף).

משימות

1 קראו את שני הקטעים שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

קטע 1

חברות היא עניין מורכב. יש ילדים היודעים שחבר טוב שלהם עושה מעשים לא-ישרים, כמו: גנבה, אלימות ושקרים. הם לא יעירו לו. הם לא יספרו לאף אחד את האמת. הם חושבים שזו הַלְשָׁנָה. אם יספרו למבוגר, הוא יכול לעזור לחברם. מה נכון לעשות, ומה נְחֻשֶׁבֶת חברות?

קטע 2

חברות היא עניין מורכב. יש ילדים היודעים שחבר טוב שלהם עשה מעשים לא-ישרים, כמו: גנבה, אלימות או שקרים, אבל הם לא יעירו לו ולא יספרו על כך כדי שלא ייקשבו למלשינים. לעומת זאת יש ילדים החושבים שאם הם יעירו לחבר כזה, זה יעזור לו, משום שיש סיכוי שהוא יחזור למוטב. מה נכון לעשות, ומה נְחֻשֶׁבֶת חברות?

א. מה ההבדל בין שני הקטעים? _____

ב. איזה קטע תקין יותר, לדעתכם? _____

מדוע? _____

ג. כתבו מה מציינת כל אחת מהמילים המודגשות.

אבל: _____

כדי ש: _____

לעומת זאת: _____

משום ש: _____

טבלת מילות קישור

לפניכם טבלה של מילות קישור על-פי המשמעויות השונות.

הוספה	ניגוד	תְּכָלִית (מְטָרָה)	תוצאה	סיבה	זמן
כמו-כן	אבל	כדי	לכן	בגלל	כאשר
נוסף על כך	אולם	לְמַעַן	לפיכך	בְּזַכּוֹת	כש
יתר על כן	אך	לְשֵׁם	משום כך	עקב	אחר-כך
וגם	לא... אלא...	בְּשִׁבִיל	כתוצאה מכך	מפני ש	בזמן ש
לא רק... אלא גם...	בניגוד ל	לְשֵׁם כֵךְ		כיוון ש	ראשית
	לעומת			משום ש	שנית
	בהשוואה ל			היות ש	לבסוף
	ואילו			מְאַחַר ש	לאחרונה
				הואילו	לפני

האם אתם מכירים את כל המילים?

הדגישו במדגש את מילות הקישור שאינכם מכירים.

2 השלימו כל תחילה של משפט בהמשך המתאים. סמנו את התשובה הנכונה.

א. המוסיקה במסיבה שלי לא הייתה חזקה...

- (1) אלא שקטה. (2) אלא רועשת. (3) וכן רועשת.

ב. המשפחה שלי נהנתה במסיבה שלי...

- (1) אבל החברים שלי נהנו.
 (2) כמו-כן החברים שלי נהנו.
 (3) לכן החברים שלי נהנו.

ג. במסיבה שלי הייתה עוגה טעימה מאוד...

- (1) אבל המוסיקה הייתה נפלאה.
 (2) לכן המוסיקה הייתה נפלאה.
 (3) נוסף על כך, המוסיקה הייתה נפלאה.

3 כתבו חמישה משפטים, ושבצו בהם מילות קישור (בכל משפט מילת קישור שונה).

- א. _____

- ב. _____

- ג. _____

- ד. _____

- ה. _____

4 כתבו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור שלפניכם (על-פי הטבלה שבעמוד 17).

לאחר מכן	לכן	בתחילה
כתוצאה מכך	משום כך	כי
מאחר ש	כמו-כן	אולם
הואיל ו	אך	אף-על-פי ש

5 השלימו את המשפטים.

- א. התלמידים לא שמעו את צלצול הפעמון, לכן _____

- ב. יִשְׁנּוּ הַיּוֹם בְּצַהֲרִיִּים, אֲבָל _____

- ג. אֲנִי אוֹהֵב לְטִיֵּל, כְּאֲשֶׁר _____

ד. קובי שונא לאכול שוקולד, בניגוד ל _____

ה. רעות הכינה אתמול עוגת שוקולד, נוסף על כך _____

6

הקיפו את מילות הקישור בקטע שלפניכם, וכתבו אותן בטבלה במקום הנכון.

ביום ראשון בבוקר השמש זרחה, אבל היה קריר. גיא לבש את החולצה הארוכה כי חשש שבמהלך היום יהיה קר יותר. בדרך לבית הספר הוא פגש את המורה שלו לפסנתר ושאל אותה לשלומה. היא ענתה שהיא מרגישה קצת לא טוב, ולכן היא בדרכה לרופא. המורה הסבירה, שעקב מחלתה היא נאלצת לבטל את השיעור היום אחר הצהריים. גיא, שהיה בדרכו לבית הספר, שמע לפתע את הצלצול, והחל לרוץ כדי לא לאחר לשיעור של חדווה. כשהגיע, ראה שאין ילדים בכיתה, ונוסף על כך, על הלוח היה כתוב: "היום יום יפה, בשל כך יצאנו לטייל - המורה חדווה."

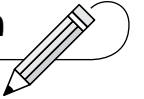
זמן	ניגוד	הוספה	תכלית	תוצאה	סיבה
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____

7

השלימו כל משפט במילת קישור מתאימה.

- א. היו הרבה מאוד גשמים, _____ נוצרו בכביש הרבה בורות.
- ב. _____ היו הרבה מאוד גשמים, נוצרו בכביש הרבה בורות.
- ג. כולם הרגישו התרגשות ולחץ, _____ אסתר ישבה בשלווה.
- ד. בן דודי מצרפת הגיע לישראל _____ לחגוג את בר-המצווה שלו.
- ה. _____ בן-דודי מצרפת חגג את בר-המצווה שלו, הוא הגיע לישראל.
- ו. התנדבתי לעמותה "תנו לַחַיּוֹת לַחַיּוֹת" _____ לעזור לבעלי חיים.

משימות

קראו את הטקסט שלפניכם, ופעלו על-פי ההוראות שכאן.

- 1 סמנו קו מתחת לכל מילה לא-מוכרת. (חלק מהמילים מסומנות).
- 2 סמנו שני קווים מתחת לכל מאזכר. (חלק מהמאזכרים מסומנים).
- 3 הקיפו את (מילות הקישור).
- 4 קשבו למי מתכוון כל מאזכר, מה הפירוש של כל מילה, ומה מציינת כל מילת קישור.
- 5 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הצוללת

- 1 מסובך מאוד לבנות צוללת. מאחר שהצוללת שטה מתחת למים, חייבים לבנות אותה כך שהיא תהיה אטומה לגמרי, ולהבטיח שלא תהיה שום חדירת מים. אם יש חדירה של מים, היא טובעת, ואז עלולים כל הנוסעים בה לטבוע.
- 5 בעיה נוספת, שצריך לשים עליה את הדעת כשבונים צוללת, היא בעיית החמצן - האוויר לנשימה לנוסעי הצוללת. כאשר יוצאת הצוללת למסע, ממלאים בתוכה בלוני חמצן שיספיקו לכל הזמן שהצוללת מתוכננת להישאר מתחת למים.
- 10 הצוללת איננה כלי שיט נוח. צפוף בה מאוד, אין רואים דרכה נופים מיוחדים, והמסע בצוללת יכול להיות משעמם מאוד. לכן הצוללת איננה כלי שיט המיועד למסע תענוגות ונופש. הצוללת משמשת בעיקר את הצבא, והיא משמשת לו כלי מלחמה. חיילים ששטים בצוללת, עסוקים כל הזמן באחזקה ובהבטחה שהיא תתפקד היטב. יש חיילים שהתפקיד שלהם הוא לשמור על מערכות ההפעלה של הצוללת, אחרים דואגים לחמצן, יש המְנווטים ומובילים אותה במרחבי מעמקי הים, יש הדואגים להכין אוכל לחיילים, ויש, כמובן, גם מפקדים.
- 15 בזמן מלחמה, הצוללת היא כלי נשק חשוב ביותר. המיוחד בצוללת הוא שהיא יכולה לתקוף מטרות, בלי שיראו אותה או יבחינו בה. עם זאת היום, בעידן המודרני, פיתחו שיטות לאיתור צוללות מתחת לפני המים. לפיכך היתרון המיוחד שהיה לצוללת, שהיא יכולה לתקוף בלי שיבחינו בה, כבר לא כל-כך נכון. אבל עדיין יש שיטות המאפשרות לצוללות להסתתר.

1 כתבו את הפירושים של כל אחת מהמילים שלפניכם.

_____ "אטומה" (שורה 2): _____ "איתור" (שורה 16): _____

2 כתבו למי מתכוון כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

_____ "לו" (שורה 9): _____ "אחרים" (שורה 12): _____

3 כתבו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור שלפניכם.

_____ "מאחר ש" (שורה 1): _____ "לכן" (שורה 8): _____

_____ "עם זאת" (שורה 15): _____ "לפיכך" (שורה 16): _____

שימו ❤️ למילת הקישור "עם זאת". במשפט שלפניה כתוב שהצוללת יכולה לתקוף מטרות **בלי שיראו אותה**. במשפט הנוכחי כתוב שפיתחו שיטות לאיתור צוללות, כלומר **שיטות לראות** צוללת. לכן אפשר להבין שהמילה "עם זאת" מציינת **ניגוד לא-מוחלט, ניגוד חלקי, הסתייגות**.

שחרור סימני פיסוק

תחילה ניזכר בסימנים ובתפקידים שאנחנו מכירים.

נקודה .	סימן שאלה ?	סימן קריאה !	מירכאות " "	נקודתיים :
אמירה של משהו "רגיל"	1. שאלה 2. תמיהה	1. קריאה, צעקה 2. החלטינות	1. דו-שיח 2. כינוי, שם	1. דיבור ישיר 2. פירוט

כעת נלמד תפקידים נוספים של כמה מסימני הפיסוק.

מירכאות

- אנו יודעים, שכאשר מתנהל **דו-שיח**, מסמנים במירכאות כל משפט שדמות אומרת.
- כמו-כן אנו יודעים שכאשר מופיע **שם** של משהו, כמו בית ספר, ספר וכדומה, מסמנים אותו במירכאות. גם כאשר אנחנו נותנים **כינוי** למישהו או למשהו, נסמן את הכינוי במירכאות.

☆ כולם קראו לה "מצחיקונת", כי בכל פעם שפגשו אותה, הייתה לה בדיחה שכולם התפוצצו מצחוק.

☆ הם קראו לו "לכלוכי", כי מצאו אותו בזבל.
☆ התנדבתי לעמותה "תנו לחיות לחיות".

● **ציטוט**

כאשר אתם מעתיקים פסוק מהתנ"ך או משפט מסיפור וכדומה, יש לסמן אותו במירכאות, כדי שהקוראים ידעו שהמשפט הוא לא שלכם, אלא הוא לקוח ממקור אחר.

☆ אני לומד הרבה לפני כל בחינה, כי "מי שטרח בשבת, יאכל בשבת".
כאן מצוטט פתגם ידוע.

● **היפוך משמעות**

לפעמים, כשאתם רוצים לציין היפוך של דברים, אתם מסמנים בשתי אצבעות של שתי הידיים תנועת מירכאות " "

הכוונה היא שהמילה או המילים הן **בדיוק ההפך**.

☆ הוא הסביר לי "בעדינות"...

הכוונה היא שהוא הסביר לי בצורה אלימה.

☆ הדמות ה"זעירה" התקרבה לעברנו.

אנו מבינים שהדמות לא הייתה קטנה כלל.

● **שְׂאִילַת מְשָׁמְעוֹת**

הכוונה היא לשימוש לא-הגיוני במילים. לפעמים אנחנו משתמשים במילים לא-הגיוניות

כדי ליצור דימוי או מְטַפּוֹרָה ולהראות שהמילה נְשִׂאוֹלָה מעולם אחר.

☆ הכיסא "התחנן" שאשב עליו. (כיסא לא-יכול להתחנן).

סוגריים

לסוגריים תפקידים רבים.

● **תוספת הסבר, ביאור, פירוש**

☆ החלב עשיר בסידן (חומר החשוב לבניית העצם).

☆ השנה היא שנה מעופרת (שמוסיפים בה חודש - אדר ב').

● **הערת אגב של הכותב**

☆ הפרס במקום הראשון (שאיש לא זכה בו) הוא מיליון שקל.

- **ציון מראָה מקום**

☆ (בראשית א' 13)

☆ ("פסיכולוגיה חינוכית", כרך 3, עמ' 12)

- **פירוט**

☆ לכנס הגיעו כל מנהלי הרשתות (יוסי כהן, דני לוי ויעקב גולן).

- **תרגום מילולי**

☆ בוסתן (גן).

קו מפריד

לקו מפריד תפקידים רבים, אך בשלב הזה אנו מתייחסים לתפקיד אחד.

- **הסבר או הרחבה**

כאשר ההסבר או ההרחבה באים באמצע המשפט, יש קו מפריד לפני המילים המרחיבות או המסבירות וקו מפריד אחריהן.

☆ סופות הוריקן מדורגות בסולם מ-1 עד 5, לפי עוצמת הרוח הנושבת בהן – דרגה 1 היא כאשר הרוחות הן בעוצמה החלשה ביותר, ודרגה 5 היא הדרגה החזקה ביותר.

פסיק

לפסיק יש תפקידים רבים, אך בשלב הזה אנו מתייחסים לתפקיד אחד.

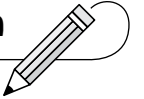
- **הפרדה בין חלקים כשיש פירוט**

כאשר יש ו' לפני המילה המפרטת, אין מסמנים פסיק.

☆ בחופשה טיילנו בכמה מקומות בצפון: בנחל דן, בקיבוץ דפנה ובמפל הבניאס.

את סימני הפיסוק נסמן בקו גלי מתחתיהם.

משימות

1 קראו שוב את הטקסט "ידידות שנפסקה" (עמוד 7), וענו על השאלות שכאן.

- א. מה מציינות המירכאות בשורה 4? _____
- ב. מה מציין הקו המפריד בשורה 5? _____
- ג. מה מציין סימן הקריאה בשורה 12? _____
- ד. מה מציינות המירכאות בשורה 13? _____
- ה. מה מציינות המירכאות בשורות 18-19? _____

2 קראו שוב את הטקסט "על משחק הכדורגל" (עמוד 11), וענו על השאלות שכאן.

- א. מה מציינות הנקודתיים בשורה 4? _____
- ב. העתיקו משורות 1-9 מילה המסומנת במירכאות המציינות שאילת משמעות. _____
- ג. העתיקו משורות 1-9 מילה המסומנת במירכאות המציינות שם או כינוי. _____

3 קראו שוב את הטקסט "הסוס המנודה" (עמוד 13), וענו על השאלות שכאן.

- א. מה מציין סימן הקריאה בשורה 8? _____
- ב. מה מציינות המירכאות בשורה 10? _____
- ג. מה מציינים הסוגריים בשורה 15? _____
- ד. מה מציינות הנקודתיים בשורה 19? _____
- ה. מדוע, לדעתכם, מסומנות מירכאות בשורה 20 ובשורה 24? _____

4 קראו שוב את הטקסט "הצוללת" (עמוד 20), וענו על השאלה שכאן.

- מה מציין הקו המפריד בשורה 4? _____

משימות

קראו את הטקסט שלפניכם, ופעלו על-פי ההוראות שכאן.

1 סמנו קו מתחת לכל מילה לא-מוכרת. (חלק מהמילים מסומנות).

2 סמנו שני קווים מתחת לכל מאזכר. (חלק מהמאזכרים מסומנים).

3 הקיפו את (מילות הקישור).

4 סמנו קו גלי מתחת לסימני הפיסוק.

5 חשבו למי מתכוון כל מאזכר, מה הפירוש של כל מילה, מה מציינת כל מילת קישור, ומה תפקידו של כל סימן פיסוק.

6 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

צַחֵק - והעולם יצחק איתך

(מעובד על-פי מ' מעדיה, "להצליח בעברית", הוצאת דביר, 2003)

ועל-פי י' שמעוני, אתר האינטרנט נענע)

1 הומור חשוב לחיים נורמליים ובריאים כמו חמצן (חומר החיוני לתהליך הנשימה) לגוף. יש החושבים שהיעדר (חוסר) חוש הומור או חוסר תגובה להומור הם סימן לחיים לא-בריאים.

5 אדם בעל חוש הומור יכול להצחיק אנשים ולגרום להם הנאה, ואין אדם שאינו זקוק לכך. היכולת של האדם לצחוק על עצמו, על המראָה שלו ועל הטעויות שלו

ושל אחרים (אם הצחוק מקורו בחיבה), היא סימן לחוש הומור מפותח. הצחוק עוזר לאדם להתגבר על צרות ועל קשיים. כאשר אדם נמצא במצב דחק (מתח נפשי), הצחוק יכול לעזור לו להפחית את המתח ולשחרר אותו מן המחשבות המציקות לו. לא מזמן התפרסמו מחקרים על חולים שהבריאו בעקבות צפייה מרוכזת בסרטים קומיים (מצחיקים), שגרמו להם לפרוץ בצחוק בריא. בחלק מבתי החולים בארץ ("בלינסון", "דנה") ובעולם דואגים לשלב בתהליך הריפוי של החולים גם מופעים מצחיקים של בדרנים ולצנים, ובעזרתם הם לעתים מחזירים את התקווה ואת החיוך גם לחולים במחלות קשות יותר.

לעתים, כאשר אינכם שמחים, נסו להיזכר ברגעים מאושרים שהיו לכם. נסו להיזכר במקרים מצחיקים שקרו לכם בבית הספר ובאירועים שונים.

15

אדם שמצליח להצחיק אחרים, יגלה שאנשים רוצים בחברתו, וחיייו הרבה יותר קלים ונעימים. כדאי לשים לב לשלטי פרסומת מצחיקים, כמו "הילחם בזיהום האוויר - רכב על סוסים" (שלט על מכונית); "אל תאכל את עצמך - הֵיָה צמחוני" (שלט במסעדה צמחונית).

כדאי לזכור תמיד: הצחוק הוא הדרך הקצרה ביותר לחבר בין שני אנשים. הצחוק יוצר אווירה קלילה, וכן הוא עוזר ליצור קומוניקציה (תקשורת) טובה בין אנשים. הוא גם עוזר להסתכל על החיים באופטימיות (תקווה); צחק - והעולם יצחק איתך!

20

1 כתבו את הפירושים של כל אחת מהמילים שלפניכם.

_____ "היעָדֵר" (שורה 2): _____ "ריפוי" (שורה 11): _____

2 כתבו למי מתכוון כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

_____ "בחברתו" (שורה 16): _____ "הוא" (שורה 21): _____
 _____ "לכך" (שורה 5): _____ "להם" (שורה 10): _____

3 כתבו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור שלפניכם.

_____ "כאשר" (שורה 7): _____ "בעקבות" (שורה 9): _____

4 כתבו מה מציין כל אחד מסימני הפיסוק שלפניכם.

_____ סוגריים (שורה 1): _____ סוגריים (שורה 2): _____
 _____ מירכאות (שורה 11): _____ קו מפריד (שורה 18): _____
 _____ מירכאות (שורות 17-19): _____ סוגריים (שורות 17-19): _____
 _____ סוגריים (שורה 22): _____ סימן קריאה (שורה 22): _____

סיכום: דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

החל מעכשיו, בכל פעם שיהיה כתוב "נהלו דיאלוג עם הטקסט" או "שחררו את חסמי הקריאה", הכוונה היא...

- א. לסמן קו מתחת לכל מילה לא-מוכרת, לסמן שני קווים מתחת לכל מאזכר, להקיף את מילות הקישור, לסמן קו גלי מתחת לסימני הפיסוק;
- ב. לחשוב למי מתכוון כל מאזכר, מה הפירוש של כל מילה, מה מציינת כל מילת קישור, ומה תפקידו של כל סימן פיסוק.

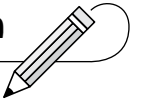
מחסמי קריאה למקדמי הבנה

1. מילים לא-מוכרות נסמן בקו תחתון	2. מאזכרים נסמן בשני קווים	3. מילות קישור נקיף	4. סימני פיסוק נסמן בקו גלי
<ul style="list-style-type: none"> • הבנה בהקשר • הפירוש • המדויק אינו נחוץ • שורשים ומשפחות מילים • מילה נרדפת קרובה 	<ul style="list-style-type: none"> • כינויי גוף: הוא, היא... • מילות יחס בנטייה: אותי, להם, ממנו, אצלו... • כינויים רומזים: זה, זו, הללו... • כינויי קניין: חברי • תיאורים: זמן (אז), מקום (שם), אופן (כך) 	<ul style="list-style-type: none"> • זמן: כאשר, אחרי, אחרי ש, אחר-כך, ראשית... • סיבה: בגלל, בַּזְכוּת, עקב, מפני ש, משום ש, היות ש, מֵאַחַר ש, הואיל ו... • תוצאה: לכן, לפיכך, משום כך, כתוצאה מכך... • תכלית (מטרה): כדי, לְמַעַן, לְשֵׁם, בְּשֵׁבִיל, לְשֵׁם כֵּךְ... • ניגוד: אבל, אולם, אך, לא... אלא..., בניגוד ל, לעומת, בהשוואה ל, ואילו • הוספה: כמו-כן, וגם, נוסף על כך, יתר על כן, לא רק... אלא גם... 	<ul style="list-style-type: none"> • נקודה: אמירה של משהו "רגיל" • סימן שאלה: 1. שְׁאַלְהָ, 2. תמיהה • סימן קריאה: 1. קריאה, צַעֲקָה, 2. החלטיות • מירכאות: 1. דו-שיח, 2. כינוי, לְשֵׁם, 3. ציטוט, 4. היפוך משמעות • נקודתיים: 1. דיבור ישיר, 2. פירוט • סוגריים: 1. תוספת הסבר, ביאור, פירוש, 2. הערת אגב של הכותב, 3. ציון מראה מקום, 4. פירוט, 5. תרגום מילולי • קו מפריד: הסבר • פסיק: בין מילים של פירוט

שימו ❤️, המורים ייעצו לכם מתי להפחית בסימון.

זכרו! היעד הוא להבין את הטקסט. התשובות הנכונות יגיעו בהמשך.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג. (חלק מחסמי הקריאה מסומנים).

2 ענו על השאלות שאחריו.

”בשדה התעופה לא האמינו לנו”

(מעובד על-פי כתבה של אלי אשכנזי, עיתון ”הארץ”, 16/2/2005)

1 מזג האוויר היפה ותנאי הגלישה הנוחים שנוצרו בחרמון אחרי ימי הסערה האחרונים, גרמו לרבים להֶצְפִּין. ”נחש ארוך” של מכוניות השֶׁתָּרַךְ מאזור הכפר מג’דל-שאמס* עד לשערי האתר.

5 בעוד הֶהֱמוּן עמד בתור הארוך לִרְפָּכָל, קבוצת נערים, שחיכתה במקום שעות ארוכות, נחה על השלג, בִּרְחֶבֶת לימודי הגלישה של בית הספר לִסְקִי. שני מִסּוּקִי קרב חלפו בשמים, ולפתע השתתקו הנערים, ומבטיהם הופנו לשמים. לאלפי הנופשים מסביב נראָה מראה המסוקים מופר, (אך) בִּמְנַצֵּ’סְטֵר** - עיר מגוריהם של הצעירים - זה מחזה נדיר.

10 הקבוצה, שהיו בה עשרים ואחד תלמידים בני 13-16 מבית הספר התיכון ”קינג דיוויד” במנצ’סטר, הגיעה לישראל בסוף השבוע לביקור של שבועיים. ביקורם של תלמידי בתי ספר בישראל הוא עניין שבִּשְׂגָרָה: 200 מחבריהם בבית הספר כבר היו בישראל בשנה האחרונה. (אולם) הקבוצה הנוכחית החליטה שלא להסתפק במסלול המוכר - הכותל המערבי, מִצְדָּה וגם כינרת. ביוזמת מנהל הקבוצה, גדעון לוונטל, המורה להיסטוריה בבית הספר, החליטו התלמידים לעשות משהו קצת שונה: הם בָּחָרוּ להקדיש שבוע מתוך השבועיים ללימודי סקי בחרמון.

15 ”החברים שלי באנגליה צחקו על הרעיון, מספר לוונטל, ”ללמוד סקי בישראל נשמע דבר מאוד לא-הגיוני. בדרך כלל, מאנגליה נוסעים לעשות סקי בסקוטלנד, בצרפת או בשווייץ. ”מייקל לארה, תלמיד מבית הספר, מְסַפֵּר גם הוא על תגובות סֶפְקָנִיּוֹת על היוזמה: ”רבים בכלל לא יודעים שיש שלג בישראל. חושבים שהכול

* מג’דל-שאמס - כפר דרוזי ליד חרמון. ** מנצ’סטר - עיר גדולה באנגליה.

- 20 שם מְדַבֵּר, " סיפר. אבל גם כשהגיעו לישראל, הם נתקלו בַּתגובות של תמיהה על הצעד שיזמו. "כשהגענו לשדה התעופה בישראל, שאלו אותנו מה מטרת הביקור, נזכר לוונטל. "כשעָנִינו שבאנו ללמוד סקי, לא האמינו לנו. רק אחרי שפתחו את התיקים שלנו וראו את הפריטים, האמינו, ואז צחקו."
- 25 בואם של הנערים ממנצ'סטר לחרמון מוכיח שוב שישראל היא ארץ קטנה שיש בה הכול. הנערים אמרו כי בחורף הבא הם ישובו עם בני משפחה נוספים.

1 א. למה הכוונה בביטוי "נחש ארוך" בשורה 2?

- (1) כמות גדולה של מכוניות
(2) באזור זה נחשים רבים
(3) התנועה רבה
(4) תשובות (1) ו-(3)

ב. מדוע הביטוי מסומן במירכאות?

2 למי הכוונה במילה "הם" בשורה 15?

- (1) לתירים מאנגליה
(2) לתלמידי "קינג דיוויד"
(3) לחברים מאנגליה
(4) אף לא אחת מהתשובות

3 מה מציינות המירכאות בשורות 9-10?

- (1) דיבור ישיר
(2) שם, כינוי
(3) היפוך משמעות
(4) אף לא אחת מהתשובות

4 מה מציינות המירכאות בשורה 21?

- (1) היפוך משמעות
(2) ציטוט
(3) דיבור ישיר
(4) אף לא אחת מהתשובות

- 5 מה אפשר לכתוב במקום המילה "אולם" בשורה 12?
(1) אולי (2) אך (3) בגלל (4) אילו

- 6 מה מציינות הנקודתיים בשורה 11?
-

- 7 בשורה 8 נכתב: "זה מחזה נדיר". למה מתייחסת המילה "זה"?
(1) לכמות מכוניות כה גדולה (2) לשלג על החרמון
(3) למעבר של מסוקי קרב בשמים (4) אף לא אחת מהתשובות

- 8 מה פירוש המילה "נוכחית" בשורה 12?
-

- 9 א. מה אפשר לכתוב במקום המילה "בעוד" בשורה 4?
(1) נוסף על (2) בגלל (3) בשעה ש (4) בשביל
- ב. מה מציינת המילה "בעוד"?
(1) הוספה (2) סיבה (3) זמן (4) תכלית

טקסט מידעי: פסקות

כל טקסט מידעי בנוי מפסקות.

פסקה היא יחידה שיש לה נושא הקשור לנושא הכללי של הטקסט.

אפשר לזהות את החלוקה לפסקות לפי הצורה החיצונית.

דרך 1: רווח של שורה בין פסקה לפסקה.

רווח ←

רווח ←

דרך 2: רווח בשורה האחרונה של הפסקה הקודמת וירידה לשורה חדשה.

רווח ←

רווח ←

דרך 3: זיח - רווח קטן בתחילת השורה הראשונה של הפסקה החדשה

	זיח
_____	↔

_____	זיח
_____	↔

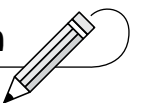
_____	זיח
_____	↔

כשאנו קוראים טקסט מידע, כדאי שנכתוב את הנושא של כל פסקה, וכך נוכל לזהות את מקום התשובה מהר יותר.

כדי לדעת מהו הנושא של הפסקה, נשאל את עצמנו **על מה מדברים ומה אומרים** על אותו עניין. הנושא צריך להיות כתוב במילים אחדות.

בדרך כלל **הפסקה הראשונה** של הטקסט תהיה הרקע. בפסקה הזו יוצג **הנושא של הטקסט כולו**. הפסקות הבאות קשורות בצורות שונות לנושא המרכזי של הטקסט. יכול להיות שמוצגת בפסקה **בעיה**, או מוצג **פתרון**, או מובאת **דוגמה** או **התנגדות** וכן הלאה.

משימות

1 קראו שוב את הטקסט "הצוללת" בעמוד 20. מצאו בטקסט את הפסקה שהנושא שלה הוא **שימושי הצוללת ותפקידי הנמצאים בה**. כתבו את מספרי השורות של הפסקה הזו.

2 קראו את הפסקה שלפניכם, וכתבו מה הנושא שלה.

הכדורגל הוא משחק כדור קבוצתי שיש לו חוקים קבועים ברורים. במשחק משתתפות שתי קבוצות, ובכל אחת יש אֶחָד עֶשְׂרֵ שחקנים. כל קבוצה מנסה לבעוט בכדור לתוך שער היריב. המשחק נערך על מגרש באורך 105 מ' וברוחב 70 מ'. לשחקנים אסור לגעת בכדור בידיהם. רק לשוער מותר לתפוס את הכדור בידיו, כשבועטים בכדור לתוך השער. (לפי "מבחני משכל לסוגיהם" מתוך אבנר זיו, פסיכולוגיה בחינוך, הוצאת יחדיו: ת"א, 1979)

נושא הפסקה:

שימו !

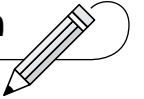
ודאי יש תלמידים שיכתבו שנושא הפסקה הוא "כדורגל". אך נושא הקטע הוא לא כדורגל, כי זה עונה רק השאלה **על מה מדברים**, ולא עונה על השאלה השנייה **מה אומרים** על כדורגל. אומרים שלכדורגל יש חוקים, ולכן הנושא הוא חוקי משחק הכדורגל.

3 קראו את הפסקה שלפניכם, וכתבו מה הנושא שלה.

פצצה התגלתה הבוקר בשוק מחנה יהודה ופורקה בזמן. לא נגרם כל נזק לנפש או לרכוש. הפצצה הונחה בתוך סל קניות מפלסטיק, שעמד בצדו של דוכן ירקות. רק בזכות ערנותה של הילדה, גילה סבג, נמנע אסון. היא חשדה בסל והזעיקה את המשטרה בזמן. המשטרה מבקשת מכל האזרחים לגלות ערנות מתמדת.

נושא הפסקה:

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

דורסי הלילה

יש מינים רבים של עופות פעילים בשעות הלילה. לרובם עיניים גדולות צהבהבות-אדמדמות ויכולת ראייה מעולה בחושך, לדוגמה: אוֹחַ, ינשוף, כוס, לילית, וכמובן התנשמת, דורס הלילה הנפוץ ביותר בישראל. דורסי הלילה נבדלים זה מזה בגודל הגוף, בעונה שבה הם נמצאים בארץ, וכן בסוגי הטרף העיקריים שלהם. אך כולם ראש מעוגל ועיניים גדולות ומרשימות בחזית הראש.

יש גם עופות שאינם שייכים לקבוצת דורסי הלילה, אולם הם רואים בלילה טוב כל-כך עד שהם יכולים לצוד חרקים ליליים, למשל, הפֶּרְוֹן, או לצוד דגים ודו-חיים, למשל, אנפית הלילה, ואפילו לצוד חרקים בזמן המעוף, למשל, התְּחֻמָּס.

דורסי הלילה צדים את טְרֵפָם - חרקים, ציפורים, עכברים, עטלפים - בכל לילה ולילה במשך השנה, בתנאי שמזג האוויר אינו גשום וסוער במיוחד. בזכות חוש הראייה וחוש השמיעה המפותחים שלהם דורסי הלילה יכולים לצוד גם בלילות מעוננים וְאֶפְלִים. חוש השמיעה של התנשמת, למשל, מפותח עד כדי כך שהיא יכולה לאתר את מקומו המדויק של עכבר בתנועה ולדרוס אותו בְּטָפְרֵיהָ בלי להיעזר כמעט בחוש הראייה.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5

פסקה (2)
נושא הפסקה:

10

פסקה (3)
נושא הפסקה:

15

1 למי מתכוונת המילה "לרובם" בשורה 1?

א. לעופות ב. לעופות לילה ג. לשעות הלילה

2 מה תפקיד הנקודתיים בשורה 2?

א. פירוט ב. ציטוט ג. הסבר

3 בשורה 5 מופיעות שתי מילות קישור.

העתיקו אותן, וציינו מה התפקיד של כל אחת מהן.

המילה: _____ התפקיד שלה: _____

המילה: _____ התפקיד שלה: _____

4 בשורה 7 מופיעות שתי מילות קישור.

העתיקו אותן, וציינו מה התפקיד של כל אחת מהן.

המילה: _____ התפקיד שלה: _____

המילה: _____ התפקיד שלה: _____

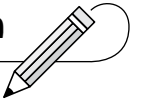
5 איזו מילה אפשר לכתוב במקום המילה "בזכות" בשורה 13?

(א) בגלל (ב) למרות (ג) אבל (ד) בזמן

6 מה פירוש המילה "טַפְּרִיָּה" בשורה 16? _____

משימות

- 1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג. (חלק מחסמי הקריאה מסומנים).
- 2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.
- 3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

לגו

לגו הוא משחק הרכבה ואֶחָד המשחקים המוכָרים והאהובים ביותר בעולם. חלקי המשחק הם אבני פלסטיק צבעוניות שאפשר לחבר אותן זו לזו בדרכים שונות ויצירתיות, כיד הדמיון הטובה.

הלגו הומצא בשנת 1932 בדנמרק על-ידי נְגֵר ששמו אולה קירק כריסטיאנסן. הוא היה נגר מוכשר שחי בדוחק והתקשה למצוא פרנסה בעבודות נגרות, (ולכן) ניסה לחשוב על דרכים יצירתיות להרוויח כסף. אחת מן הדרכים הייתה מכירת צעצועי עץ שאותם הכין במו ידיו.

תחילת דרכו של אולה לא הייתה קלה: הוא לא הצליח למכור את צעצועי העץ ונאלץ להתמודד עם שרפת מפעל הצעצועים, שפילתה את כל הצעצועים שעל הכנתם עבד קשה כל-כך.

למרות הקשיים הרבים, אולה לא אמר נואש. הוא הקים מחדש את מפעל הצעצועים (ואף) החליט לייצר צעצועי פלסטיק, נוסף על צעצועי העץ. בין היתר יצר קוביות שהיו הגרסה הראשונה של קוביות הלגו שאנו מכירים כיום. אבני הלגו היו עשויות מעץ בתחילה, ורק כעבור כמה שנים הגיע אולה למסקנה שהחומר הרצוי לייצור חלקי לגו הוא דווקא פלסטיק - שֶמְמָנו עשויות כל אבני הלגו עד עצם היום הזה. הפלסטיק עמיד יותר מהעץ ובטיחותי לשימוש בעבור הילדים.

- (1) פסקה
1 נושא הפסקה:

- (2) פסקה
5 נושא הפסקה:

- (3) פסקה
10 נושא הפסקה:

- (4) פסקה
15 נושא הפסקה:

משמעות השם "לגו"

אולה כריסטיאנסן חיפש שם קליט וקצר לחברת הצעצועים שלו. הוא הגה את הרעיון לקרוא לה "לגו" - קיצור של צירוף מילים שמשמעותו בשפה הדנית: "שחק יפה". בלי שידע זאת, הוא בחר במילים שיש להן משמעות גם בשפה הלטינית, והיא: "אני מרכיב."

בתחילה היו אבני לגו בצורות ריבוע ומלבן בלבד, ובהמשך יוצרו חלקי לגו נוספים בצורות שונות, וביניהם אנשי לגו קטנים בעלי ראש ורגליים שאפשר לפרקם. כיום יש מגוון עשיר של דגמי לגו, בגדלים וברמת מורכבות, המותאמים לגילים שונים. ערכות הלגו מכילות עזרים וְאֲבִיזָרִים רבים לבניית הדגמים, ביניהם: גלגלי שיניים, משאבות קטנות, מוטות, גומיות ועוד.

אפשר לבנות דגמים בנושאים שונים כמו: בנושא החלל, פיראטים, כלי רכב שונים ועוד. יש גם ערכות לגו המבוססות על סרטים ועל סדרות טלוויזיה מוכרות, כדוגמת לגו "הארי פוטר", לגו "מלחמת הכוכבים" ועוד. (נוסף על כך), נוצרו סדרות טלוויזיה וסרטים שהגיבורים שלהם הם דמויות לגו. יש גם ערכות לגו-הייטק עם "קובייה אינטליגנטית" מיוחדת שאפשר לתכנת אותה באמצעות מחשב.

הלגו עוצב בצורתו הסופית (המוכרת לנו כיום) בשנת 1958. בשנים הראשונות נמכר הלגו בדנמרק בלבד. בשנת 1962 הגיע הלגו גם לאמריקה ומיד קצר הצלחה רבה בקרב ילדים ומבוגרים גם יחד.

המנהל של חברת "לגו" כיום הוא נכדו של מייסד החברה, אולה קירק כריסטיאנסן. אין ספק שאילו חי אולה כיום, הוא היה שבע רצון מהביקוש העצום לצעצועי לגו. בשנת 2014 הייתה חברת "לגו" יצרנית הצעצועים הרווחית ביותר בעולם!

20 פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

25 פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

30 פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

35 פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה:

40 פְּסָקָה (9)

נושא הפסקה:

1 כתבו את הפירושים של כל אחת מהמילים שלפניכם.

_____ : "דוחק" (שורה 5):

_____ : "כילתה" (שורה 11):

_____ : "נואש" (שורה 12):

_____ : "קליט" (שורה 21):

_____ : "הגה" (שורה 22):

_____ : "אינטליגנטית" (שורה 36):

2 כתבו למי מתכוון כל אחד מהמאזכרים שלפניכם.

_____ : "אותן" (שורה 3):

_____ : "זו לזו" (שורה 3):

_____ : "אותם" (שורה 7):

_____ : "ידין" (שורה 8):

_____ : "הוא" (שורה 9):

_____ : "זאת" (שורה 23):

3 ציינו מה מציינת כל אחת ממילות הקישור שלפניכם.

_____ : "ולכן" (שורה 6):

_____ : "למרות" (שורה 12):

_____ : "ואף" (שורה 13):

_____ : "נוסף על כך" (שורה 34):

4 כתבו מה מציין כל אחד מסימני הפיסוק שלפניכם.

_____ : "מירכאות" (שורה 20):

_____ : "נקודתיים" (שורה 29):

_____ : "סוגריים" (שורה 38):

שאלת שאלות

אחת המטרות בקריאת טקסט היא לענות על שאלות. אם אנחנו מבינים את השאלה, יהיה לנו קל לענות את התשובה.

סוגי שאלות

תחילה ניזכר בשאלות שהתשובות עליהן מופיעות באופן גלוי בטקסט. שאלות כאלה הן משני סוגים: (1) איתור מידע, (2) ארגון מידע.

מילות שאלה	איתור	מילות הוראה	ארגון
	מדוע?		ציינו
	כמה?		הציגו
	היכן?		הסבירו
	מי?		נמקו
	מה?		הוכיחו
	מתי?		תארו
	איזה?		תמצתו
	כיצד?		סכמו
			הדגימו
			השוו
	בדרך כלל אפשר להעתיק את התשובה ישירות מהטקסט.		בדרך כלל יש לאסוף את חלקי התשובה מכמה מקומות בטקסט וליצור תשובה לכידה במילים שלכם.

שימו !

- כדאי להקיף את מילת השאלה או ההוראה. לפעמים יש שתי שאלות או הוראות באותה משימה.
- כל תשובה חייבת להתחיל במילים מתוך העובדה הכתובה בשאלה.

שאלות איתור מידע

רוב השאלות של איתור מידע נפתחות במילת **שאלה**. התשובה לשאלה נמצאת בטקסט. אפשר למצוא את מקום התשובה על-פי המילים המופיעות בשאלה. **אפשר להעתיק** את המשפט המתאים לשאלה.

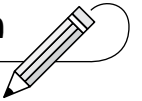
מילת השאלה	הפעולה הנדרשת	מילה/ביטוי מרמזים	דוגמה
מי? מי הם?	לחפש בני אדם או בעלי חיים או צמחים	מילה המייצגת אנשים, בעלי חיים או צמחים	השומרים זיהו את הפורץ. מי זיהה את הפורץ?
מה?	לחפש שם עצם או ביטוי שלם צמוד לפועל	שם הקשור לפועל או ביטוי הנפתח ב- "ש"	המורה אמרה שאין להתכונן לקראת המבדק. מה אמרה המורה?
איזה? איזו? אילו?	לחפש מילה המתארת שם עצם	שם תואר הקשור לשם עצם	המורה שוחחה עם הילדים הגדולים. עם אילו ילדים שוחחה המורה?
כמה?	לחפש כמות	מילה שהיא שם מספר, מופיעה לפני שם עצם	חמישה נערים הצליחו לטפס מעל החומה. כמה ילדים הצליחו לטפס?
מתי?	חיפוש מילים המתארות זמן	אתמול, אחרי, אחרי ש, לפני, לפני ש, בינתיים, אשתקד...	הוא הגיע לבית הספר בתחילת השנה. מתי הוא הגיע?
היכן? איפה? מאין? לאן?	לחפש מקום או אירוע	ציון מקום או אירוע	הילדים הגיעו ליום ההולדת של ערן. לאן הגיעו הילדים?
למה? מדוע?	לחפש סיבה	כי, כיוון ש, מפני ש...	הילד הצליח כי השקיע עבודה רבה. מדוע הצליח הילד?
כיצד? איך?	לחפש אופן/מצב	מילה המתארת את אופן (דרך) הפעולה	הלכנו לאט. כיצד הלכנו?
לשם מה? בשביל מה? (למה?)	לחפש תכלית (מטרה)	כדי, בשביל, למען, לשם	יצאתי (כדי) לקנות לחם טרי. בשביל מה יצאת בשעה מוקדמת כל-כך?

שאלות ארגון מידע

רוב השאלות של ארגון מידע נפתחות במילת הוראה (ציווי). התשובה לשאלה נמצאת בטקסט, אך בצורה מפוזרת, ולכן צריך לאסוף את החלקים השונים של התשובה ולארגן את התשובה בלשונו. אפשר למצוא את המקומות של התשובה על-פי המילים המופיעות בשאלה. אין להעתיק את המשפטים, אלא לארגן אותם ולנסח אותם בלשונו.

מילת ההוראה	הפעולה הנדרשת	דוגמה
ציינו	לזהות מהם הפריטים העונים על הדרישה ולכתוב אותם בלי להרחיב	ציינו את הסיבות לפרוץ המלחמה.
הסבירו	להרחיב עמדה או ביטוי או אמירה, להסביר בלשונו את מה שכתוב בטקסט	הסבירו את הסיבה הכלכלית לפרוץ המלחמה.
הציגו	לציין ולהסביר, כלומר לזהות מהם הפריטים העונים על הדרישה, לכתוב אותם ולהרחיב עליהם	הציגו את הסיבות לפרוץ המלחמה.
תארו	לזהות מילים מתארות	תארו את החדר שלכם.
מיינו	לחלק לקבוצות על-פי תבחינים (לפעמים יש לתת שם לכל קבוצה).	מיינו את התלמידים בכיתה לארבע קבוצות, ותנו שם לכל קבוצה.
הוכיחו	למצוא בטקסט משפטים המצדיקים את הטענה או את הדעה	הוכיחו כי אנשים רבים התנגדו לפרוץ המלחמה.
מה אפשר להסיק	להבין מתוך רמזים הכתובים בטקסט, את המשתמע, כלומר את מה שלא כתוב בטקסט בצורה מפורשת	מה אפשר להסיק מההפגנות הרבות שהיו ליד בניין הממשלה בזמן פרוץ המלחמה?
הדגימו, תנו דוגמה	למצוא בטקסט דוגמה העונה על הדרישה בשאלה (לפעמים יהיו המילים: למשל, לדוגמה, כמו...), או לחשוב על דוגמה מהעולם שלנו, המתאימה לדרישה בשאלה	תנו דוגמה לפעולה שעשו המנהיגים כדי למנוע את המלחמה.
השוו	להראות את הדומה ואת השונה בין שני פריטים או יותר על-פי תבחין מסוים (גודל, צבע וכדומה)	השוו בין החדר שלכם לבין החדר של ההורים שלכם.

משימות

1 לפניכם שלושה משפטים. לכל משפט חברו שאלה. השתמשו במילות השאלה שבעמוד 40.

א. הילדה לא שיתפה פעולה, כי לא האמינה שכוונות הסובבות אותה היו כוונות טובות.

השאלה:

ב. בעונת הרבייה חלים שני שינויים אצל בעלי חיים: במראה של בעלי החיים ובהתנהגותם.

השאלה:

ג. הסיבות לפרוץ המלחמה היו כלכליות ופוליטיות.

השאלה:

2 קראו את הקטע שלפניכם.

הילדים הם הקבוצה החלשה ביותר בחברה, והם זקוקים לעזרת המבוגרים כדי	1
להשיג לעצמם זכויות. רק לפני חמש עשרה שנה נקבע על-ידי העצרת הכללית	2
של האומות המאוחדות "יום הילד הבין-לאומי", והוא מצוין בכל שנה ב- 20	3
בנובמבר. היה צורך לכתוב אָמְנָה (הסכם) לזכויות הילדים, היות שבמשך מאות	4
שנים הם לא נחשבו לשווי-ערך או לשווי-זכויות למבוגרים. מדינות רבות חתמו	5
על האמנה (ביניהן גם ישראל ב-1991), ולמרות זאת עדיין אפשר לראות ילדים	6
העובדים בשוק בִּסְחִיבַת ארגזים כבדים או מוֹכְרִים סחורה בצוּמְתֵי הדרכים.	7

א. ענו על השאלות שלפניכם.

(1) לשם מה זקוקים ילדים למבוגרים?

(2) **מתי** מציינים את "יום הילד הבין-לאומי"?

(3) **מי** חתם על האמנה לזכויות הילדים?

ב. חברו שלוש שאלות נוספות על הטקסט. השתמשו במילות השאלה שבעמוד 40. כתבו באיזו שורה נמצאת התשובה לשאלה שחיברתם.

(1)

(2)

(3)

3 לפניכם שאלות של ארגון מידע, אך הפעם הן אינן קשורות לטקסט מסוים. ענו עליהן בצורה תקינה בעל-פה בזוגות.

א. **תארו** דמות ספרותית שהרשימה אתכם במיוחד.

ב. **מיינו** מוצרים של משקאות קלים הנמכרים במרכולים, לשלוש קבוצות, ותנו שם לכל קבוצה.

ג. **הסבירו** את הפתגם: "לך אל הנמלה עצל למד דרכיה וחכם".

ד. **ציינו** שני נימוקים ליתרונות תלבושת אחידה בבית ספר.

ה. תנו **דוגמה** לשתי אגדות ילדים.

ו. הגעתם לחוף, וסוכת המציל הייתה ריקה. **מה אפשר להסיק** מכך?

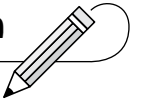
ז. **השוו** בין מחשב-לוח (טאבלט) לבין טלפון נייד על-פי שני תבחינים.

ח. **ציינו** שתי סיבות לתאונות דרכים.

ט. **הציגו** שתי תוצאות העלולות להיגרם אחרי שרפה.

י. **הוכיחו** כי כל ההורים אוהבים את כל ילדיהם.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עִמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

לא דובים ולא יער / כנרת יפרח-סרבניק

(מתוך החוברת "מסע צעיר")

הרחק מכאן, ביבשת אוסטרליה, חיה החיה החמודה ביותר בעולם. מה יש לה בכיס, איך היא מתקיימת בלי לשתות, ומי פֹּרֶת את היער שלה? נא להכיר: הקוֹאֵלָה.

שמה אותו בכיס הקטן

כמו הקנגורו, גם הקואלות חיות בטבע רק ביבשת אוסטרליה, וכמו הקנגורו, גם לקואלות יש כיס. נהוג לכנות אותן "דובי קואלה", אבל הקואלות אינן דובים כלל וכלל, הן שייכות לקבוצה מיוחדת של יונקים - הֶפְּסִידָאִים. ההיריון של הקואלות קצר מאוד (קצת יותר מחודש), והגור שלהן נולד לפני שהושלמה התפתחותו. כשהגור נולד, אורכו שני סנטימטרים בלבד, הוא עיוור, ואין לו פרווה בכלל. מיד אחרי לידתו הוא נאחז בִּפְרוּוה של אמו ומטפס עליה בכוחות עצמו, עד שהוא מגיע לכיס שֶׁבֶּטְנָה, מתיישב בו ומוצא את פְּטָמָתָה. את הדרך הארוכה אל הכיס הוא עושה בעזרת חוש מישוש וחוש ריח מפותחים, חוש כיוון מצוין וטְפָרִים ארוכים וחזקים.

הבית של הקואלות בסכנה

הקואלות מחלקות ביניהן את היער לאזורים שבכל אחד מהם יש כמה אֵיקְלִיפְטוּסִים ראויים למאכל ועוד כמה עצים שיכולים לשמש להגנה וְלְמִנוּחָה. בכל אזור כזה חיה קואלה אחת בלבד, ואם היא נקבה, יש אֵיתָה, בדרך כלל, גם גור. הקואלות יודעות לזהות מיד אם

1 פְּסָקָה (1)
נושא הפסקה:

5 פְּסָקָה (2)
נושא הפסקה:

10

15 פְּסָקָה (3)
נושא הפסקה:

עץ מסוים שייך לאזור של קואלה אחרת, לפי השריטות על ענפיו ולפי הריח שהקואלה השאירה. מאחר שכל קואלה זקוקה לאזור משלה, הן זקוקות ליערות גדולים כדי לחיות בשלווה. הבעיה היא שהיערות האלה הולכים ומצטמצמים.

בעבר הבעיה העיקרית של הקואלות הייתה שצדו אותן בשביל פרוותן הנעימה והיפה. אומנם חוקו חוק שאוסר לצוד אותן, אבל אין שום חוק שאוסר להרוס את בית הגידול שלהן, כלומר את יערות האיקליפטוס. פירושו של דבר, שמותר לבני אדם לסלול כבישים בתוך היערות ולכרות עצים לכל מיני צרכים. ומה תעשה קואלה שבמקום העצים של אזור המְחִיה שלה יש עכשיו כביש?

פְּסָקָה (4) 25

נושא הפסקה:

30

לא תודה, אני לא צמאה

הקואלה נמצאת על העצים רוב ימיה, חובקת ענף בחמש אצבעותיה. היא יִשְׁנָה כמעט עשרים שעות בכל יום, לפיכך לא נותר לנו זמן רב לראות את עיניה החומות שניבטות משני צדיו של האף המזוהר. אם תראו קואלה שבטנה מוֹנַחַת על ענף, וזרועותיה שְׂמוּטוֹת מְטָה בְּרַפְיוֹן, תדעו שחם לה. ואם תראו כדור פרווה אפור וצמרירי דבוק לענף, זאת, כנראה, קואלה שְׁקָרָה לה.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

35

בשעות שהקואלה ערה, היא זוללת עלווה^(*) של עצי איקליפטוס. אבל אֵל תנסו את זה בבית: עלי איקליפטוס רעילים מאוד לרוב היונקים, ורק מעט מאוד בעלי חיים יכולים לאכול אותם. לקואלה, כמו לבעלי החיים הנוספים שאוכלים עֵלֵי איקליפטוס, יש בְּמַעֲרָכָת העיכול חיידקים מיוחדים שְׂמַפְרָקִים את הרעלים, והיא נזהרת לאכול רק מאיקליפטוסים מסוימים, שאינם רעילים יתר על המידה.

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

40

בגלל רעילות הָעֵלִים, וּמֵאַחַר שהם מורכבים מסיבים שקשה לְפָרֵק, העיכול שלהם דורש זמן רב, ולכן הקואלות יִשְׁנוּ זמן רב כל-כך ופועלות בעיקר בלילה, כשלא חם מְדִי. הָעֵלִים מְסַפְקִים לקואלה גם את הצורך שלה במים, ועל כן היא שותה לעתים נדירות בלבד. יש טוענים שזהו מקור שמה: בשפתם של הָאֲבוּרִיגִינִים, הִילִידִים של אוסטרליה, פירוש המילה קואלה הוא "בלי לשות".

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

45

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מדוע מופיעות **מירכאות** בשורה 6?

2 למי מתכוונת המילה "התפתחותו" בשורה 9?

3 מה מציינת מילת הקישור "**אבל**" בשורה 26?

4 מה פירוש המילה "**רפיון**" בשורה 36?

5 העתיקו מפסקה 7 שתי מילות **סיבה** ושתי מילות **תוצאה**.

מילות סיבה: _____ , _____

מילות תוצאה: _____ , _____

איתור מידע

6 היכן חיות הקואלות?

שימו !

נדאג שענייתם **תשובה תקינה**.

תשובה תקינה **מתחילה בעובדה** הכתובה בשאלה.

תשובה תקינה: **הקואלות חיות ביבשת אוסטרליה**.

תשובה לא-תקינה: **ביבשת אוסטרליה**.

7 מדוע איננו יכולים לראות את עיניה של הקואלה?

ארגון מידע

8 מהן שתי הבעיות הקשורות לקואלה?

שימו !

התשובה לשאלה מצויה בפסקה 4 (שורות 25-30). אין להעתיק אותן כתשובה, אלא יש לארגן אותן ולנסח תשובה בלשוננו.

שתי הבעיות הקשורות לקואלה הן אלה: א. בעבר צדו אותן בסמיל פרוותן הנצומה; ב. בית האידול שלהן הולך ונהרס, היצרות, שהם בית האידול שלהן, נצמטים כתוצאה מסליפת הכבישים בתוך היצרות.

9 מדוע זקוקה הקואלה לשעות שינה רבות?

שימו !

התשובה נמצאת בשתי הפסקות האחרונות, בשורות 38-49.

התשובה צריכה לכלול שתי עובדות: א) הקואלה ניזונה מעלי עצי האיקליפטוס שהם רעילים; ב) כדי לפרק את הרעל נעזרת הקואלה בחיידקים מיוחדים שיש לה במערכת העיכול, ועיכול זה נמשך זמן רב.

יש להתחיל את התשובה בעובדה הכתובה בשאלה.

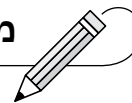
הקואלה ישנה שעות רבות, כי בשעות אלה מתבצע תהליך ציכוף מורכב. ציכוף הצמיים נמשך זמן רב, כיוון שהם רציפים, ויש צורך לפרק את רציפותם, כמו-כן הם מורכבים מסיבים קשים לפירוק.

10 במה דומה הקואלה לקנגורו?

11 מהו מקור שמה של הקואלה? הסבירו מדוע ניתן לה שם זה.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

חצי מיליארד ציפורים אינן טועות / נמרוד צ'פני וערן טל

(מערב"ב, 24/10/04)

בימים אלו מתחילה הרכבת האווירית⁽¹⁾ של הציפורים הנוודות מעל שְׁמֵי ישראל. יותר מִחֲצֵי מיליארד ציפורים - עופות דורסים, עופות מים וציפורי שיר - יעברו מעל ישראל בשבועות הקרובים, הנחשבים לשיא עונת הנדידה.

ישראל, הממוקמת בין אירופה לאפריקה, היא מקום חֲנִייה של הציפורים בדרכן מארצות הקור לארצות החום, והאתרים של הִצְפָּרוֹת בתקופה זו הומים בְּבִנֵי אדם ובציפורים. בחורף, כידוע, הטמפרטורות באירופה יורדות, ומזג האוויר הופך שם קר מאוד. בשל הקור, לציפורים אין מה לאכול, והן נודדות לאפריקה החמה. הציפורים אינן ממשיכות לשהות באפריקה בקיץ, מפני ששם צפוף להן מדי, וכאשר הן יכולות, הן חוזרות לאירופה, גם אם מדובר במסע של אלפי קילומטרים.

יכולתן של הציפורים למצוא את דרכן לאפריקה וּמְנָה חזרה לאירופה נעוצה בגנטיקה⁽²⁾. זהו ניווט מורכב, והוא מוצפן בקוד הגנטי⁽³⁾ של כל אחת מהציפורים. בְּשִׁמִּים אפשר לראות את הציפורים נודדות במבנה של חץ שציפור בראשו. אותה ציפור

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5 פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15

(1) רכבת אווירית - פְּלִי טִיס המוטסים זה אחר זה, כמו רכבת.

(2) גנטיקה - תחום הקשור לתורשה. (הגנים אחראים לתורשה).

(3) קוד גנטי - יכולות מולדות (בגלל הגנים).

אינה המנהיגה, אלא ציפור נודדת כמו כל הציפורים האחרות, והיא מתחלפת בציפור הבאה בתור. הציפור הראשונה בחץ חותכת את האוויר, וכך היא מפחיתה את ההתנגדות בחברותיה. מי שעפה ראשונה, עושה את העבודה הקשה. כדי שהמעמסה לא תיפול על כתפיה של ציפור אחת, הן מתחלפות.

20

פסקה (4)

נושא הפסקה:

ישראל היא שיאנית עולם בציפורים נודדות בשל מיקומה בצוואר הבקבוק⁽⁴⁾ של ציר הנדידה. ישראל מתאימה גם כי אין בה אזורים גבוהים מדי או מדבריות גדולים מדי או מקווי מים גדולים. היא מהווה מסדרון צר שמעליו עוברות יותר מחצי מיליארד ציפורים. הציפורים מגיעות לכאן לעצירה, למנוחה, כמעט באפיסת כוחות לאחר מעוף של כ- 3,000 ק"מ.

25

פסקה (5)

נושא הפסקה:

(4) צוואר הבקבוק - כינוי למעבר צר שנוצר בו פקק.

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה פירוש המילה "מוצפן" בשורה 14?

א. חבוי ב. שמור ג. מוסתר ד. תשובות א'-ג'

2 מה פירוש הצירוף "אינן ממשיכות לשהות" בשורה 10?

א. לא נודדות ב. לא נשארות ג. חוזרות ד. תשובות ב' ו-ג'

3 מה מתאר הביטוי "צוואר הבקבוק" בשורות 22-23?

א. המעבר שבו נודדות הציפורים מאירופה לאפריקה

ב. האזור של מדינת ישראל

ג. האזור הארוך ביותר, כמו צוואר של בקבוק, שבו נודדות הציפורים

ד. תשובות א' ו-ב'

4 מה מציינת מילת הקישור "כדי" בשורה 20?

א. ניגוד ב. תוצאה ג. תכלית ד. סיבה

5 מהו התפקיד המשותף של מילות הקישור "גם אם" בשורה 11 ו"אלא" בשורה 17?

א. תוספת ב. ניגוד ג. סיבה ד. תוצאה

איתור מידע

6 מדוע חולפות הציפורים הנוודות בארצנו?

ארגון מידע

7 מי עושה את התפקיד הקשה ביותר ב"חץ" בזמן המעוף? מה קשה בתפקיד זה?

שימו !

השאלה מכילה שתי שאלות, ולכן צריכים להופיע בה שני רכיבים: (1) מי עושה את העבודה הקשה, (2) מה קשה בתפקיד. (צריך להסביר מדוע הפעולה קשה). התשובה לשאלה מצויה בפסקה 3.

התשובה: *הציפור המובילה את מבנה החץ היא שצושה את הצבודה הקשה ביותר, מכיוון שהיא חותכת את האוויר וכך מקלה על הציפורים האחרות במבנה. כל ציפור לוקחת חלק בתפקיד לה במהלך מסע הנדודים.*

8 מהי הסיבה העיקרית לנדידת הציפורים לאפריקה?

9 הציגו שתי סיבות שבגללן נחשבת ישראל שיאנית עולם בציפורים נודדות.

10 כיצד קיבלו הציפורים את היכולת לנדוד מאירופה ובחזרה לאפריקה?
א. מלמדה ב. בתורשה ג. בתרגול ד. אף לא אחת מהתשובות

11 על-פי מה נקבעת חזרתן של הציפורים מאפריקה לאירופה?
א. על-פי מזג האוויר ב. על-פי הצפיפות
ד. על-פי מזג האוויר והצפיפות ד. על-פי החום באפריקה

רצף אירועים

כדי לתאר רצף אירועים בטקסט אפשר לפעול בשתי דרכים.

דרך 1: מְסֻפּוֹר

אפשר לכתוב משפטים לפי הסדר ולמספר אותם.

דרך 2: שימוש במילות קישור

אפשר לכתוב קטע ולהשתמש במילות קישור המציינות זמן, לדוגמה: בהתחלה, אחר-כך, בהמשך, לאחר מכן, לבסוף.

לפעמים סדר האירועים בטקסט אינו כתוב לפי הסדר שבמציאות, ועלינו להבין אותו.

בטקסט שתקראו מיד, מתחילים בסוף, עוברים להתחלה, וחוזרים לסוף. מבלבל? התחילו לקרוא, ותבינו.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג. (רוב חסמי הקריאה מסומנים).
תוכלו לכתוב מעל כל חסם קריאה את פירושו או את תפקידו.

2 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הַעֲלָפוֹן / חגית אהרונוף

1 כמו בכל הפסקה הייתה ההמולה בכיתה רבה. איש לא הבחין בבוועז שניגש לרן ואמר לו: "בוא אליי היום אחר הצהריים, ונלמד ביחד לבחינה," וכשבועז אומר "נלמד ביחד," הוא מתכוון לומר: "אני אסביר לך," כי בוועז הוא הילד המצטיין בכיתה.

"נלמד ביחד לבחינה..." מְהֵדָּהּדוֹת המילים באוזניו של רן, מְהֵדָּהּדוֹת וצורבות. פניו מְאֵדִימוֹת, והוא חש מחנק בגרונו. אכן, בועז גומל לו טובה תחת רעה... מוטב היה לרן אילו בועז היה נוטר לו טינה. העזרה הזו, שמציע לו בועז, כה מביכה, כה מכאיבה.

5

רן מנסה להשתחרר מהמחשבות, (אך) לשווא. תמונת הטיול השנתי שבה ועולה לנגד עיניו.

הטיפוס למצדה... הוא, רן, בראש, מוביל, מְאָרְגָן שירה, מזרז את החבר'ה. בסוף הטור המתפתל כנחש, מזדחל לו בועז, מתנשף ומתנשם. מחנך הכיתה צמוד אליו, מנסה לעודדו: "עוד מאמץ קטן, בועז, אתה יכול, אני בטוח בכך."

10

(אך) בועז בשלו: "זה לא בשבילי, אנוח מעט, ואחזור."

והכיתה כולה רואה בעלבונו של בועז.

"נְאֵט את הקצב," מציעה רינת, "כדי ש" הרווח בינינו לבין בועז יקטן."

15

"זה יעודד אותו להמשיך," אומר חנן.

"חבר'ה, מה קורה לכם?" שואל רן בלגלוג, "תפסתם 'טרמפ' על הקושי של בועז? מה יש, קשה לכם, ואתם מחפשים תירוץ?"

ואז, בלי מחשבה נוספת, שם רן את כפות ידיו על פיו וקורא בקול לעבר בועז: "יאללה, צב, תזיז את עצמך! אתה מעכב אותנו!" עיני כל הילדים ננעצות ברן במבט מוכיח, (אך) לרן לא אכפת.

20

"מה יש, הוא אמר משהו לא-נכון? בועז באמת עיכב את המטיילים..."

רן מתעורר מהרהוריו וחוזר להמולת הכיתה.

"אפשר היה לומר זאת גם אחרת," הוא חושב, "למשל: הי, בועז עוד טיפת מאמץ!

25 הנה, תראה, אתה כבר קרוב אלינו," או אולי: "בועז, שלא תחשוב שלנו הטיפוס

הזה הוא קלי קלות, (גם) לנו קשה, אבל זה עומד להיגמר, עוד קצת ודי!" ואולי

אפשר היה לשלוח שני ילדים שיעזרו לו בלי שהכיתה תרגיש. לא שיתמכו בו, בועז

איננו נִכָּה חלילה: סתם ליווי ועידוד. איך הוא לא חשב על כך?...

רן חש צורך עז לבקש את סליחתו של בועז, (אבל) איך? הרי מה שהיה היה...

30 "רן, מה קורה לך? למה אינך עונה לי?" שמע את בועז מבעד למסך ההרהורים.

"מה? ... כן! אבוא היום אחרי הצהריים ו... תודה בועז."

מבטיהם נפגשו.

"סליחה..." אמרו עיניו של רן.

חיוך התפשט על פניו של בועז.

1 מה פירוש המילה "לשווא" בשורה 8? _____

2 למה מתכוונת המילה "זאת" בשורה 24? _____

3 למה מתכוונת המילה "הוא" בשורה 24? _____

4 למי מתכוונת המילה "לנו" בשורה 25? _____

5 מה מציינות הנקודתיים בשורה 19? _____

6 א. סדרו את המשפטים שלפניכם לפי סדר האירועים ההגיוני.

בועז מתקשה לעמוד בקצב של בני כיתתו בטיול השנת.

בועז מזמין את רן ללמוד איתו למבחן.

רן נוזף בבועז, משום שהוא מעכב את הטיול.

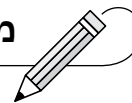
בועז מבקש לחזור ולא להמשיך.

רן מרגיש מבוכה.

רן חושב שהיה צריך להתבטא שונה.

ב. כתבו את המשפטים כקטע אחד לפי הרצף הנכון, והשתמשו במילות קישור מתאימות.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

המשימה: חילוץ חיות - הצלת העולם - קרנף / קלייר מיקה

(מתוך "מסע אחר")

במישורים של דרום אפריקה קרנף רחב שֶפָּה בן 15 חודשים זולל עשב לצד אמו. אף-על-פי שהשטח נראָה נְשָׁקט - הקרנפים אינם בטוחים. ציידים פורעי חוק אורבים להם. הם מתגנבים אל הקרנפים והורגים אותם כדי לקחת את הקרניים שלהם. ב-2014 ניצודו בדרום אפריקה לבדה יותר מאלף קרנפים. הגור ואָמו אינם מודעים לסכנה, והם ממשיכים לאכול.

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

לפתע מִסוּק מתקרב. בתוכו יושבים טייס ווטרינר, אשר משתתפים בתוכנית הקרויה "קרנפים ללא גבולות", שמטרתה להגן על הקרנפים הדרום אפריקניים מפני צידיהם. הם מְטִיסים מֵאָה מהם ממקום שבו הם חיים עתה, לשמורה שנמצאת במדינה השכנה, בּוֹצוֹנְאָנָה. לפני יציאתם לביתם החדש הקרנפים מוֹסְעִים לבדיקה רפואית בְּמִקְלַט לחיות בר, כדי לוודא שהם כְּשִׁירִים למסע.

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10

בעוד המסוק מתקרב אל האם והגור, הווטרינר רוכן ויורה בכל אחד מהם חץ הרדמה. שניהם נופלים אל הקרקע, רדופים לגמרי. שתי מְשָׁאִיּוֹת מְגִיעוֹת ועוצרות בְּקִרְבָתָם, וצוות מיומן שיורד מהן בודק אותם במהירות. הם מְעִירִים את הקרנפים ומובילים את החיות הַמְּנוּמָנוֹת לתוך ארגזים גדולים. מְנוּף המותקן באחת המשאיות מרים את הארגזים אל הרכב האחר - משקלו של הגור יותר מחצי טונה, ומשקלה של אמו כמעט שתי טונות. המסוק והמשאית עם הקרנפים יוצאים לדרך.

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15

20

רבע שעה לאחר מכן הקרנפים מגיעים למקלט, המְשִׁתָּרַע על פני שטח של שמונה דונָמים. כאן הם יִשְׁהוּ עד שיעברו לבּוֹצוֹןֶאנָה. המקום מחולק לשתי מְכֻלָּאוֹת (שנקראות בומות), העשויות ענפים וחוטי תֵּיל. שמונה קרנפים אחרים שנלכדו באותה דרך כבר נמצאים שָׁם. הצוות משגיח עליהם מקרוב. חיה חולה לא תוכל להשתתף במסע. בְּשָׁבוּעוֹת הבאים האם והגור - שהוענקו להם השמות קס ודרגון - נחים ואוכלים עשב וְאַסְפָּסָּת. "אנחנו מצמצמים את המגע שלהם עם בני האדם," אומר דרק ז'ובר, חוקר של נשיונל ג'יאוגרפיק, שייסד ארגון השותף בתוכנית "קרנפים ללא גבולות".

פְּסָקָה (4)

נושא הפסקה:

25

כעבור חודשיים קס ודרגון ושמונה קרנפים אחרים מוכנים לנסיעה למדינה השכנה. שוב הם מוכְלָים לתוך ארגזים ומוסעים לשדה תעופה מקומי, ושם מנוף מעמיס את הארגזים על מטוס.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

30

כעבור שְׁעֵתִיִּים הם נוחתים בבּוֹצוֹןֶאנָה. משאיות שממתינות להם במקום, מְסִיעוֹת את הקרנפים לביתם החדש - שמורה מוגנת באזור עֶשְׁבוֹנִי, אנשי הצוות פותחים את הארגזים, ודרגון ואמו יוצאים וצועדים אל עבר החיים החדשים. "הם הרבה יותר בטוחים פה," אומרת בוורלי, "שמחנו לתת להם טרמפ".

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

35

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה מציינת מילת הקישור **כדי** בשורה 12?

א. תוצאה ב. סיבה ג. מטרה ד. ניגוד

2 מה פירוש המילה **כשירים** בשורה 12?

א. שיש להם כושר פיזי ב. מסוגלים ג. חזקים ד. תשובות א'-ג'

3 למי הכוונה במאזכר **מהן** בשורה 15?

4 למי הכוונה במאזכר "הם" בשורה 16?

א. לצוות מיומן ב. לוותרניר ולטייס ג. לוותרניר

5 מה פירוש המילה "משתרע" בשורה 21?

א. נשכב ב. מקיף ג. תופס שטח גדול ד. אף לא אחת מהתשובות

6 מה פירוש המילה "ישהו" בשורה 22?

א. יגורו ב. יימצאו ג. יהיו נוכחים ד. תשובות א'-ג'

7 מה מציינות המירכאות בשורות 27-28?

א. דו-שיח ב. ציטוט ג. שם ד. אף לא אחת מהתשובות

8 מה מציינות המירכאות בשורה 29?

א. דו-שיח ב. ציטוט ג. שם ד. אף לא אחת מהתשובות

9 למה הכוונה במילה "שם" בשורה 25?

א. למקלט ב. למכלאות ג. לבומות ד. תשובות א'-ג'

איתור מידע

10 מה מטרת התוכנית "קרנפים ללא גבולות"?

11 לאן מגיעים הקרנף ואמו כעבור חודשיים מרגע שלכדו אותם?

ארגון מידע

12 א. מספרו את המשפטים לפי הסדר הנכון בטקסט.

הקרנפים מוסעים למקלט לבדיקה רפואית.

הוטרנר יורה בקרנפים ומרדים אותם.

הקרנפים מגיעים לבוצוואנה.

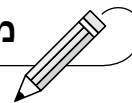
הקרנפים בני יומם אוכלים עשב בשטח לא-בטוח.

הקרנפים חיים במכלאות.

ב. כתבו את המשפטים כקטע אחד. השתמשו במילות קישור של זמן.

13 בסוף המאמר אומרת ברוולי: "שמחנו לתת להם טרמפ." מה כוונתה?
איזו נימה יש לאמירה זו (עצובה, הומוריסטית, כועסת, מיואשת)?

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

האיקליפטוס

(על-פי "טעם של פעם" מאת: מרדכי נאור)

כאשר נערכו החגיגות לציון מאה שנים לעלייה הראשונה, הוזכר גם "עולה ותיק" מסוג מיוחד, שהגיע לארץ באותה תקופה בדיוק. הכוונה היא לעץ האיקליפטוס. עץ זה, שאפשר לראותו כיום בכל אזורי הארץ - בחורשות, בחצרות הבתים ולאורך הכבישים - לא היה מוכר כלל בארץ. מולדתו היא אוסטרליה, שם הוא מצוי במאות מינים. איך הגיע האיקליפטוס לארץ?

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

לא תאמינו - בדואר... מעשה בעורך דין אמריקני ששמו ספאפורד, שהגיע לירושלים עם משפחתו וכמה ידידים בשנת 1881, והקים בעיר את "המושבה האמריקנית". לספאפורד היו ידידים בארצות שונות, שאיתם נהג להתכתב. אחד מהם, שחי באוסטרליה, שלח לו בתוך מכתב כמה זרעים של עץ האיקליפטוס, שכמותו יש רבים בארץ מגוריו.

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

ספאפורד לא היה בטוח שירושלים מתאימה לגידול איקליפטוסים. על כן ירד לִיפוֹ, הגיע לבית הספר החקלאי "מקווה ישראל" ונתן את הזרעים לְקַרְל נֶטֶר, מנהל המוסד. קרל נטר זרע את הזרעים, ולאחר זמן קצר היו לו כמה שתילי איקליפטוס. מן השתילים האלה צמחו רוב חורשות האיקליפטוסים המצויות היום בארץ.

פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

כשהחלו אנשי העלייה הראשונה להקים את מושבותיהם, "התאבדו" מיד בעץ האיקליפטוס. הם גילו כי הוא נקלט בְּנֶקְלָה, גִּדְל היטב גם בתנאי יובש וגם בעודף רטיבות, ובתוך שנים אחדות מגיע לגובה

פסקה (4)

נושא הפסקה:

20

ניכר. מגזע האיקליפטוס וענפיו אפשר להכין קורות לבנייה, והעץ ממחר לצמוח לאחר שכורתים את גזעו.

בני המושבות האמינו כי לאיקליפטוס יש תכונות מְרַפֵּא. רבים חשבו כי עלי האיקליפטוס מְטַהְרִים את האוויר, ולכן כדאי לנטוע עץ זה סמוך לבית. באותו זמן גם היה נהוג להציע לאלה שהתקשו בנשימה, לנשום אָדִי מים רותחים שטבלו בהם עלי איקליפטוס. על כן נראה כי האיקליפטוס בִּוְרָךְ במעלות רבות. גם הדבורים "מְחַבְּבוֹת" מאוד את פרחיו. הן מייצרות מְמָנוּ דבש משובח.

אולם תרומתו הגדולה ביותר של האיקליפטוס הייתה במאבק על ייבוש הביצות. לפני מאה שנה היו שטחים גדולים בארץ מכוסים בִּיצוֹת. בִּיצוֹת התרבו יְתוּשֵׁי הַקְדָּחַת ותקפו את התושבים שחיו בסביבה. כך קרה שבמושבות הראשונות פתח תקווה, חדרה וייסוד המעלה, שהיו ליד בִּיצוֹת גדולות, כמעט כל התושבים חלו בקדחת, ורבים מתו מהמחלה. היה ברור שכדי להדביר את מחלת הקדחת צריך קודם כול לייבש את הביצות.

האיקליפטוס "גוֹיֵס" למשימה, מפני שהוא יכול לגדול בתוך בִּיצָה ולייבש אותה על-ידי שתיית המים. לכן ניטעו איקליפטוסים בשטחי ביצה נרחבים, והם עזרו לייבש את הביצות. במשך השנים ניטעו ברחבי הארץ מיליוני שתילים של איקליפטוסים, והם צמחו מאותם זרעים שהגיעו בדואר לפני יותר ממאה שנה.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

25

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

30

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

35

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה:

40

דיאלוג עם הטקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה פירוש המילה "בנקל" בשורה 19?

א. קשה ב. בקלות ג. לא נקלט ד. אף לא אחת מהתשובות

2 מה פירוש המילה "ניכר" בשורה 21?

א. בולט ב. גבוה ג. נראה לעין ד. תשובות א'-ג'

3 למי הכוונה במילה "מולדתו" בשורה 5?

- א. למולדתו של עורך דין פופורד
 ב. למולדת האיקליפטוס
 ג. למולדתו של קרל נטר
 ד. אף לא אחת מהתשובות

4 למי הכוונה במילה "פרחיו" בשורה 28?

- א. לפרחי האיקליפטוס
 ב. לפרחים של העצים ששתלו בני המושבות
 ג. לפרחים של העצים שעזרו לייבש את הביצות
 ד. תשובות א'-ג'

5 מה פירוש המילה "להדביר" בשורה 34?

- א. להביא ב. להתידד ג. לחסל ד. אף לא אחת מהתשובות

6 איזו מילת קישור אפשר לכתוב במקום המילה "על כן" בשורה 14?

- א. לפיכך ב. לכן ג. גם ד. תשובות א' ו- ב'

7 מיינו את המילים ואת הביטויים שלפניכם לפי תפקיד המירכאות שבהם.

שם, כינוי	השאלה (מטפורה), האנשה
_____	_____
_____	_____
_____	_____

"עולה ותיק" (שורה 2) • "המושבה האמריקנית" (שורה 9) • "התאהבו" (שורה 18)
 "מקווה ישראל" (שורה 14) • "מחבבות" (שורה 27) • "גויס" (שורה 36)

8 מצאו בטקסט שלוש מילות קישור שונות, העתיקו אותן, וכתבו משפט לכל אחת מהן.

איתור מידע

9 מתי החלו לגדל את עץ האיקליפטוס?

10 כיצד הגיע עץ האיקליפטוס לארץ?

ארגון מידע

11 א. מספרו את המשפטים לפי הסדר הנכון בטקסט.

- אנשי פתח-תקווה, חדרה ויסוד המעלה גילו שאפשר להתמודד עם הקדחת.
- כשנערכו חגיגות לציון מאה שנים לעלייה הראשונה, הוזכר האיקליפטוס.
- ידיד שלח לספאפורד זרעי איקליפטוס.
- עם הקמת המושבות הראשונות נטעו אנשי העלייה הראשונה איקליפטוסים.
- כיום נטועים בארץ מיליוני עצי איקליפטוס.
- קרל נטר זרע את זרעי עץ האיקליפטוס, והם הפכו לשתילים.

ב. כתבו את המשפטים כקטע אחד. השתמשו במילות קישור של זמן.

12) הציגו שלוש מעלות (תכונות המועילות לאדם) שיש לעץ האיקליפטוס, המוזכרות בטקסט.

13) מה הייתה תרומתו הגדולה ביותר של האיקליפטוס?

מה בין עובדה, השערה ודעה?

חשוב מאוד לדעת להבחין בין עובדה, השערה ודעה, גם כשקוראים וגם כשכותבים.

עובדה היא משפט שיש בו **נתונים** שאפשר **להוכיח** אותם מדעית.

מדובר במשהו **שהתרחש**, ויש לו תוצאות שאפשר לבחון אותן.

ביטויים המלווים משפטי עובדה: על-פי הנתונים, ההוכחה לכך היא ש, נמצא כי...

השערה נובעת מה**ניסיון** ומה**היגיון** של הקוראים. ההשערה **אינה דורשת הוכחות**

מדעיות, אבל צריכה להיות הגיונית.

מדובר במה **שעשוי לקרות**. לעתים אנחנו מסיקים מסקנה מתוך קטע. המסקנה הזו היא

השערה. מאותו קטע יכולות לעלות השערות שונות לאנשים שונים.

ביטויים המלווים משפטי השערה: ייתכן, אולי, עשוי, עלול...

דעה היא משפט של **הבעת עמדה** כלפי תופעה מדוברת. הדעה נובעת **מתחושה**, **מהרגשה**

או **מאמונה**.

ביטויים המלווים משפטי דעה: לדעתי, אני סבור ש, אני חושבת ש, חשוב כי נשים לב ל...

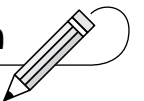
(אין הכרח לציין את הביטויים האלה. מתוך הטקסט אפשר להבחין כי מדובר בהבעת דעה.)

אם לא נבחין בין דעה לעובדה, אנו עלולים להישען על דעה שאין לה ביסוס, וכך לקבוע

דעה לא-נכונה. אם קראנו משפט, ואיננו בטוחים שזו עובדה, עלינו לבדוק אותה במקורות

נוספים.

משימות

1 קראו את המשפטים שלפניכם.

ליד כל משפט ציינו אם הוא עובדה (ע), השערה (ה) או דעה (ד).

א. אם נתארגן ונפעל יחד, נצליח. ____

ב. אני מתנגד לשבוע לימודים קצר, כלומר לחמישה ימי לימוד ארוכים, כי זה יפגע

בהישגים הלימודיים. ____

ג. 20% מילדי הכיתה נכשלו בבחינה בחשבון. ____

ד. יש להניח שהשנה יהיו הבחינות קלות יותר בעקבות הכישלונות של השנה שעברה. ____

ה. הבחינה לא הייתה קשה. את רוב הבעיות ידעתי לפתור. ____

ו. אני חושבת שהיא נעלבה מדבריי. ____

ז. משפטי עידוד יכולים לשפר את המוטיבציה הלימודית. ____

ח. קשה לה ללכת, כי עברה ניתוח ברגל. ____

ט. היא לא ממשיכה ללכת, כי היא התעייפה. ____

י. לדעתי, מחר יהיה קר. ____

יא. על-פי התחזית המטאורולוגית, מחר יהיה קר. ____

יב. יש להניח שיעל תצליח בבחינה. ____

2 כתבו שני משפטי עובדה ושני משפטי דעה.

עובדה (1) _____

עובדה (2) _____

דעה (1) _____

דעה (2) _____

על מה אנחנו עומדים לקרוא

אחד השימושים שאנחנו עושים בהשערה הוא לגבי תוכן הטקסט או הפסקה. כאשר אנחנו קוראים כותרת של טקסט, אנחנו משערים מה יהיה מסופר בו או מה יתואר או ייאמר בו. לפעמים מתלווה לטקסט גם איור, ולפעמים מלווה טבלה. גם אלה יכולים לרמוז לנו על הנושא של הטקסט. גם הכותב והמקום שבו נכתב הקטע (למשל, האם הוא נכתב בספר של סיפורים או בעיתון מידע) יכולים לרמוז על התוכן. כלומר אנחנו **משערים** על-פי רמזים. לפעמים אנחנו צודקים, ולפעמים אנחנו מופתעים. יש טקסטים שהכותב או הכותבת נותנים בהם **כותרות משנה**. כלומר לפני פסקה אחת או כמה פסקות הם נותנים כותרת. הכותרת הזו היא הנושא של הפסקה הבאה או של הפסקות הבאות, עד הכותרת הבאה.

בטקסט "לא דובים ולא יער" שקראתם בעמוד 44, מובאות כותרות מְשֻׁנָּה. לפניכם הכותרות.

✿ העתיקו לעמודה השנייה את נושאי הפסקות, כפי שכתבתם בעבודתכם.

פסקה 1: _____	
פסקה 2: _____	שמה אותו בכיס הקטן
פסקה 3: _____	הבית של הקואלות בסכנה
פסקה 4: _____	
פסקה 5: _____	לא תודה, אני לא צמאה
פסקה 6: _____	
פסקה 7: _____	

✿ מדוע, לדעתכם, אין כותרת לפסקה הראשונה?

✿ האם הכותרות המובאות בטקסט, מתאימות לתוכן של הפסקות, משקפות אותן?

✿ האם הכותרות תואמות את נושאי הפסקות שכתבתם?

✿ האם כותרות המשנה מתאימות לטקסט מידעי או לטקסט סיפורי? פרטו את תשובתכם.

✿ האם מי שאינו קורא את הטקסט, יכול להבין מכותרות המשנה, מה מסופר בו? נמקו את תשובתכם.

אתם עומדים לקרוא את הטקסט "כמו היפופוטם".
הטקסט פורסם ב"חיים ביחד" - מדור בעלי חיים, מתוך העיתון לילדים "אדם צעיר".
הנה כותרות המשנה שלו.

העכביש ממציא דגול

דבק השממית

זריקות לא כואבות

ההיפופוטם החכם

אדיסון והגחלילית

✿ שערך מה סוג הטקסט הזה. האם הוא סיפור או קטע מידע?

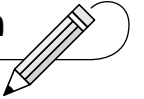
✿ על מה, לדעתכם, יסופר בטקסט?

✿ לפי מה הבנתם על מה יסופר בטקסט?

מאן על צמח מקרני השמש בעזרת חומר המופרש בגיחה.

פיתוח תכשירים להגנת צורו של האדם מקרני השמש.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

כמו היפופוטם

"חיים ביחד - מדור בעלי חיים", מתוך העיתון לילדים "אדם צעיר", גיליון 32, פברואר 2016)

האדם הוא חכם כל-כך, כי הוא יודע מתי הטבע חכם ממנו. המצאות רבות הומצאו בעקבות התבוננות בחיות ובטבע והניסיון לשחזר את הסודות שלהם. ההמצאה המפורסמת ביותר שהומצאה בעקבות התבוננות זאת היא, כמובן, המטוס. במשך אלפי שנים למדו בני האדם את מבנה גופן המופלא של הציפורים וחלמו לעוף כמותן - עד שהומצא האווירון הראשון.

אבל יש עוד המצאות רבות שהומצאו בהשפעת תכונותיהן המופלאות של החיות. יש אפילו ענף מדעי שנקרא ביומימטיקה, שפירושו "העתקה מהטבע".

העכביש מציא דגול

אף בן אדם עדיין לא הצליח ליצור מה שעכביש אחד קטן עושה. קור העכביש דק פי 30 משערה של אדם, אבל חזק יותר מפלדה באותו עובי. מדענים מנסים לחקות את מבנה קורי העכביש כדי לייצר חומר קל וחזק שאינו מצריך חימום ובזבוז אנרגיה כדי לייצר אותו (כדי לייצר פלדה צריך לבזבז אנרגיה רבה). נאחל להם בהצלחה.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

פסקה (4)

נושא הפסקה:

דבק השממית

לשממית יש יכולת מופלאה להדביק את פירות רגליה לקירות ולנתק אותן בלי להשקיע כוח רב. בהתחלה חשבו המדענים שיש לשממית דבק מיוחד בכריות הרגל, אבל אז גילו שלא מדובר בדבק, אלא בשעירות קטנטנות מיקרוסקופיות הנקשרות לקיר בקשרים שאפשר לנתקם במהירות. אבל הסוד של השממית לא פשוט כל-כך. רק כשהבינו שצריך לחקור את כל מבנה הרגל של השממית, הצליחו לפתח במעבדה את "דבק השממית": דבק שחתיכה בגודל כף יד ממנו יכולה לשאת משקל של 300 קילוגרם.

20

זריקות לא כואבות

עקיצת היתושה אומנם מגרדת, אבל את העקיצה עצמה אנחנו בדרך כלל לא מרגישים. מדענים יפניים עובדים על פיתוח של מזרק בהשראת עוקץ היתושה. זהו מזרק בעל מבנה מיוחד שכמעט לא נרגיש שהוא דוקר את העור.

25

פסקה (5)

נושא הפסקה:

ההיפופוטם החכם

לא רק בעלי חיים קטנים, זוחלים וחרקים הם השראה להמצאות מתוחכמות. ההיפופוטם נמצא רוב הזמן במים וגבו חשוף לשמש. חוקרים למדו שהוא מגן על גופו מקרני השמש המזיקות בעזרת חומר שמופרש בזיעה שלו. מדענים לומדים את החומר המיוחד כדי לפתח ממנו תכשירים שיגנו גם עליכם מקרני השמש.

30

פסקה (6)

נושא הפסקה:

אדיסון והגחלילית

לא ידוע על שום סיפור שבו תומס אדיסון, ממציא נורת החשמל, שאב השראה מבעלי חיים. אבל אולי, רק אולי, נהג תומס הקטן לשוטט בשדות ליד ביתו, ושם ראה את הגחלילית, אותו חרק מופלא המפיק אור בעצמו, ואז חשב שהלוואי שבני האדם יוכלו לעשות זאת. אולי.

35

פסקה (7)

נושא הפסקה:

40

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 "לא רק בעלי חיים קטנים, זוחלים וחרקים הם השראה להמצאות מתוחכמות." (שורה 31)

מה פירוש המילה "השראה"?

א. אדם או דבר המעוררים מישהו ליצור

ב. הנחת משהו במים למשך זמן רב

ג. אדם או דבר המשפיעים על היצירה של מישהו

ד. תשובות א' ו-ג'

2 למי מתכוונת המילה "זאת" בשורה 4? _____

3 מה תפקיד המירכאות בשורה 9 ובשורה 23? _____

4 מה תפקיד הסוגריים בשורה 15? _____

איתור מידע

5 מה מקורן של המצאות רבות על-פי הטקסט?

ארגון מידע

6 איזו השראה נתנו בעלי החיים המוזכרים בטקסט למדענים ומדוע?

☆ דוגמה: היפופוטם

_____ התופעה הייחודית:

_____ ההשראה:

ציפורים

התופעה הייחודית: _____
ההשראה: _____

עכביש

התופעה הייחודית: _____
ההשראה: _____

השממית

התופעה הייחודית: _____
ההשראה: _____

יתושה

התופעה הייחודית: _____
ההשראה: _____

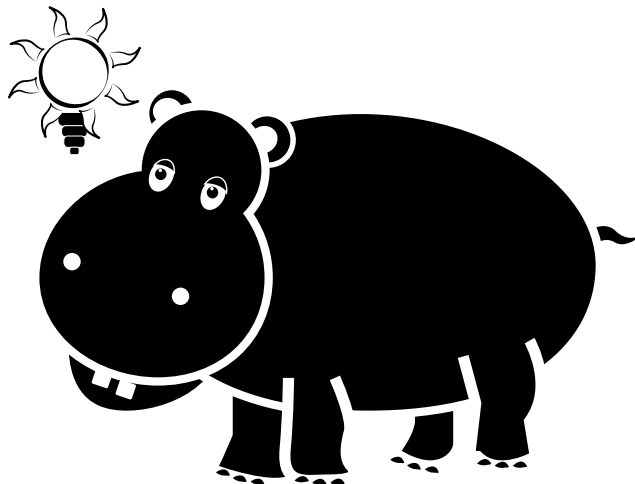
7 "האדם הוא חכם כל-כך, כי הוא יודע מתי הטבע חכם מִמנו." (שורה 1)
הסבירו את המשפט.

8 הטקסט בפסקה 7 שונה מהפסקות האחרות. הסבירו במה הוא שונה. התייחסו לתוכן ולדרך הכתיבה.

9 בוודאי שמתם לב, שכל כותרת משנה מתייחסת לבעל חיים או לממציא או להמצאה. החליפו את הכותרות, כך שתהיינה אחידות.

10 א. ציינו שלושה תפקידים שיכולים להיות לתת-כותרת בטקסט (בדרך כלל).

ב. האם התת-כותרות המופיעות בטקסט, עונות על התפקידים שכתבתם בסעיף א'? הסבירו את תשובתכם.

טקסט רב-היצגי

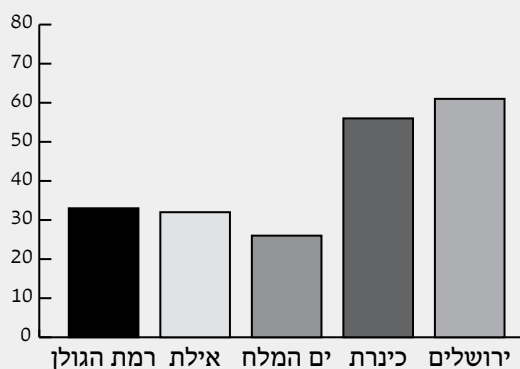
טקסטים רב-היצגיים קיימים בספרי לימוד. לעתים בצדי הדף מופיעים הגדרות, תמונות וקטעי מקור, ולעתים מצורפת טבלה או דיאגרמה. כל אלה משמשים תוספת מידע לטקסט, ויש להם חשיבות רבה בהבנת הטקסט הראשי, העיקרי.

טקסט רב-היצגי הוא טקסט שחלק מהמידע שבו מופיע בנפרד. כל קטע שמופיע בנפרד הוא, למעשה, טקסט נלווה, והוא יכול להופיע בכמה צורות.

טבלה • מפה • גרף • קטע מעיתון • הגדרה מילונית • דיאגרמה
איור • מודעה • טקסט מְפֹעֵל • קטע מעיתון

✿ התבוננו בטקסט הרב-היצגי שלפניכם, וחשבו מה תרומתם של הטקסטים הנלווים.

מקומות שישראלים צעירים אוהבים לנפוש בהם

על-פי פרסום ב-YNET של "ידיעות אחרונות", רוב הישראלים מעדיפים לנפוש בכינרת מאשר באילת, בים המלח או בגולן. עם זאת הכינרת איננה המקום הראשון בנופש. בקרב 55% מהאוכלוסייה הבוגרת ובקרב יותר מ-60% מהאוכלוסייה הצעירה המקום המועדף הוא ירושלים.

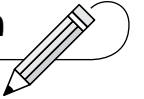

תצפית אל דרום הכינרת מהכביש היורד מיבניאל

הנתון לגבי הכינרת מפתיע, שכן המפלס שלה הולך ויורד מדי שנה בשנה.

ברשות הכינרת ציינו, כי משמח לראות שעם ישראל אוהב את הכינרת ובוחר בה כאתר המועדף לנופש.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

איך כותבים בחלל / הרב דוד קליינר

(מתוך העלון "שלום לעם", פרשת במדבר)

החללית האמריקנית ריחפה לה אי-שם במרחבי החלל, כאשר סטיוארט, האַסְטְרוֹנָאוֹט⁽¹⁾ הראשי, התיישב לכתוב את הדו"ח היומי הראשון שלו. לפני עשרים וארבע שעות שוגרה החללית מִבְּסֵיס החלל שִׁבְיוֹסְטוֹן על-ידי נאס"א, וכעת היא נעה בין הכוכבים.

על-פי ההוראות הקפדניות שקיבל, היה סטיוארט צריך לרשום דו"ח משימה בכל יום, הכולל את כל שהתרחש בחללית. היום הראשון עבר ללא שום תקלות. ובכל זאת עליו לרשום דו"ח מפורט ולשגר אותו לִבְּסֵיס החלל בכדור הארץ.

אך לא חלפו כמה שניות, וסטיוארט הבין שהוא נתקל בתקלה הראשונה בטיסה: העט שהוא החזיק בידו סירב לכתוב, ולו אות אחת. סטיוארט נָטַל עט אחר וניסה לכתוב בו. אבל גם העט הזה לא כתב, וכך גם העט השלישי והעט הרביעי. סטיוארט בחן את העטים מקרוב, ולפתע הבין מה הבעיה: הדיו יורדת בדרך כלל מהעט אל הנייר בכוח המשיכה! על-פני כדור הארץ אין שום בעיה, אבל כאן, בְּחֵלל, בְּהֵיעֵדְרוֹ של כוח המשיכה, הדיו נותרת תלויה בשפופרת העט, ופשוט לא יורדת אל הנייר.

במרכז החלל ביוסטון גיחכו בתחילה על התקלה המצחיקה, אבל עד מְהֵרָה הִבִּינוּ שלתקלה הזו יש מחיר גבוה: כעת אין להם כל דרך לַתַּעַד את מהלך הטיסה החשובה בחלל.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

פסקה (2)
נושא הפסקה:

10 פסקה (3)
נושא הפסקה:

15 פסקה (4)
נושא הפסקה:

למרבה הפלא, הובא לידיעתם של אנשי החלל, שהמתחרים שלהם, הקוסמונאוטים⁽²⁾, שנשלחים לקלל על-ידי סוכנות החלל הרוסית, אינם מתקשים לתעד את סדר יומם, והם משגרים בכל יום דו"ח כתוב לארץ.

20 פסקה (5)

נושא הפסקה:

"לא ייתכן שלרוסים תהיה טכנולוגיה מתקדמת שאין לנו", נזף ראש סוכנות החלל באנשיו בישיבה מיוחדת שכינס. "אנחנו חייבים להשקיע את כל המאמצים כדי לגלות מהו הפיתוח המתקדם שהרוסים יכולים לכתוב בעזרתו בחלל. תפעילו את כל סוכנויות הביון שלנו, עד שנגלה את הסוד. אל תחסכו במשאבים."

25 פסקה (6)

נושא הפסקה:

המודיעין האמריקאי קיבל הנחיות כיצד להשיג את המידע בכל דרך אפשרית. ובמקביל, מהנדסי סוכנות החלל לא נחו ולא שקטו. הם עמלו יומם ולילה במעבדות המתקדמות ביותר כדי להמציא עט שיכול לכתוב בחלל.

30 פסקה (7)

נושא הפסקה:

מהנדסי מרכז החלל, זאת יש לדעת, אינם סתם מהנדסים, אלא מטובי המהנדסים בכל ארצות הברית. רבות מההמצאות בשנים האחרונות הומצאו על-ידיהם, כמו הטפלוֹן שמְשוּנָה על מחבתות, מתכת הטיטניום הקלה, נייר האלומיניום הדקיק ואפילו הסקוֹטש המשמש לרכיסת נעליים ומעילים. כל ההמצאות הללו הומצאו על-ידי מהנדסים ביוסטון לצורך פיתוח החלליות ומעבורות החלל, ולאחר מכן נעשה בהם גם שימוש אזרחי.

35 פסקה (8)

נושא הפסקה:

גם הפעם נערך גיוס כללי של כל טובי המהנדסים כדי לתכנן עט שיכתוב ללא כוח המשיכה. ואכן, לאחר כמה חודשים הוכתרו המאמצים בהצלחה. מהנדסי מרכז החלל המציאו עט בעל מנגנון היוצר לחץ אוויר בתוכו, שגורם לדיו להיצמד לצד התחתון, וכך אפשר לכתוב. בטיסה הבאה צוידו האסטרונאוטים בעט החדש, ואכן, הדיוחות זרמו למרכז החלל בלי שום בעיות.

40 פסקה (9)

נושא הפסקה:

45

(1) אסטרונאוט - טייס חלל אמריקאי

(2) קוסמונאוט - טייס חלל רוסי

והנה, חודשיים בלבד לאחר ההמצאה הגדולה, הצליח סוף-סוף סוכן חשאי של הסי-אי-איי להניח את ידו על הסוד הכמוס שהרוסים הסתירו כל אותו הזמן: כיצד מצליחים הקוסמונאוטים שלהם לכתוב בחלל בלי שום בעיות. הרעיון היה כל-כך פשוט, עד שהאמריקנים נותרו פְּעוּרֵי פה מול התגלית המפתיעה: הרוסים פשוט כתבו בעיפרון.

פְּסָקָה (10)

נושא הפסקה:

50

סוכנות נאס"א NASA (ראשי תיבות National Aeronautics and Space Administration), מְנַהֵל האווירונאוטיקה והחלל הלאומי, היא סוכנות החלל של ארצות הברית, אשר הוקמה באחד באוקטובר 1958. סוכנות החלל האמריקנית הוקמה בעקבות הצלחתה של תוכנית החלל הסובייטית ששיגרה לחלל את הלוויין הראשון בעולם, "סְפּוּטְנִיק 1", בארבעה באוקטובר 1957.

כוח המשיכה הוא הכוח הגורם לנו להישאר על הקרקע. זהו אותו כוח שגורם לכדור הארץ לנוע סביב השמש. כוח המשיכה גורם לגשם לרדת ולמי הים לגאות. הכוח המסתורי הזה מרתק מדענים רבים, בעיקר משום שהוא מעניק יציבות לכדור הארץ.

1) למדנו ש**מילות ניגוד** מציינות שמשוהו קרה בניגוד למצופָה.

א. העתיקו מפסקה 2 את מילת הניגוד. _____

מדוע מופיעה מילה זו? למה ציפינו, ומדוע?

ב. העתיקו מפסקה 3 שתי מילות ניגוד שונות. _____ , _____

מדוע מופיעה כל אחת מהן? למה ציפינו, ומדוע?

2 הסבירו את הביטויים שלפניכם, וכתבו משפט לכל ביטוי. אתם יכולים להשתמש בכל צורה של פועל (גוף וזמן).

א. לתעד מהלך (שורה 19)

ההסבר: _____

משפט: _____

ב. חיסכון במשאבים (שורה 28)

ההסבר: _____

משפט: _____

ג. עמלו יומם ולילה (שורה 31)

ההסבר: _____

משפט: _____

ד. הוכתרה בהצלחה (שורות 41-42)

ההסבר: _____

משפט: _____

ה. נותרו פעורי פה (שורה 50)

ההסבר: _____

משפט: _____

טקסט נלווה

3 כתבו לשם מה הובאו שני הטקסטים הנלווים.

איתור מידע

4 האסטרונוט הראשי סטיוארט היה אמור למלא בכל יום משימה שכללה שתי פעולות. ציינו אותן.

5 מדוע לא יכול היה סטיוארט למלא את המשימה? הסבירו את הבעיה שנוצרה.

6 כיצד הגיב ראש סוכנות החלל כששמע על הבעיה? מדוע הגיב כך?

7 כיצד התגברו מהנדסי מרכז החלל על הבעיה?

ארגון מידע

8 מהנדסי החלל המציאו עט שיכתוב בחלל ללא כוח משיכה. הסבירו כיצד יפעל העט.

9 כיצד הצליחו הקוסמונאוטים הרוסים לכתוב בחלל?

טקסט מידעי: היסוד המארגן

למדנו כי לטקסט סיפורי יש מבנה: פתיח (רקע), גוף, סיום. למדנו להבדיל בין סיפור חווייה לבין סיפור עלילה לפי הרכיבים שיש בכל חלק. גם לטקסט מידעי יש מבנה. טקסט מידעי בנוי מפסקות שיש קשר ביניהן.

למדנו כי מילות קישור מקשרות בין חלקי משפט ובין משפטים, והכרנו את התפקידים השונים של מילות הקישור: זמן, סיבה, תוצאה, תכלית, ניגוד, הוספה. מילת הקישור עוזרת לנו להבין את הקשר בין הפסקות. למשל, אם פסקה נפתחת במילה "אולם" או במילה "לעומת זאת", אנחנו יכולים להבין שמה שיהיה כתוב בה, מנוגד למה שהיה כתוב בפסקה הקודמת. פסקה יכולה להכיל דוגמאות למה שנאמר בפסקה הקודמת, היא יכולה להכיל סיבה למה שנאמר בפסקה הקודמת, וכן הלאה. בעזרת מילות הקישור אנחנו יוצרים היגיון בטקסט. לכן מילות הקישור יוצרות קשר היגיוני (לוגי) בין חלקי משפט, בין המשפטים ובין הפסקות.

נוסף על מילות הקישור יש בטקסט מילים מכוונות, המסייעות לנו להבין כיצד הטקסט מאורגן. מילים כאלה יכולות להיות בעיה, פתרון, יתרון, חיסרון, גורם ל, התוצאה היא ש, הסיבה לכך היא ש, ועוד.

על-פי מילות הקישור והמילים המכוונות, אנחנו יכולים לדעת מהו היסוד המארגן של הטקסט, וכך קל לנו להבין טוב יותר את מה שרצו הכותב או הכותבת להגיד. נוסף על כך, אנחנו יכולים לספר או לתאר לאנשים אחרים על מה קראנו, לומר זאת בצורה ברורה וקצרה. גם נושאי הפסקות שאנחנו כותבים בצד, יכולים לסייע לנו בהבנת היסוד המארגן.

יש כמה יסודות מארגנים נפוצים.

- בעיה ופתרון • סיבה ותוצאה • הכללה ופירוט • היבטים
- רצף • השוואה • עימות

דוגמאות

• הכללה ופירוט

הטקסט יפתח באמירה כללית, מכלילה, ובהמשך יובאו דוגמאות שונות, כלומר פירוט, לפי קבוצות שונות.

☆ הטקסט "דורסי לילה" (עמוד 34)

הטקסט נפתח במשפט מכליל, כלומר בטענה כללית.
יש מינים רבים של עופות פעילים בשעות הלילה.

מיד לאחר מכן יש מעין חלוקה לקבוצות, כלומר מיון.
לרובם... (קבוצה אחת) יש גם עופות ש... (קבוצה אחרת).

בפסקה 3 חוזרים להכללה.
דורסי הלילה...

• רצף

טקסט כזה יתאר התפתחות או תהליך. בטקסט כזה יהיה שימוש רב במילות זמן, הכוללות גם ציון של שנים.

☆ הטקסט "לגו" (עמוד 36)

הטקסט נפתח בתיאור הנושא: לגו.
לגו הוא משחק הרכבה

בפסקה השנייה מתחילים לתאר את התפתחות הלגו.
הלגו הומצא בשנת 1932...

בפסקה השלישית מתוארת עבודתו של הממציא.
תחילת דרכו של אולה (הממציא)...

בפסקה 6 יש מילות זמן.

בתחילה... ובהמשך...

בסוף הטקסט יש ציון של שנים וגם המילה "סופית".
הלגו עוצב בצורתו הסופית...

• היבטים

הטקסט יפתח באמירה כללית, שהיא נושא המאמר. בהמשך יתוארו וינותחו היבטים שונים של הנושא.

☆ בנושא של תלבושת אחידה אפשר לכתוב על היבט כלכלי (כסף), על היבט חברתי ועל היבט אישי.

● בעיה ופתרון

בטקסט כזה יובא **רקע** לבעיה, ותתואר הבעיה. בהמשך יובאו **דרכים להתמודדות** עם הבעיה או יוצגו **פתרונות אפשריים**. לפעמים יובא בסוף **הפתרון הנבחר**.

☆ **הטקסט "איך כותבים בחלל"** (עמוד 76)

הטקסט נפתח בתיאור חיובי של שיגור חללית.

הפסקה השלישית נפתחת במילת ניגוד ה"שוברת" את החיוביות.

אך לא חלפו כמה שניות, ו...

כמו-כן מובאת המילה "תקלה".

בהמשך מובאות תגובות לתקלה זו, ומתוארים הניסיונות למצוא לה פתרון. הפתרון מובן בפסקה 9. אומנם לא כתובה המילה "פתרון", אך אפשר להבין זאת מהטקסט.

לאחר כמה חודשים הוכתרו המאמצים בהצלחה

בפסקה 10 מבינים את הפתרון הראשוני, שלפיו פעלו הרוסים.

הרעיון היה כל-כך פשוט...

משימה

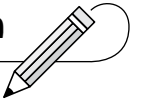
קראו שוב את הטקסט "האינקליפטוס" (עמוד 61).

סמנו בו **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**. התייחסו בעיקר לשורות 29 עד הסוף.

מהו היסוד המארגן של הטקסט?

הסבירו את תשובתכם.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

אאוריקה

<p>המצאת הלוח</p> <p>הלוח הוא אחד מכלי העזר השימושיים ביותר בכיתה. אבל כאשר החלו להשתמש בלוחות, במקום שיהיה לוח אחד גדול במרכז הכיתה - לכל תלמיד ותלמידה היה לוח קטן משלהם. במשך שנים רבות היו התלמידים מניחים את הלוחות הקטנים על הַבְּרָכִיִים וכותבים עליהם.</p> <p>בשנת 1801 ניסה מוֹרֶה לגאוגרפיה מסקוטלנד, ג'יימס פילאנס, לתלות את הלוח על הקיר, כדי שכל התלמידים בכיתה יוכלו לקרוא את מה שהוא כותב. הרעיון של פילאנס היה, כמוכּוּן, מוצלח מאוד, וכל הכיתות בבית הספר התיכון שהוא לימד בו, עברו להשתמש בלוח. פילאנס אף מוֹנֶה לתפקיד מנהל בית הספר ואחר-כך לפרופסור באוניברסיטה.</p> <p>אבל ללוח של פילאנס הייתה בעיה אחת - הוא היה קטן מדי. בגלל מידותיו הקטנות לא היה מספיק מקום לכתוב, ולכן פעמים רבות נאלץ פילאנס למחוק את מה שכתב עוד לפני שכולם הספיקו להעתיק מהלוח.</p> <p>את הבעיה הזו פתר באותה שנה מורה אחר, ג'ורג' בארון. בארון היה מוֹרֶה למתמטיקה באקדמיה הצבאית של ארצות הברית הנקראת "יוסט פּוֹיִנְט", והוא לימד כיתות גדולות במיוחד. מֵאַחַר שהכיתות שלו היו גדולות כל-כך, לא כולם היו מסוגלים לקרוא מהלוח. כדי</p>	<p>1 פְּסָקָה (1) נושא הפסקה: _____</p> <p>5 פְּסָקָה (2) נושא הפסקה: _____</p> <p>10 פְּסָקָה (3) נושא הפסקה: _____</p> <p>15 פְּסָקָה (4) נושא הפסקה: _____</p> <p>20</p>
--	---

שיוכלו לקרוא ולהעתיק את מה שהוא כותב, הרכיב בארון לוח רחב שעליו אפשר היה לכתוב בכתב גדול מאוד. כך כולם הצליחו לקרוא מהלוח, והיה מספיק מקום כדי לכתוב משפטים ארוכים ומסופּכים. בסביבות אמצע המאה ה-19 כבר אפשר היה למצוא לוח גדול כמעט בכל כיתה, ועד היום הוא כלי עזר חשוב מאוד של המורים.

פְּסָקָה (5)
נושא הפסקה:
25 _____

אאוּרִיקָה

פירוש המילה הוא "מצאתי". מסופר שארכימדס המְמָצִיא גילה באמבטיה, שחפץ שנמצא בתוך המים, מאבד ממשקלו בדיוק את משקל המים שהוא דוחה כשהוא שוקע. מיד כשהבין את התגלית הזו, הוא רץ עירום ברחובות וצעק: "אאוּרִיקָה", כלומר "מצאתי".

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 למי מתכוונת המילה "משלהם" בשורה 4? _____

2 למי מתכוונת המילה "הוא" בשורה 8? _____

3 למי מתכוונת המילה "משלהם" בשורה 11? _____

איתור מידע

4 כיצד כתבו על לוח בעבר? _____

5 כיצד כתבו על הלוח, על-פי שיטתו של פילאנס? _____

ארגון מידע

6 הציגו את השלבים שעבר השימוש בלוח.

טקסט נלווה

7 לָשֵׁם מה הובא הטקסט המְלוּוה, "אאוריקה"?

כעת נבחן מהו **היסוד המארגן** של הטקסט.

✿ העתיקו מהטקסט **מילים מכוונות**.

✿ לפי המילים שהעתקתם, מהו, לדעתכם, **היסוד המארגן** של הטקסט?

✿ העתיקו לכאן את נושאי הפסקות, כפי שכתבתם בעבודתכם.

✿ חשבו אם נושאי הפסקות תואמים את **היסוד המארגן** של הטקסט.

בדקו את תשובתכם בעמוד הבא.

שימו

אפשר היה לחשוב שהיסוד המארגן הוא רצף, משום שמוצגים בו שלבים בהתפתחות השימוש בלוח, ונעשה שימוש במילות זמן: במשך שנים, בשנת 1801, באותה שנה, בסביבות אמצע המאה ה-19.

אבל בעצם לא לשם כך נכתב הטקסט.

המילים המכוונות של הטקסט הן "הייתה **בעיה** אחת" (שורה 13) ו"את הבעיה הזו **פתר**" (שורה 17).

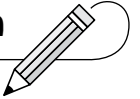
לכן אנחנו מבינים שהיסוד המארגן של הטקסט הוא **בעיה ופתרון**.

✿ כעת כתבו את הבעיה ואת הפתרון בתרשים שלפניכם.

הפתרון:	←	הבעיה:
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____

שימו , אומנם מופיעים בטקסט שני תאריכים: "בשנת 1801" (בשורה 7) ו"אמצע המאה ה-19" (בשורה 25). אולם לא די בציון שני התאריכים כדי לקבוע שהטקסט הוא כרונולוגי.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

אסון אקולוגי בהר גבוה בישראל - הבריחה מהחרמון / עדי חשמונאי

(מתוך "מעריב nrg", 16/3/2010)

התופעה של מיעוט השלג בהר החרמון גורמת להיעלמות ולהתמעטות של בעלי חיים ושל צמחים ייחודיים באזור זה. במקביל מופיעים כאלה שלא חיו באזור הגאוגרפי הזה בעבר.

ככל שהאקלים מתחמם, משתנה אופי האקלים בהר הצפוני מאקלים אירופאי (קר) לאקלים ים-תיכוני (חם). התוצאה היא שבעלי חיים נדירים כמו צפצפה החרמון והירגזי הקטן עוזבים למקומות קרים יותר בסוריה ובלבנון.

גם דובי בנימיני, יו"ר אגודת חובבי הפרפרים בישראל מעיד: "אנו רואים שיש מיני פרפרים שנדחפים במעלה ההר, כי הם אוהבי קור, ויש מינים שנכחדו ונעלמו משם. לדוגמה, נימפית טוביה נסוגה צפונה ללבנון, והיום לא רואים אותה בכלל."

פסקה (1)

1 נושא הפסקה:

פסקה (2)

5 נושא הפסקה:

פסקה (3)

10 נושא הפסקה:

נימפית החרמון

ירגזי החרמון

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

- 1 למי מתכוונת המילה "זה" בשורה 2? _____
- 2 למי מתכוונת המילה "כאלה" בשורה 3? _____
- 3 למי מתכוונת המילה "הם" בשורה 9? _____
- 4 למי מתכוונת המילה "שם" בשורה 10? _____
- 5 מה פירוש המילה "נִכְחָדוּ" בשורה 10? _____
- 6 מה מציינות הנקודתיים בשורה 8? _____
- 7 מה הקשר בין פסקה 2 לבין פסקה 3? (שימו לב למילת הקישור הפותחת את פסקה 3, וחשבו מה היא מציינת, ומדוע היא מופיעה).

איתור מידע

- 8 מה גורם לשינוי אופי האקלים בחרמון?

ארגון מידע

- 9 הציגו כיצד מושפעות חיות שונות משינויי האקלים בחרמון.

טקסט נלווה

10 מה סוגו של הטקסט המלווה? לָשֵׁם מה הוא הובא?

כעת נבחן מהו **היסוד המארגן** של הטקסט.

✿ העתיקו מהטקסט **מילים מכוונות**.

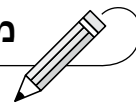
✿ לפי המילים שהעתקתם, מהו, לדעתכם, **היסוד המארגן** של הטקסט? הסבירו את תשובתכם.

✿ כעת כתבו בתרשים את המבנה של הטקסט, ופרטו כל חלק.

The diagram consists of two rectangular boxes, one on the left and one on the right. Each box has a grey header bar at the top containing a colon followed by a horizontal line. Below the header bar, each box contains five horizontal lines for writing. A grey arrow points from the right box towards the left box, indicating a relationship or flow between the two.

אם הצלחתם, זיהיתם שהיסוד המארגן הוא **סיבה ותוצאה**.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

המים שלנו / עזריה אלון

אנחנו ארץ קטנה עם הרבה מאוד תושבים והרבה צרכים, אבל מים יש לנו בצמצום. אין בארץ נהרות גדולים, והגשם יורד בה רק חודשים אחדים בשנה. אי-אפשר לָאָגור את כל מי הגשם, וגם אין איפה לָאָחסן אותם. יש לנו רק אגם אחד של מים מתוקים, הכינרת, וכמות המים שאפשר לָאָסוף בה היא קטנה ואיננה מספיקה.

יש בארץ גם כמה נְחָלים נובעים, שהגדול ביניהם הוא הַיַּרְקוֹן, אבל כמות המים שזורמים בו, איננה גדולה, והיא פּוֹחֶתת מאוד בקיץ, דווקא בזמן שאנחנו זקוקים להם ביותר. את רוב מי הנחלים תפסו לצורך הַשְּׁקִיָּה ולמְטָרות אחרות והכניסו לתוך צינורות. נותרו לנו רק מעט נחלים זורמים, שהם דבר יפה מאוד וחשוב בנוף.

נוסף על המים שעל פני השטח, יש מים הנשמרים במעמקי האדמה במאגרים טבעיים. אנחנו מְגִיעִים אֲלֵיהֶם כאשר אנחנו קודחים בְּאֵרוֹת, לפעמים לעומק של מאות מטרים. צריך לשאוב מים אלה בזהירות. אם שואבים יותר מדי, יורדים פני המים בַּמְאָגְרִים, ואז יזרמו מי הים לתוכם מתחת לאדמה ויִמְלִיחוּ את המים המתוקים.

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 למי מתכוונת המילה "בה" בשורה 5? _____

2 מצאו בטקסט מילה נרדפת למילה "לאגור". _____

איתור מידע

3 למה משמשים רוב מי הנחלים?

ארגון מידע

4 הציגו שלוש סיבות לכך שכמות המים בישראל מצומצמת.

כעת נבחן מהו **היסוד המארגן** של הטקסט.

✿ העתיקו מהטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**.

✿ לפי המילים שהעתקתם, מהו, לדעתכם, היסוד המארגן של הטקסט?
הסבירו את תשובתכם.

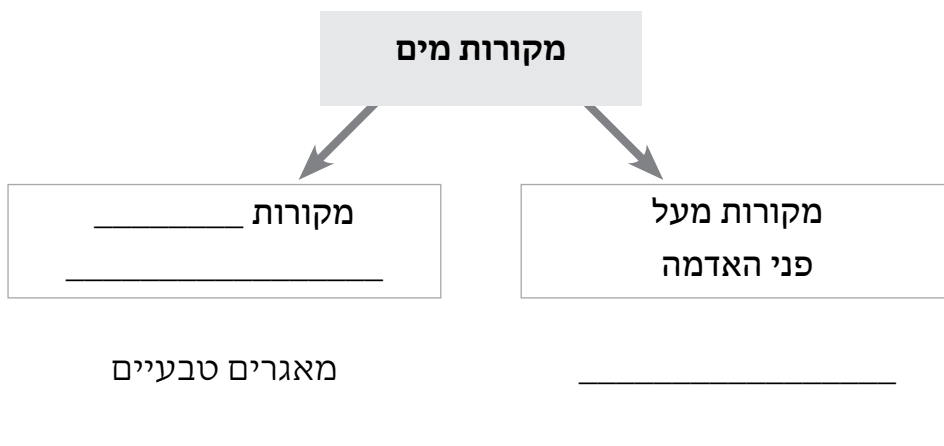
שימו !

הקטע נפתח במשפט "אנחנו ארץ קטנה עם הרבה... אבל מים יש לנו בצמצום". זהו **משפט מכליל**. לפי סוף המשפט הזה וגם לפי הכותרת, אנחנו מבינים שנושא הטקסט הוא מקורות המים. אחרי המשפט המכליל יש **פירוט**: מוזכרת הכינרת (שורה 4), מוזכרים הנחלים, ביניהם הירקון (שורה 6), ולבסוף מוזכרים המאגרים הטבעיים במעמקי האדמה (שורה 11).

לכן היסוד המארגן את הטקסט הוא **הכללה ופירוט**.

✿ האם צדקתם בהשערתכם?

✿ השלימו את התרשים.

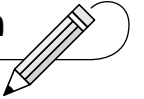
סיכום: יסוד מארגן של טקסט מידעי

אפשר לזהות את היסוד המארגן לפי **מילים מכוונות**, לפי **מילות קישור** ולפי **נושאי הפסקות**.

הכללה ופירוט	סיבה ותוצאה	בעיה ופתרון	רצף	היבטים
<ul style="list-style-type: none"> ● מילים מכוונות: סוגים, מינים ● מילות קישור: מילות השוואה ● מבנה: אמירה כללית, מכלילה, דוגמאות שונות, כלומר פירוט, לפי קבוצות שונות 	<ul style="list-style-type: none"> ● מילים מכוונות: גורם ל, משפיע על, הסיבה היא ● מילות קישור: מילות סיבה, מילות תוצאה ● מבנה: תיאור של תופעה, פירוט הגורמים לתופעה, התוצאה וההשלכות מהדברים האלה 	<ul style="list-style-type: none"> ● מילים מכוונות: בעיה, פתרון, פתר, הצלחה, כישלון, תקלה ● מילות קישור: מילות תוצאה ● מבנה: תיאור בעיה, הצגת פתרונות אפשריים או דרכים להתמודדות עם הבעיה 	<ul style="list-style-type: none"> ● מילים מכוונות: ציון של שנים, ושל תקופות, בהתחלה, בהמשך ● מילות קישור: מילות זמן, כעבור, לאחר ● מבנה: תיאור של התפתחות או תהליך 	<ul style="list-style-type: none"> ● מילים מכוונות: מבחינת, מנקודת מבט ● מילות קישור: מילות השוואה, מילות הוספה ● מבנה: אמירה כללית שהיא נושא המאמר, תיאור וניתוח של היבטים שונים בנושא, ולבסוף מסקנה או המלצה

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

יום הולדת לא רק אצלנו

(מתוך "עיניים", גיליון 42)

חגיגת יום ההולדת היא מְסוּרֶת שאפשר למצוא בתרבויות רבות בעולמנו. אבל מתי, בעצם, החלו בני האדם לחגוג ימי הולדת? האם האדם הקדמון נהג לחגוג את יום הולדתו? ובכן, התשובה לכך היא, במילה אחת: לא.

לפי היסטוריונים, המסורת המגניבה הזו החלה באירופה לפני אלפי שנים "בלבד". רבים באותה תקופה האמינו, כי רוחות רעות אורבות לאדם כאשר הוא עובר שינוי מהותי בחייו. שינוי כזה הוא הוספת שנה נוספת לגיל. כדי לוודא שלא יאונה כל רע לאדם המציין את יום הולדתו, הוחלט לחגוג לו יום הולדת, להזמין את כל בני המשפחה והחברים, ובכך להגן עליו מפני הרוחות הרעות. ואם אותם חברים גם מביאים מתנות - מה טוב! מתנות, על-פי האמונה, מְסַיְעוֹת לגרש את הרוחות והשדים.

בתחילה נערכו ימי הולדת רק לְמַלְכִים וְלְאֲנָשִׁים רַמֵי מַעֲלָה, אולם עם הזמן החלו לחגוג ימי הולדת גם לילדים ולפְּעוּטוֹת. למעשה, יום ההולדת הראשון לילדים נחגג בגרמניה ונקרא "חגיגה לילד" (ובגרמנית: קִינְדֶרֶפֶּסְט). כיום, יום ההולדת נחשב ליום חשוב בחייו של כל אדם, ומסיבות יום הולדת הן כבר עניין שבשגרה.

ואם חשבתם לרגע שרק לנו יש מְנַהֲגִים מוזרים ביום ההולדת, כמו המנהג להרים על כיסא את בעל השמחה כמספר שנותיו ועוד

1 פְּסָקָה (1)
נושא הפסקה:

5 פְּסָקָה (2)
נושא הפסקה:

10 פְּסָקָה (3)
נושא הפסקה:

15 פְּסָקָה (4)
נושא הפסקה:

פעם אחת "למזל" - כדאי שתדעו, כי במדינות רבות בעולם קיימות דרכים שונות ומשונות לחגוג את יום ההולדת. הנה כמה דוגמאות.

במקסיקו, למשל, ילדים רבים מציינים את יום הולדתם במנהג מיוחד - פִּינְיָאטָה. זו בובת נייר בצורת בעל חיים בדרך כלל. את הבובה ממלאים בסוכריות ובמתקים, ותולים על עץ או במקום גבוה כלשהו. הילד או הילדה, שחוגגים את יום הולדתם, אמורים להכות במקל על הפיניאטה, כאשר עיניהם קשורות, והם אינם רואים דבר. זאת, עד שהפיניאטה מתפרקת, ומתוכה נופלים המתקים - הַיֵּשֶׁר על ראשיהם של החוגגים.

בסין נהוג לחגוג שני ימי הולדת: האחד מתקיים על-פי לוח השנה של השמש, ואילו השני - לפי לוח השנה של הירח. למשל, אם אדם נולד ב-31 ביולי 1972, יום ההולדת "הירחי" שלו יתקיים ב-20 ביוני. מסורת נחמדה נוספת בסין היא אכילת נודלס (אטריות בֵּיצִים). למה? מכיוון שהסינים מאמינים שאכילת נודלס היא סגולה לחיים ארוכים (ארוכים לפחות כמו הנודלס עצמם...).

גם ביוון יום ההולדת הוא אירוע חשוב, בעיקר כאשר מדובר בשנה הראשונה לחייו של אדם. היוונים נוהגים לחגוג במהלך שנה זו 12 ימי הולדת שונים (!) - יום הולדת אחד בכל חודש.

ברוסיה ובארגנטינה מושכים את תְּנוּךְ אוזנו של האדם החוגג יום הולדת כמספר שנותיו ועוד משיכה אחת - "לשנה הבאה".

בדנמרק מחכים ההורים עד שִׁיךְדְּמו הילדים, ואז מניחים את מתנות יום ההולדת לצד מיטתם, כך שממתינה להם הפתעה נעימה בבוקר יום ההולדת.

הילדים בהודו נוהגים להגיע ביום הולדתם לבית הספר, כשהם לבושים בגדי חג סְסֻגֻנִים, ובידיהם קופסה עמוסה בשוקולדים, שאותם יחלקו בזמן הלימודים לחבריהם לכיתה.

20

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

25

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

30

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

35

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה:

40

פְּסָקָה (9)

נושא הפסקה:

45

פְּסָקָה (10)

נושא הפסקה:

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה מציינות המירכאות בשורה 6?
א. דו שיח ב. ציטוט ג. היפוך משמעות

2 מה פירוש הביטוי "רמי מעלה" בשורה 13?
א. אנשים היושבים בראש השולחן
ב. אנשים חשובים מאוד
ג. אנשים עשירים

3 מה מציינים הסוגריים בשורה 16?
א. הסבר ב. תוספת ג. הערה לא-חשובה

4 מהו תנוך האוזן בשורה 38?
א. החור שבאוזן
ב. החלק הקטן של אפרכסת האוזן
ג. החלק העיקרי של אפרכסת האוזן

5 מה פירוש המילה "שְׁגֵרָה" בשורה 17?
א. משהו שעושים מדי פעם בפעם
ב. משהו שאנשים אוהבים
ג. משהו שעושים פעם בשנה

איתור מידע

6 מתי החלה המסורת של חגיגת יום ההולדת?

7 מה נוהגים לאכול ביום ההולדת בסין, ומדוע?

ארגון מידע

8 ציינו שתי מדינות שבהן מוזכרים ממתקים כמאפיין חגיגת יום הולדת. כיצד חוגגים הילדים במדינות אלה ימי הולדת?

9 הסבירו את המקור להתפתחות מסורת חגיגת ימי ההולדת.

10 בשתי מדינות חוגגים יום הולדת לילדים יותר מפעם אחת בשנה. היכן? ומדוע נוהגים כך?

כעת נבחן מהו **היסוד המארגן** של הטקסט.

✿ העתיקו מהטקסט **מילים מכוונות** וכן **מילות קישור**.

❁ לפי המילים שהעתקתם, מהו, לדעתכם, היסוד המארגן של הטקסט?
הסבירו את תשובתכם.

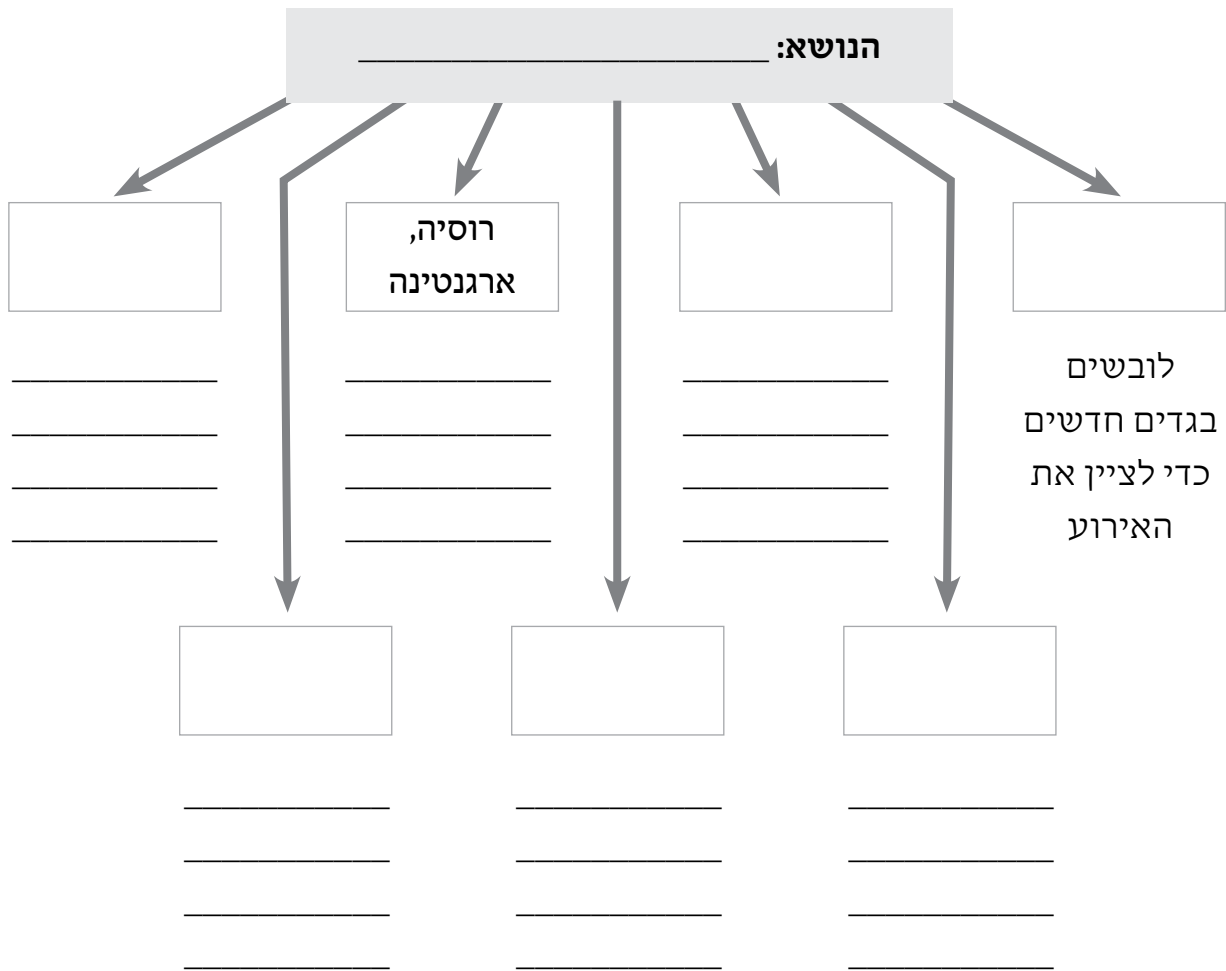
❁ האם יש משפט מכליל הפותח את הטקסט? אם כן, העתיקו אותו, וכתבו מה אתם מבינים ממנו.

❁ קראו את נושאי הפסקות שכתבתם. מה הקשר בין **המשפט המכליל** לבין נושאי הפסקות?

שימו !

הקטע נפתח במשפט "חגיגת יום ההולדת היא מסורת". זהו משפט מכליל. אחריו יש הסברים על יום ההולדת, אבל החל מפסקה 4 מובאות דוגמאות לחגיגת יום הולדת. לכן היסוד המארגן את הטקסט הוא **הכללה ופירוט**.
האם צדקתם בהשערתכם?

✿ השלימו את התרשים.

הסקת היסקים ומסקנות

הסקת מסקנות היא מיומנות המחברת בין התוכן הכתוב בצורה מפורשת (גלוי) לבין התוכן שאינו כתוב בצורה מפורשת (סמוי), ועלינו להבין את המשתמע מן הכתוב. התוכן הסמוי נלמד "בין השורות". כשאנו מסיקים היסקים ומסקנות, עלינו לשים לב לעובדות שיש ביניהן הקשרים, וכן לרמזים המנסים להשפיע על הדעה שלנו.

היסק הוא "מסקנה קטנה" - מה אנחנו מבינים ממספר שורות מצומצם.

מסקנה היא "ההבנה הגדולה" - מה אנחנו מבינים מכל הטקסט, מכל ההיסקים.

קראו את הקטע שלפניכם.

1	כבר בימי קדם חשבו שהבצל יכול לרפא מחלות. אולם הרפואה המודרנית התייחסה
2	לדעה זו כאל "תרופת סבתא". במחקר שבדק דעה זו, הניחו רופאים בצל או מיץ של
3	בצל על פצעייהם של חיילים, ואלו אישרו שכאביהם פחתו, והפצעים נרפאו במהירות.
4	יש רופאים הממליצים ללעוס בצל במקרה של הצטננות קשה. נוסף על כך, מצאו
5	שאם לועסים בצל במשך חמש דקות תמימות, הוא מחטא את חלל הפה כמעט לגמרי.

בקטע מוצגים מצבים, פעולות ותוצאות. מכל תיאור כזה אפשר להסיק היסק.

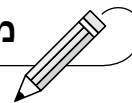
ההיסק	התוצאה	הפעולה	המצב
הבצל מרפא	הכאבים פוחתים, והפצעים נרפאים	מניחים על הפצע בצל או מיץ של בצל	פצע (שורה 3)
כנראה, הבצל מרפא	לא כתוב	לועסים בצל	הצטננות (שורה 4)
הבצל מרפא	חלל הפה מחוטא	לועסים בצל	פצעים בפה (שורה 5)

המשותף לכל ההיסקים הוא שהבצל מרפא.

כעת יש לחשוב מדוע הבצל מרפא, ואפשר להגיע למסקנה (שאינה כתובה בטקסט באופן מפורש): **בבצל יש חומרים מחטאים, ולכן אפשר להשתמש בו כגורם מרפא.**

שימו! בטקסטים שאנחנו קוראים, לעתים המסקנה כתובה בטקסט. ייתכן שהכותב או הכותבת מגיעים למסקנה ורומזים עליה בסוף. לפעמים אנחנו, הקוראים, מסיקים את המסקנה מתוך הכתוב.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הטובים נגד הרעים / טלילה נבון

(מבוסס על המאמר מתוך "עיניים": "מלחמת בני אור בבני החושך")

ילדים רבים משחקים במשחקים שבהם קבוצה אחת מייצגת את ה"טובים", והאחרת את ה"רעים". לפעמים ה"טובים" הם בעלי חיים קטנים, לפעמים אנשים תמימים ולפעמים דמויות של גיבורים, למשל, ספיידרמן או סופרמן. ה"רעים" הם דינוזאורים, דרקונים, עכבישי ענק או יצורים משונים ובדרך כלל מכוערים. כיצד קורה שבכל העולם ילדים שונים כל-כך זה מזה באופיים ובגילם ממציאים משחקים דומים כל-כך?

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

מלחמות בין "טובים" ל"רעים" מתוארות לא רק במשחקי הדמיון, אלא גם באין-ספור סיפורים ואגדות. למשל, בסיפורים על הארי פוטר, הנער מתמודד שוב ושוב כמעט לבדו עם כוחות הרשע, ובראשם וולדמורט עתיר הכוחות; ובסיפורים על שר הטבעות, הנער פרודו יוצא עם ידידו סם למסע ארוך בארצו של סאורון, והם מנצחים את כוחות הרוע.

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10 _____

מדוע הסיפור על מלחמות בין הטובים לרעים מושך אותנו כל-כך? יש הטוענים שבני האדם מרגישים עד כמה העולם גדול ומלא סכנות: אסונות טבע, תאונות, חיות טרף, פיגועים. לכן הם מְזַדְהִים עם החלשים ועם הטובים ורוצים לראות איך הם מנצחים בעזרתם את הרעים שוב ושוב.

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15 _____

ברונו בטלהיים היה חוקר של אגדות ושל מיתוסים (סיפורים על מעשיהם של האלים בימי קדם). הוא הגיע למסקנה שבכל אחד מאיתנו יש אוסף של "מפלצות", "שדים" וגם "גיבורים" ו"נסיכים". אנו פוגשים את השדים ואת המפלצות שלנו כשאנחנו כועסים או רוצים לנקום ולפגוע במישהו אחר. אנחנו פוגשים את הגיבורים שלנו כאשר אנחנו מתגברים על פחד או כאשר אנחנו נדיבים אל מישהו אחר. על-פי דבריו של בטלהיים, הסיבה שאנחנו אוהבים כל-כך את הסיפורים האלה היא שהם נותנים לנו את ההרגשה שהטוב שבתוכנו ינצח את ה"מפלצות", וזה מנחם ומעודד אותנו.

פסקה (4)

נושא הפסקה: 20

25

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 למי מתכוונת המילה "בהם" בשורה 1?

א. לילדים ב. למשחקים ג. לטובים ד. לרעים

2 מה מציינות הנקודותיים בשורה 16?

א. הסבר ב. דיבור ישיר ג. פירוט ד. ציטוט

3 למי הכוונה במילה "זה" בשורה 27?

4 העתיקו משורות 8-9 מילת קישור, וכתבו מה היא מציינת.

5 מה פירוש המילה "עתיר" בשורה 11?

א. שיש לו הרבה ב. שיש לו קצת ג. מעט ד. מקושט

היסקים ומסקנות

6 מהי השאלה המרכזית המועלית בטקסט?

7 סמנו בטקסט משפטים שיכולים לעזור בהבנת המסקנה מהמאמר.

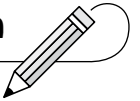
המשפטים שסימנתם הם ההיסקים.
כעת נסחו את המסקנה במילים שלכם.

שימו !

המסקנה נאמרת במפורש בשורה 20, ואחריה מובאת הרחבה. ודאו כי המסקנה שלכם נכונה, וכי כתבתם את התשובה במילים שלכם, ולא העתקתם משפטים שלמים.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עִמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

הפוליגרף - מכונת אמת / יהודה כהן

כאשר אדם משקר, הגוף שלו "מרגיש" שהוא משקר, ומגיב תגובות לא-רצוניות. במצב כזה הדופק נֶעֱשֶׂה מהיר יותר, או שאנו מזיעים בצורה מוגברת או שאנחנו מסמיקים וכדומה. לנֹכַח התגובות הללו, שלמעשה אין לנו שליטה עליהן, הבינו מדענים וחוקרים כי אפשר לזהות "שקרנים" לפחות בחלק מהמקרים. כמובן, יש אנשים שיכולת השליטה שלהם על הגוף, כאשר הם משקרים, היא "טובה" יותר, ואז קשה לזהות שהם משקרים.

בשנת 1895 פיתח החוקר לומברוזו את "מכונת האמת" הראשונה. המכונה אפשרה לזהות תופעות של שינויים לא-רצוניים בגוף האדם כמו: דופק מהיר יותר, לחץ דם, הזעה מוגברת וכדומה. המכונה שפיתח לומברוזו הצליחה לרשום את השינויים הללו. כך אפשר היה לגלות אם אדם דובר אמת או משקר.

קילי, חוקר נוסף, שִׁכְּלַל את המכונה, והמכונה שלו הצליחה לרשום גם שינויים במוליכות החשמלית של העור. במהלך החקירה מחוברת ידו השמאלית של הנחקר לחיישנים המעבירים את התחושות למכונת האמת. החיישנים רושמים את תגובותיו של הנבדק כמו סיסמוגרף, באמצעות מחט על נייר רץ. כאשר ישנה תגובה קיצונית, המחט מקפצת ונעה בחוסר שקט על הנייר.

שיטת החקירה במכונת האמת מבוססת על שני סוגי שאלות ששואלים את הנחקרים: שאלות "קרות" ושאלות "חמות". בשאלות ה"קרות" נשאל אדם שאלות שאינן קשורות לנושא הנחקר,

1 פְּסָקָה (1)

נושא הפסקה:

5

פְּסָקָה (2)

נושא הפסקה:

10 _____

פְּסָקָה (3)

נושא הפסקה:

15 _____

פְּסָקָה (4)

נושא הפסקה:

20 _____

והתשובות להן ברורות. באופן טבעי בשאלות אלה לא יקרו בגוף שום תופעות בלתי-רצוניות.

לעומתן השאלות ה"חמות" הן שאלות הקשורות לנושא הנחקר. ההנחה היא שאצל דובר האמת לא יהיו כל שינויים ברישום בין השאלות ה"חמות" לבין השאלות ה"קרורות". אבל אצל מי שמשקר, אמורים לחול שינויים ברישום בין השאלות, וכך אפשר יהיה לזהות אם האדם דובר אמת או שקר.

מהניסיון התברר כי מכונת האמת מצביעה על אחת משלוש האפשרויות: א. הנחקר דובר אמת, ב. הנחקר משקר, ג. אי-אפשר לקבוע בוודאות אם הוא דובר אמת או משקר, והתשובה אינה חד-משמעית. לעתים הנחקרים מתרגשים כל-כך שגם בשאלות ה"קרורות" המחט מקפצת בהתרגשות.

לכן נקבעו כללים ברורים בחוק בשאלת חקירה במכונת האמת - פוליגרף. אדם אינו חייב להיבדק במכונת אמת. כמו-כן אין לבדוק אנשים חולים הסובלים מלחץ דם גבוה, או חולי לב וכדומה. זאת כדי שלא ייקבע שאדם שהוא חף מפשע - אשם, או להפך.

אף-על-פי שהמצאה זו היא ללא ספק המצאה מתקדמת מאוד, עדיין אי-אפשר לבסס על-סמך הבדיקה במכונה זו תוצאות של משפט או לקבוע גזר דין לאדם. סביר להניח כי במשך השנים הבאות ישקדו החוקרים על המצאת מכונה משוכללת יותר, שתהיה אמינה יותר בקביעת "דובר אמת" או "משקר". עד אז ימשיכו חוקרים ושופטים בשר ודם לקבוע את גזר דינם של נחקרים.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה: 25

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה: 30

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה: 35

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה: 40

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה פירוש המילה "לא-רצוני" לפי שורות 2 ו-9?

א. לא רוצים אותו

ב. אינו נחוץ

ג. אין שליטה עליו

ד. אף לא אחת מהתשובות

- 2 למה הכוונה בביטוי "אינה חד-משמעית" בשורות 31-32?
א. אין לכך משמעות
ב. המשמעות לא-ברורה
ג. התשובה אינה מוחלטת
ד. המשמעות רחוקה מהמציאות

- 3 מה סוג הקשר הלוגי בין פסקה 4 לפסקה 5?
א. סיבה
ב. פירוט
ג. ניגוד
ד. הוספה

- 4 העתיקו מפסקות 5-7 מילות קישור לפי התפקיד שלהן.
א. מילת קישור המציינת הוספה: _____
ב. מילת קישור המציינת תכלית: _____
ג. מילת קישור המציינת ניגוד: _____
ד. מילת קישור המציינת תוצאה: _____

- 5 מה התפקיד של פסקה 2?
א. לתאר
ב. להסביר
ג. לשכנע
ד. לטעון

- 6 מה תפקידה של פסקה 4?
א. להסביר את שיטת החקירה במכונת האמת.
ב. להדגים את פעולת הפוליגרף.
ג. לשכנע את הקוראים בנחיצותה של המכונה.
ד. לבקר את אופן פעולת הפוליגרף.

איתור מידע

- 7 אילו תופעות הצליחו לזהות בעזרת "מכונת האמת" שהוצאה בשנת 1895?

- 8 במה הייתה המכונה של החוקר קילי משוכללת?

ארגון מידע

9 ציינו והסבירו שני שימושים היכולים להיות למכונת אמת, מלבד בבית המשפט.

10 בקטע מוזכרים שני מקרים שבהם אדם לא ייבדק על-ידי מכונת פוליגרף. ציינו אותם.

א. _____

ב. _____

11 על מה מבוסס העיקרון של הפוליגרף?

- א. על דופק מהיר
ב. על הזעה מוגברת
ג. על הסמקה
ד. על השינויים במוליכות החשמלית של העור

12 לפניכם שלושה משפטים.

חשבו אם הם משפטי עובדה או דעה, והקיפו את התשובה הנכונה.

- א. כאשר אדם משקר, הגוף מגיב באופן לא-רצוני. דעה / עובדה
- ב. המכונה אינה יעילה לגבי כל אדם. דעה / עובדה
- ג. בעוד מספר שנים ימציאו מכונה שיכולה לתת ידיעה חד-משמעית. דעה / עובדה

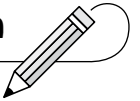
היסקים ומסקנות

13 סמנו בטקסט משפטים שיכולים לעזור בבניית המסקנה מהמאמר.

המשפטים שסימנתם הם ההיסקים.
כעת נסחו את המסקנה במילים שלכם.

שימו , וְדָאוּ כִּי הִשְׁתַּמְשַׁתֶּם בְּמִילִים "אף-על-פי ש", "עדיין אי-אפשר" בשורה 38
וכן במילים "סביר להניח כ" בשורה 40 ו"עד אז" בשורה 42.

משימות

1 קראו את הטקסט שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

3 ענו על השאלות שאחרי הטקסט.

אגרוף - "ספורט" מסוכן

(מתוך "הרפואה", ספטמבר 1990)

האגרוף הוא ספורט עתיק, ורבים מתעניינים בו. מטרת האגרוף היא להוציא את היריב משליטה על-ידי מכות (בעיקר בראש) ולהביאו למצב של "נוק-אאוט", שפירושו בעצם - זעזוע-מוח. מכות ה"נוק-אאוט" ניתנות בדרך-כלל בלסת ובחלקה הרך של הגולגולת. כל פגיעה הגורמת לאיבוד הכרה, כמו ה"נוק-אאוט", מוסיפה נזק משמעותי למערכת העצבים.

מכות חוזרות על הראש (גם ללא זעזוע מוח) גורמות לנזקים במבנה המוח ובסופו של עניין לתפקודו. כ-15% מהמתאגרפים המקצועיים סובלים מבעיות שִכְחָה, מאובדן זיכרון חלקי או מלא, מהפרעות דיבור ויִמְרֵעִידוֹת של הגוף. אצל כ-60% יש בעיות קשות של ראייה, גם אם אינם מתלוננים על כך. זו הסיבה שבמדינות רבות (שְׁוֵדִיָּה, נְוִזְוִיָּה, פּוֹלִין, קוֹנְגוֹ וְעוֹד), נאסר ספורט האגרוף. אגודות רפואיות רבות דורשות לאסור תחרויות אגרוף הגורמות פגיעות למוח ולמערכת העצבים. לדעתם, ספורט זה נוגד, למעשה, את רוח הספורט, אינו מוסרי והוא מִסְכֵּן את חיי ה"ספורטאים".

בצבא האמריקני, באקדמיה היוקרתית וֹסְט-פּוִיִּנט, האגרוף הוא עדיין חלק מתוכנית הלימודים. יש הטוענים שהאגרוף משפר את הביטחון העצמי ואת הדימוי העצמי. לדעתם, הוא מפתח מְשִׁמֵּת וְהַחֲלָטִיּוֹת. לעומתם טוענים המתנגדים, כי ספורט האגרוף מפתח תוקפנות ומשפיע לשלילה הן על המתאגרף והן על הצופים בו.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

פסקה (3)

נושא הפסקה:

15

פסקה (4)

נושא הפסקה:

20

עד שנות השלושים היה האגרוף פופולרי מאוד בארצות הברית. בשנות ה-70 חלה ירידה ניכרת במספר החברים במועדוני האגרוף, אבל מאוחר יותר החלה התעוררות מחודשת בנושא, בעיקר בעקבות סרטים הוליוודיים ושחקנים מפורסמים כמו ג'ון טרוולטה, ששיחקו כמתאגפים בסרטים בתחום זה.

כפתרון חלקי למחלוקת בנושא, נוספה לאחרונה לחוקת האגרוף החובבני בארצות הברית תקנה, שלפיה לרופא יש זכות להפסיק את הקרב. נקבע עוד, כי ספורטאי שהופל ב"נוק-אאוט", לא ישתתף בתחרויות במשך ארבעה חודשים לפחות, כדי שאפשר יהיה לבדוק לאורך זמן מהם הנזקים שנגרמו לו, ולטפל בו בהתאם.

קשה לדעת אם ביום מן הימים ייִאָסר ספורט האגרוף באיסור מוחלט. עד אז, ראוי לדאוג לקבוע חוקים שיגבילו אותו ויפחיתו את הנזקים הגופניים והחברתיים שבגיננו.

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

25

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

30

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

דיאלוג עם טקסט - שחרור חסמי קריאה

1 מה פירוש המילה "פופולרי" בשורה 21?

- א. מקובל מאוד
ב. נדרש מאוד
ג. אהוד מאוד
ד. תשובות א'-ג'

2 מה מציינות המירכאות בכותרת?

- א. שם, כינוי
ב. היפוך משמעות
ג. ציטוט
ד. שאילת משמעות

3 למי מתכוונת המילה "בו" בשורה 1?

4 למי מתכוונת המילה "אותו" בשורה 32?

5 למי מתכוונת המילה "זה" בשורה 14? _____

6 איזה קשר לוגי קיים בפסקה 2?

- א. סיבה ב. תוצאה ג. ניגוד ד. הוספה

7 א. איזה קשר לוגי מופיע בפסקה 4?

- (1) סיבה (2) תוצאה (3) ניגוד (4) הוספה

ב. לפי איזו מילה זיהיתם את הקשר הלוגי? _____

8 א. מה אפשר לומר במקום "בגינו" בשורה 33?

- (1) בגללו (2) בזמנו (3) בגן שלו (4) לכן

ב. למי מתכוונת המילה "בגינו"?

- (1) לנזקים (2) לחוקים (3) לאגרוף (4) לאיסור

9 מה פירוש הביטוי "דימוי עצמי" בשורה 18?

- א. כיצד אני רואה את עצמי.
ב. כיצד אני מאמין בעצמי.
ג. כיצד סביבתי הקרובה מאמינה בי.
ד. כיצד אני משפיע על סביבתי.

איתור מידע

10 מה המטרה בתחרות האגרוף?

11 האהדה לספורט האגרוף בארצות הברית היא תוצאה של...

- א. נושא הוליוודי נערץ.
ב. עבר היסטורי מפואר בתחום.
ג. למידה באקדמיה צבאית נחשבת.
ד. תשובות א' ו-ג'.

ארגון מידע

12 ציינו שני נזקים עיקריים העלולים להיגרם למתאגרף.

13 מה טוענות אגודות רפואיות הדורשות לאסור תחרויות אגרוף?

14 ציינו שני יתרונות הקיימים בספורט האגרוף (לפי הטקסט).

היסקים ומסקנות

15 מהי עמדת הכותב ביחס לתחרויות האגרוף?
הסבירו כיצד הבנתם את עמדתו.

טקסט סיפורי: הבנת המשמעות הסמויה

קריאת טקסט סיפורי שונה מקריאת טקסט מידעי.

- את הטקסט הסיפורי אנחנו קוראים **כיחידה אחת שלמה**, ולא פסקה-פסקה.
- עלינו לעקוב אחרי **התבנית הסיפורית** השלמה.
- **המשלב** השפתי בסיפור **גבוה**, ולעיתים מופיעות בו מילים שאיננו מכירים ואיננו משתמשים בהן, ולפעמים קשה להבין אותן בהקשר.
- **הדמויות** המופיעות בסיפור פועלות לאורך כל הסיפור, ועלינו לעקוב אחריהן כדי ללמוד על **האופי שלהן**.
- מטרתו של סיפור טוב היא להציג בפני הקוראים **מסר**.
- בסיפור אפשר לזהות **שלושה רכיבים**: נושא, רעיון, מסר.

נושא הסיפור קשור ל**תוכן** שלו - לדמויות, למקום ולתרחישים. בדרך כלל הכותרת של הסיפור מבטאת את הנושא שלו. הנושא אינו מתייחס לבעיה.

רעיון של סיפור קשור ל**פתרון** של הסיפור המסוים שאנחנו קוראים. אחרי שמזהים את הבעיה ואת הפתרון, אפשר להבין את הרעיון.

מסר של סיפור הוא חלק מ**המשמעות הסמויה** של הטקסט, מהתוכן הסמוי שלו, כלומר הוא אינו מופיע באופן מפורש בטקסט. המסר הוא מה שרוצים "להעביר" לקוראים, כלומר מה שהכותב או הכותבת רצו ללמד אותנו, והוא קשור לחיי היום-יום שלנו.

קראו את הסיפור "הכול בגלל מסמר קטן", וערכו לו דיאלוג.
ביחד נזהה את שלושת הרכיבים של הסיפור.

"הכול בגלל מסמר קטן"

(מתוך: "אגדות האחים גרים")

- 1 סוחר אחד עשה הרבה עסקאות טובות, מכר הכול והתעשר מאוד. עכשיו רצה לשוב הביתה ולהגיע לפני רדת הלילה. הוא לקח את השק המלא בכסף, העמיס אותו על סוסו, ורכב משם.
- 5 לעת צהריים הגיע אל עיר אחת ונח בה. כשרצה להמשיך הלאה, הוציא מְשֵׁרֶת הבית את סוסו, הביא אותו אליו, אבל אמר: "אדוני, ברגל האחורית השמאלית חסר מסמר בפְּרָסָה."
- "שִׁיחָסֵר", השיב לו הסוחר, "בשש השעות שיש לי עוד לרכוב, תחזיק הפרסה מעמד."
- 10 אחר הצהריים, אחרי שירד שוב מגב סוסו בפונדק אחר, ונתן לו לחם לאכול, נכנס עוזר הסייס* לחדר ואמר: "אדוני, לסוס שלך חסרה פרסה ברגל השמאלית האחורית, לקחת אותו אל הַנְּפָח**?"
- "שתחסר", השיב לו האדון, "בשעות המעטות שנותרו לי לרכוב, יוכל הסוס להחזיק מעמד. אני ממהר."
- 15 הוא רכב משם, אבל אחרי זמן לא-רב התחיל הסוס לצלוע. הוא לא צלע זמן רב עד שהתחיל למעוד, ולא מעד הרבה זמן עד שצנח לארץ ושבר רגל.
- הסוחר נאלץ להשאיר את הסוס שוכב, לפרוק מעליו את השק, להעמיס אותו על כתפיו, וללכת ברגל לביתו. הוא הגיע לשם רק בשעה מאוחרת בלילה.
- "בכל הצרות האלה," אמר לעצמו, "אשם המסמר המכושף."
- ואתם, קוראים יקרים, מי, לדעתכם, אשם?

* סַיִס - מטפל בסוסים.

** נְּפָח - מתקין כלי ברזל.

✿ כתבו מהו **נושא** הסיפור.

שימו ,

הנושא מוצג בחמש השורות הראשונות, עד הצגת הבעיה בפעם הראשונה.
(הבעיה: "חסר מסמר בפרסה".)

מתוך חמש השורות הראשונות אנחנו מבינים כי הנושא הוא **מסעו של סוחר לביתו על גבי סוסו**. אפשר לומר כי הסיפור מספר על סוחר שרצה לחזור הביתה על גבי הסוס שלו. בדקו אם הבנתם מהו הנושא של הסיפור.

✿ כעת כתבו מהו ה**רעיון** של הסיפור.

שימו ,

הרעיון עוסק בבעיה ובפתרון. הבעיה בסיפור שלנו היא שהסוחר אינו מתייחס לקשיים של סוסו. הסוחר מוזהר פעמיים לגבי הקושי של הסוס, אבל הוא איננו מתייחס להזהרות האלה, ולכן הסוס מועד, שובר את רגלו ונופל, וכתוצאה מכך הסוחר לא מגיע ליעדו בזמן ומאבד את סוסו.

מהבנת הבעיה והפתרון שלה אנחנו יכולים לנסח את הרעיון: **הסוחר שזלזל בסוסו ולא דאג לצרכיו, לא הגיע ליעדו כפי שתכנן ואף איבד את סוסו**. האם צדקתם בהבנת הרעיון?

✿ לבסוף נסו לזהות את המסר. המסר קשור אלינו, הקוראים, ולעולם שלנו.
כתבו מה המסר, לדעתכם.

שימו ,

כדי למצוא את המסר של הסיפור עלינו למצוא הקבלה לדמויות ולמקרים במציאות שלנו, בחיי היום-יום שלנו.

ההקבלות

- הסוחר יכול להיות כל אחד מאיתנו.
- הפרסה יכולה להיות תקלה בכל תחום ובכל מצב.
- המשרת והסייס הם התזכורת לתקלה (נפילת הסוס והגעה באיחור, כישלון בהגשמת היעד).

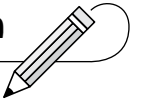
לפי הסיפור הזה, עלינו לשאול את עצמנו מה קורה לנו כשאנו לא מכבדים את הסובבים אותנו ולא דואגים להם.

לאחר ששאלנו את עצמנו את השאלות האלה, אנחנו יכולים להבין את המסר:
אם אנו דואגים רק לעצמנו ולא שמים לב לאחרים, לא נוכל להגיע ליעדים שלנו.

אפשר לנסח את המסר גם כך: **אין לדחות הגשת עזרה למי שזקוק לה, כדי שהבעיה לא תתפתח ותחמיר.**

אפשר לנסח את המסר גם כך: **כל דחייה במציאת פתרון עלולה לסכן את התוצאה.**

משימות

1 קראו את הסיפור שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 ענו על השאלות שאחריו.

העופר המסכן / עודד בורלא

- 1 פעם היה עופר קטן. הכול קראו לו "עופרי המסכן", כי הייתה לו רגל אחת עקומה. זה מפני שפעם רצה זאב אחד לטרוף אותו, אבל הוא הצליח להינצל, ורק רגלו נפצעה, כי הזאב נשך אותה. מאז היה עופרי צולע, והיה אומלל. הוא היה אומלל כל-כך, עד שיום אחד ברח עופרי מארצו וממשפחתו והלך רחוק-רחוק. כל הדרך הלך ובכה "אני מסכן, אני אומלל, אני צולע, רע לי, אינני רוצה לחיות, אני חלש."
- 5 כעבור כמה ימים פגש בעופר בן גילו. העופר אמר לו: "שלום, אתה אינך מהשֵׁבֵט שלנו, כי אינני מכיר אותך. נראָה שברחת מהבית. למה אתה מיילל כל הזמן?" אמר עופרי המסכן: "אינָךְ רואָה? אני מסכן!" אמר העופר: "גם אני הייתי פעם מסכן, כאשר התקלקלה לי העין ונשארה לי רק עין אחת. אבל המנהיג שלנו הסביר לי שאפשר לראות יפה גם בעין אחת, ולהיות אייל גדול וחזק ויפה וחכם וגיבור."
- 10 עופרי המסכן המשיך ללכת וליילל ופגש בעופרה חמודה. "למה אתה צורח?" שאלה העופרה. "אינָךְ רואָה?" צָוּחַ עופרי, "אני אומלל!" "כאשר אני הייתי אומללה, זה היה כאשר התעקמה לי הכתף ונשארה עקומה, ראה אותי המנהיג שלנו. הוא ניחם אותי ועודד אותי, ואמר שאני יכולה להיות עופרה נחמדה ואימא טובה ומסורה גם אם הכתף עקומה. כדאי לך לדבר עם המנהיג שלנו, היפה, הגיבור, החכם, החזק והנבון."
- 15 עופרי המשיך ללכת. אייל צעיר עצר אותו ושאל: "סליחה, למה אתה צורח? מה קרה?" "אינך רואה? אני צולע, רע לי." אמר האייל הצעיר: "פעם היה גם לי רע, אז המנהיג שלנו ניחם אותי והבטיח לי שאני אהיה בסדר גמור. ובאמת, אני בסדר גמור, לא רע לי כבר. כדאי לך לדבר עם המנהיג שלנו. הוא חכם ונבון וחזק וגיבור ויפה. כדאי לך."
- 20

עופרי המסכן היה כבר סקרן. "איפה הוא, המנהיג החכם והיפה והגיבור והנבון והפיקח והחזק שלכם?" "בוא איתי," אמר האייל.
הם הלכו והלכו, והגיעו עד צוק גבוה, ושם, על ראש הצוק, ראה עופרי את המנהיג. והוא באמת נראה גדול ונבון וגיבור ויפה וחכם וחזק. וכשפנה המנהיג ללכת, ראה עופרי שהוא צולע.

25

1 מהו נושא הסיפור?

2 מהו הרעיון של הסיפור?

3 מהו המסר של הסיפור?

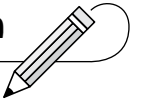
לפניכם הצעות לתשובות. האם הצלחתם?

נושא: העופר מסתובב ו"מתבכיין" על מצבו.

רעיון: העופר דוחה את הפתרונות המוצעים לו בדרך.

מסר: כל אחד יכול לעשות בחייו כל מה שהוא רוצה, בצורה הטובה ביותר, גם אם יש לו מוגבלות מסוימת.

משימות

1 קראו את הסיפור שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 ענו על השאלות שאחריו.

מהו רווח יקר / אליהו אגסי

- 1 מעשה בילד יחיד להוריו אשר אביו אהבו, אולם התאמץ לטעת בו מילות של גבורה, תבונה ואומץ לב, ואילו אמו הייתה מפנקת אותו בצנעה ומרגילה אותו לנוחות ולחוסר מעש.
- 5 לימים גדל הנער לבחור. ראה שחבריו תרים אחרי פרנסות שונות ועוסקים בהן, פנה אף הוא אל אביו וביקש שייתן לו כסף למען ישקיעו במסחר. אמר לו אביו: "בקשתך רצויה ויקרה בעיניי, אולם לך ותשתכר לירת זהב, ואחר-כך אתן לך את מבוקשך."
- 10 התחיל הבחור מחשב מחשבות ומחפש דרכים להשתכר לירת זהב. חסה עליו אמו ונתנה לו לירה. הלך ומסרה לאביו. נטל אביו את הלירה וזרקו דרך החלון החוצה, ואמר לבנו: "לך ותשתכר עוד לירה."
- 15 ביקש הבן דרכים להשתכר לירה. חסה עליו אמו ונתנה לו. הביא אותה לאביו, שוב זרק אותה דרך החלון ואמר: "לך והשתכר עוד לירה."
- 20 כך חזר ונשנה הדבר פעמים רבות, עד שאזלו הלירות אצל האם, ואמרה לבנה: "צר לי עליך בני, אולם אין בידי עוד כסף לתת לך, וכוונותיו של אביך נעלמו ממני. מי יודע כמה לירות עוד ייזרקו דרך החלון, עד אשר יסכים למלא את בקשתך." יצא הבחור לשוק ועסק בסבלות: הרים משאות, כִּיתָף* סחורות, העביר סלים, הטעין חמורים והשתכר פרוטה אחר פרוטה עד שנצטברו ללירה. אז פנה שוב אל אביו, ושם לפניו חופן של מטבעות שחוקים**... חפן האב את המעות ורצה לזרוק אותן דרך החלון. קפץ הבחור ותפסו בידו וצעק: "חלילה לך לזרוק! עמל רב השקעתי במעות אלו עד שהרווחתינ!"

קרנו פניו של האב מרוב שמחה, ואמר: "עתה ידעתי, כי אומנם עמלת כדי להרוויח את הלירה הזאת, על כן יקרה היא בעיניך. וכיוון שכבר הכרת ערכו של עמל ושל רווח הבא מעמל, הריני נותן לך את הכסף הדרוש למען תעסוק במסחר, ולבי סמוך ובטוח כי לא תבזבז אותו לריק, אלא תחוס עליו כאשר חסת על הלירה הזאת, ותעשה בו שימוש נכון ומועיל."

25

* כיתף - נשא משא על הכתף, טען על הכתף.

** מטבע שחוק - מטבע שנשחק מרוב שימוש וצורתו נמחקה, מטבע פחות ערך.

1 מהו נושא הסיפור?

2 מהו הרעיון של הסיפור?

3 מהו המסר של הסיפור?

כתיבת תשובת נימוק - הבעת עמדה

בטקסט סיפורי אנו נשאלים לעתים שאלה שבה אנו מתבקשים להביע את דעתנו על התנהגותה של אחת הדמויות.

לפניכם דוגמה לניסוח השאלה.

☆ מה דעתכם על התנהגותו/ה של _____ בסיפור " _____ "?
נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה, והוכיחו מהסיפור.

בשאלה זו יש ארבעה חלקים, וכל חלק דורש התייחסות שונה.

● מה דעתכם

כאן אנחנו מתבקשים לכתוב את דעתנו על ההתנהגות, כלומר **לשפוט** את התנהגותה. עלינו לדייק בתיאור ההתנהגות. כלומר אין להשתמש במילים כלליות כמו טוב/רע, יפה/לא יפה. יש למצוא **תיאור מדויק** שיציג את **אופי** ההתנהגות. בעמוד הבא מובאת טבלה של תיאורי התנהגויות.

● נמקו

עלינו לציין מדוע קבענו את השיפוט. הנימוק יחל במילות **סיבה**: כי משום ש..., מכיוון ש.... אך לא-חובה להשתמש בהן. משפט הנימוק הוא **משפט מכליל** קצר.

● הסבירו

עלינו להרחיב את הנימוק.

● הוכיחו

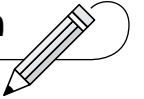
אפשר להוכיח על-ידי תיאור הכתוב בלשונו. מותר להוסיף את הציטוט מהטקסט. (כאשר מצטטים, יש להקפיד לסמן מירכאות).

בטבלה שלפניכם מופיעות מילות תיאור למגוון התנהגויות.
תוכלו להוסיף תיאורים משלכם.

שיפוט של התנהגות: תיאורים של התנהגויות

ההסבר	תיאור ההתנהגות	
עשיית פעולה יוצאת דופן שיש עמה התגברות על חששות ועל פחד	אמיצה	.1
עשיית פעולה על-פי הנדרש, שיש עמה מחשבה ולעיתים ויתור על משהו	אחראית, בוגרת (היפוך: ילדותית, לא-אחראית)	.2
עשיית פעולה המנסה לפגוע באחר או להשיג תמורה שלא בדרך הישר	ערמומית	.3
עשיית פעולה השומרת על צדק, על כבוד ועל יושר	מוסרית	.4
עשיית פעולה שהיא רק לטובת העושה אותה, בלי להתחשב באחרים	אנוכית, לא-מתחשבת	.5
עשיית פעולה הגורמת לאחרים להתנהג באופן דומה	משמשת דוגמה	.6
עשיית פעולה שאת פרותיה רואים בטווח הרחוק, ולא מיד	חכמה	.7
התנהגות הפוגעת באחרים	לא-חברית (היפוך: חברית)	.8
הרצון להראות עדיפות על פני אחרים	גאוותנית, שחצנית	.9
פגיעה באחר	משפילה	.10
עשיית פעולה בלי לחשוב שאחר יכול להיפגע ממנה	פוגענית	.11
רגישות כלפי בני אדם או כלפי בעלי חיים	אנושית, רגישה	.12
		.13
		.14
		.15

משימות

1 חברו חמישה משפטים שבכל אחד מהם יהיה תיאור של התנהגות.

2 לפניכם אירועים קצרים. קראו אותם, וכתבו מילת תיאור המתאימה לדמות

הפעילה באירוע.

שימו , אינכם יכולים להשתמש במילים יפה / לא יפה, נכון / לא נכון, טוב / לא טוב, ראוי / לא ראוי.

א. נועם התבקש על-ידי אָמו ללכת בסוף יום הלימודים שלו לגן של תמר אחותו ולקחת אותה לביתם. "הגן נסגר בשעה שלוש אחר הצהריים, ויש לקחת אותה לפני כן," אמרה אימא. נועם הבטיח לאמו שיעשה כפי שביקשה. בשעה אחת ושלושים סיים נועם את יום הלימודים, ופניו היו מועדות לגן של תמר כדי לאסוף אותה לביתם. בדרך פגש את שמוליק שהציע לו לשחק כדורגל. שיחקו השניים בהנאה רבה וְאַלִיהם הצטרפו רז ושלומי. פתאום נזכר נועם באחותו ורץ בבהלה לגן. אבל הגן היה סגור. "תתקשר לאימא שלך," הציעו החברים, אבל נועם פחד. בערב, לאחר שהגננת הזעיקה את אמו של נועם, אמרה אימא לנועם: "ההתנהגות שלך היום הייתה _____ . חשבתי שאתה כבר _____ , אבל נראָה שטעית".

ב. רמי ויואב שיחקו בכדור. רמי בעט בכדור, וזה התגלגל במורד הכביש. יואב החל לרוץ לכיוון הכביש. נהג עצר ואמר לו: "סיכנת את חייך והתנהגת בחוסר _____ ! לא לימדו אותך שאסור לרוץ לכביש?!"

ג. בהפסקה החל ריב בין שתי קבוצות ילדים. הילדים התווכחו על "זמן מגרש". בסוף החליטה קבוצה אחת לוותר. המנהל שיבח אותם ואמר שהם התנהגו _____ והוסיף להם זמן משחק, נוסף על הזמן שלהם בהמשך משחקי השבוע.

ד. אחד הילדים לא נתן לאף ילד לענות על השאלות, ובכל פעם שנשאלה שאלה, ענה לפני שקיבל רשות. כשחבריו כעסו עליו, ענה: "אני יודע תמיד את כל התשובות, ואתם לא." "אתה מתנהג ב_____", קראו לעברו, יצאו והשאירו אותו לבדו בחדר.

ה. השבוע שמענו על שוטר שהתנהג ב_____. הוא נכנס לבית שעלה בלהבות כדי להציל שני ילדים שנלכדו בתוך הבית שהעלה עשן.

כיצד כותבים תשובת נימוק?

קראו שנית את הסיפור "הסוס המנודה" בעמוד 13, וענו על השאלה שלפניכם.

✿ מה דעתכם על התנהגות הנערים בסיפור "הסוס המנודה"? נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה, והוכיחו אותה.

שימו

כאמור, השאלה מורכבת מארבעה חלקים, לכן גם התשובה תורכב מארבעה חלקים. תחילה עלינו לקבוע מהו **התיאור המדויק להתנהגות**. אפשר לומר שההתנהגות הייתה פוגענית או אכזרית. **הנימוק** לקביעה הזו הוא שנגרם לסוס סבל נפשי ופיזי. כעת יש **להסביר** את הנימוק הזה, כלומר להסביר מדוע אנחנו חושבים כך. נראה מה קרה כשחזר הסוס לחווה.

הסוסים דחו אותו (נזק נפשי), הסוסים נשכו אותו (נזק פיזי), הוא נאלץ להתיידד עם סייח שלא הכיר אותו (קושי נפשי), הוא עבר כמה טיפולים קשים כדי להסיר ממנו את הצבע (קושי פיזי), הוא נאלץ לחיות בבידוד (נזק נפשי).
 כל מה שעבר הסוס היה סבל פיזי וגם רוחני.
 את ההסבר הזה **נוכיח** באמצעות ציטוטים מהסיפור.
 כעת ננסח את התשובה המלאה.

מילת השיפוט, מילת תיאור ההתנהגות סיבה

מילת דעה **לדעתי**, התנהגותם של הנערים הייתה **פוגענית**, **כי** הם גרמו לסוס סבל פיזי ורוחני. נימוק

כשחזר הסוס לחווה, חבריו הסוסים לא זיהו את ריחו והחלו לנדות אותו. נידוי הוא פגיעה קשה לבעל חיים, כמו סוס, הרגיל לחיות בקבוצה. נוסף על כך, הסוסים נשכו אותו. כתוצאה מכך נאלצו בעלי החווה להעביר את מסי הסוס לאזור אחר בחווה כדי לאפשר לו להתחבר עם סייח שלא הכיר אותו. כמו-כן נאלצו לקרצף את עורו כדי להוציא את הצבע ממנו.

הוכחות - ציטוט מהטקסט **"הסוסים הגיבו בשלילה. הם נרתעו ונתקפו בעצבנות ובפחד עד כדי כך שנשכו אותו..."**

כדאי להוסיף משפט מסכם, מעין מסקנה כללית* **אין ספק שהנערים פעלו ללא שיקול דעת וללא רגש אנושי. בני אדם צריכים להבין שגם בעלי חיים הם יצורים חיים, ויש לנהוג בהם בצורה אנושית.**

* משפט מסכם אינו חובה, אך הוא מדגיש את השיפוט שכתבתם בתחילת התשובה. הקפידו שלא לחזור על השיפוט באותן מילים. המשפט המסכם יכול להיות גם המלצה התואמת את השיפוט.

✿ קראו את הסיפור "הכול בגלל מסמר קטן" בעמוד 113. מה דעתכם על התנהגותו של הסוחר כלפי סוסו? נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה והוכיחו מהכתוב. עבדו בשלבים.

תחילה כתבו הגדרה מדויקת של ההתנהגות. _____

כעת כתבו את הנימוק לדעה שלכם. _____

הסבירו את הדעה שלכם. תוכלו לשלב בין ההסבר לבין הציטוט מהסיפור.

כתבו משפט מסכם.

כעת נסחו את התשובה המלאה.

שימו , הנה הצעה לתשובה.

לדעת^{מילת דעה}, הסוחר התנהג **באנוכיות ובחוסר רגישות** כלפי סוסו, ^{מילת סיבה} כי ^{נימוק} לא דאג לבריאותו. הסוס ^{הסבר}

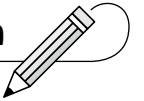
לא יכול ללכת או לדהור ללא פרסות על רגליו. אנשים הזהירו את הסוחר שהפרסה עומדת

ליפול, אבל הסוחר חשב רק על עצמו ורצה להגיע במהרה ליעדו. ^{הוכחות} משרת הבית אמר

לסוחר: "אדוני, ברגל האחורית השמאלית חסר מסמר בפרסה." והוא ענה: "שייחסר."

בהמשך נכנס עוזר הסייס ואמר: "אדוני, לסוס שלך חסרה פרסה ברגל השמאלית האחורית לקחת אותו אל הנפח?" גם הפעם השיב הסוחר: "שתחסר... אני ממהר". הזלזול של הסוחר בצרכים של הסוס גרמו לכך שהסוס נפל ושבר את רגלו. הסוחר הגיע מאוחר מאוד ליעדו וגם את סוסו איבד. אין ספק שאילו היה הסוחר רגיש יותר ואף חכם הרואה את הנולד, היה מטפל בבעיה מיד.

משימה

קראו את הסיפור "מהו רווח יקר" בעמוד 118. מה דעתכם על התנהגותו של האב? נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה, והוכיחו מהסיפור. (רמז: התנהגות מחנכת לערכים, דואגת לעתיד.)

שיפוט: _____

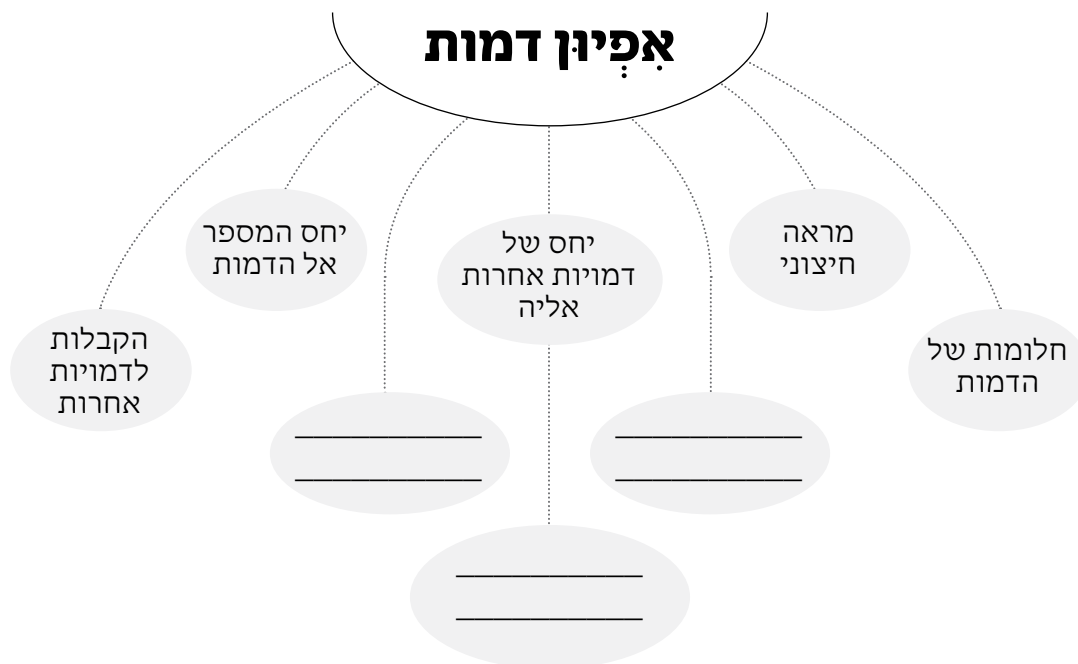
נימוק: _____

הסבר: _____

הוכחות: _____

סיום: _____

התשובה המלאה

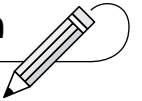

כאשר **מאפיינים** דמות, יש **להציג אותה** מכל צדדיה.
כתבו במקומות הריקים, כיצד עוד אפשר לאפיין כל דמות.

כיצד פועלים?

1. יש להחליט איזו דמות נאפיין.
2. יש להחליט על-פי אילו תבחינים נאפיין את הדמות. למשל, נְתַרְגַּל אפיון דמות על-פי שני תבחינים: א. **דרך התנהגות**, ב. **אופן הדיבור**.
3. נקרא שוב את הסיפור, ונדגיש את המשפטים המאפיינים את התנהגותה של הדמות בצבע אחד ואת אופן דיבורה בצבע אחר.
4. נערוך טבלה, ונאסוף את המידע בטבלה. נעתיק את ההתחלות של המשפטים המודגשים בטבלה, ונציין את מספר העמוד (או השורה).
5. נסיק מסקנה מכל עמודה, ולכל מסקנה נכתוב משפט מכליל.

משימות

1 קראו את הסיפור שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.

2 ענו על השאלות שאחריו.

ברוגז / עמוס לוין

- 1 אמנון הוא חברי הטוב. ביתי ניצב ליד ביתו, ובבית הספר אנו יושבים על ספסל אחד. יום-יום אנחנו הולכים יחד לבית הספר וחוזרים יחד הביתה. גם סודותינו משותפים הם, שעות ארוכות נוהגים אנו לשבת במחסן שבירכתי חצרו של אמנון; האפלולית העומדת בו בדרך קבע נעימה לנו מאוד. בקול חרישי מגלים אנו זה לזה את כל הסודות, התכניות והחלומות של כל אחד מאיתנו.
- 5 כך היה הדבר, עד ליום שנפסקה החברות הטובה. הכול התחיל בכדור. אביו של אמנון קנה לבנו כדור חדש. לא סתם כדור היה זה, אלא כדור גדול, שמשחקים בו שחקנים גדולים. אמנון החזיק בכדור כמי שמחזיק אוצר יקר. מבריק היה ומצוחצח, וגרגר אבק לא דָּבַק בו. לפעמים היה אמנון זורקו למעלה וממהר לתפסו, מחשש שיפול ויתלכלך חלילה... בסוד סיפר לי אמנון, כי לפני לכתו לישון, הוא מסתיר את הכדור במקום סתר. איש בעולם אינו יודע עליו מלבדו...
- 10 הכדור החדש הזה הרגיז אותי. הרי כדורים נועדו למשחק, ואילו הכדור הזה מיוחד ומיוחס הוא, ואין לגעת בו. כמה וכמה פעמים ניסיתי לדבר על לבו של אמנון... יום אחד יצא אמנון לרחוב, והכדור תקוע תחת בית שחיו. שעת צהריים הייתה, וקרני השמש פגעו בכדור ושיוו לו מראה של גולת זהב גדולה.
- 15 "שמעת?" - לחשתי אל אוזנו של אמנון.
 "מה שמעת?" תמה אמנון.
 "מארגנים נבחרת כדורגל בבית הספר."
 20 "אז מה?"

- "אין דבר", השבתי, "חשבתי שאתה רוצה..."
- "בטח שאני רוצה", טען אמנון, "אבל אני לא יודע..."
- "יקבלו אותנו", אמרתי בהתלהבות, "כמו כלום יקבלו. רק..."
- "רק מה?" שאל אמנון.
- "צריך להתאמן." 25
- "טוב, נתאמן", הסכים אמנון והגניב מבט חרד אל הכדור.
- "אי-אפשר כך, בלי כדור..."
- "אבל..."
- "טוב", אמרתי, כשאני משתדל לא להביט בכדור. "אנחנו לא מוכרחים להיות בנבחרת."
- אמנון שתק רגע. עיניו היו נעוצות בכדור. ניכר היה בו, כי מחשבות רבות מתרוצצות במוחו. 30
- "אני מסכים", אמר לאָטו, "אבל לא נשחק הרבה."
- הוא הניח את הכדור על הקרקע, כמי שמניח כלי בדולח. אחר נגע בו בקצה נעלו. הכדור התגלגל לאָטו. כאשר הגיע אליי, הנפתי את רגלי ובעטתי בו בכל כוחי. הכדור התעופף באוויר ונחת אצל אמנון. עצר בעד מהלכו של הכדור והביט בו בעין בוחנת לראות אם לא אירע לו דבר מה. שוב הגיע אליי הכדור, ושוב בעטתי בו בכל כוחי. הכדור הסתחרר באוויר, כאילו שמח גם הוא, על שניתנה לו סוף-סוף ההזדמנות להוכיח את כוחו. 35
- כך נמשך המשחק שעה ארוכה. כל-כך שקועים היינו במשחקנו, עד שלא ראינו דבר. רק את הכדור ראינו מתעופף לקראתנו, ואנחנו מתאמצים להשיגו. גם את רעשה של המשאית המתקרבת לא שמענו.
- לפתע אירע דבר נורא. הכדור סטה ממסלולו ונחת על הכביש. עתה ראינו את המשאית, "הי!" נזדעק אמנון במלוא גרונו.
- נהג המשאית לא ראה אותנו ולא שמע את זעקתו של אמנון. גם את הכדור לא ראה. עמדנו קפואים במקומנו, והכדור התגלגל לאָטו על פני הכביש. 40
- לאחר שפגעו בו גלגלי המשאית, היא המשיכה דרכה כאילו לא אירע דבר, ועל הכביש היה מוטל גוש חסר צורה, מה שהיה עד לפני שלוש שניות כדור חדש ומבריק. 45

למחרת לא פגשתי את אמנון בלכתי לבית הספר. כאשר הגעתי לכיתה, מצאתיו יושב במקומו.

50 אמרתי לו "בוקר טוב", אך הוא לא השיב לברכתי. פניו היו עצובים ועיניו אדומות כל אותו יום לא הביט בי. היינו כשני זרים, שנפגשו במקרה. למחרת עבר אמנון לשבת במקום אחר. התברר לי כי פנה אל המורה בבקשה להחליף מקום, וזו נענתה לו.

55 עתה הבנתי: אמנון "ברוגז" איתי. תחילה לא האמנתי בכך. האומנם? הרי היינו חברים טובים כל כך! רציתי לפנות אליו בדברים. לשאול אותו. בלבי אפילו חשבתי ליטול את הכסף שבקופתי ולקנות בו כדור חדש לאמנון. אך כל המחשבות הללו נדחו הצדה. לא, לא אתחנן אליו! אם הוא רוצה להיות "ברוגז" - שיהיה. אמצא לי חברים אחרים במקומו.

60 הימים עברו, וה"ברוגז" נמשך. לפעמים הייתי נזכר בימים שבהם ישבנו יחד במחסן והחלפנו סודות. כה רחוקים היו הימים האלה, כאילו... כאילו לא היו מעולם. חברים אחרים, טובים ונאמנים כאמנון, לא מצאתי. גם אמנון לא מצא לו, כנראה, חברים אחרים. לפעמים, כאשר היינו פוגשים זה את זה במקרה, נראה היה כאילו אנו עומדים לפתוח בדברים, וכל ה"ברוגז" ייִשָּׁכח, אך השתיקה נמשכה...

65 יום אחד, בהפסקה הגדולה, כאשר שיחקו בחצר בית הספר במשחק המחניים, שמעתי פתאום את קולו של אמנון: "שימסור לי..." לא, הוא לא קרא בשמי; ובכל זאת דיבר אליי.

מאז אותו יום נהגנו לדבר זה עם זה. לא, ה"ברוגז" לא נפסק, אך כשרצינו לבקש דבר מה זה מזה, מדברים היינו בגוף שלישי, כאילו עמד משהו בינינו... ה"ברוגז" הזה היה טיפשי בעיניי. רציתי להפסיקו, אך לא ידעתי כיצד. לא רציתי שיחשבו... 70

נדמה לי שגם אמנון חשב מחשבות דומות, וחוץ מזה, כבר התרגלנו לא לדבר זה עם זה ולא להיות חברים...

ערב אחד, לאחר שסיימתי להכין את שיעורי, יצאתי לרחוב. קיוויתי למצוא מישהו מילדי השכונה כדי לשחק עמו מעט... פתאום ראיתי את אמנון צועד לקראתי.

75 ודאי סיים גם הוא זה עתה את שיעוריו ויצא לרחוב, מישהו לשחק עמו מעט...
קרבונו זה לזה, ועמדנו, מביטים איש ברעהו ומשפילים עינינו במבוכה. עוד רגע
ונפנה זה מעל זה, וכל אחד ימשיך בדרכו.

"אתה..." נשמע קולו של אמנון. רפה היה הקול, כאילו הגיע ממרחקי-מרחקים.
"פתרת את כל התרגילים?"

80 "כן..." השבתי בקול מהסס.

השווינו בין התוצאות שנתקבלו בפתרון התרגילים. ואט-אט נתקשרה השיחה.
דומים היינו לשני חברים, שלא ראו זה את פניו של זה ימים רבים.

למחרת שוב הלכנו לבית הספר, ועוד באותו יום ישבנו על ספסל אחד. את ה"ברוגז"
שכחנו, וגם את עניין הכדור לא הזכרנו עוד.

1 אמנון החזיק בכדור כמי שמחזיק אוצר יקר. (שורות 8-9)
למה הכוונה?

2 הכדור החדש הזה הרגיז אותי. (שורה 13)
למה הכוונה?

3 ניכר היה בו, כי מחשבות רבות מתרוצצות במוחו. (שורות 30-31)
כתבו אילו מחשבות, לדעתכם, עברו במוחו של אמנון.

4 קרני השמש פגעו בכדור ושיוו לו מראה של גולת זהב גדולה. (שורה 16)
מדוע, לדעתכם, מובא התיאור הזה של הכדור? על מה הוא מרמז?

5 מה דעתכם על התנהגותו של אמנון לאחר שהכדור התפוצץ?
נמקו את תשובתכם, הסבירו אותה, והוכיחו את דבריכם מהסיפור.

כעת נאפיין את דמותו של אמנון בשלבים.

שלב 1 - יש להחליט איזו דמות נאפיין.

נתבקשנו לאפיין את דמותו של **אמנון**.

שלב 2 - יש להחליט על-פי אילו תבחינים נאפיין את הדמות.

נתבקשנו לאפיין את דמותו לפי **דרך התנהגותו ולפי אופן דיבורו**.

שלב 3 - יש לקרוא את הסיפור ולהדגיש את המשפטים המאפיינים את התנהגותה ואת

אופן דיבורה של הדמות.

✿ סמנו בטקסט בצבע אחד משפטים המרמזים אל אופן התנהגותו, ובצבע אחר

משפטים המרמזים על אופן דיבורו.

שלב 4 - יש לערוך טבלה.

✿ מלאו את הטבלה שלפניכם. העתיקו את ההתחלות של המשפטים שסימנתם, ולצד כל

התחלה כזו כתבו את מספר השורה.

מס' שורה	התנהגות	מס' שורה	דיבור

בדקו אם מצאתם את הרמזים שכאן.

דיבור	התנהגות
"אני מסכים", אמר לאטו, "אבל לא נשחק הרבה" (32)	החזיק בכדור כמי שמחזיק אוצר יקר. (9)
אך הוא לא השיב לברכתי (50)	וממהר לתפסו, מחשש שיפול (10)
קולו של אמנון: "שימסור לי..." (65)	מסתיר את הכדור במקום סתר (11-12)
מדברים היינו בגוף שלישי (68)	הניח את הכדור על הקרקע, כמי שמניח כלי בדולח (33)
"אתה..." נשמע קולו של אמנון. רָפָה היה הקול (78)	עצר בעד מהלכו של הכדור והביט בו בעין בוחנת לראות אם לא אירע לו דבר מה (35-36)
	למחרת עבר אמנון לשבת במקום אחר (51-52)
	פתאום ראיתי את אמנון צועד לקראתי (74)

שלב 5 - יש להסיק מסקנה מכל עמודה ולכתוב אותה כמשפט מכליל.

✿ כתבו מה אתם מסיקים מהתנהגותו, ומה אתם מסיקים מאופן דיבורו.

לפי התנהגותו של אמנון, אנחנו מבינים e

לפי אופן דיבורו, אנחנו מבינים e

מסקנה כללית: מהתנהגותו ודיבורו של אמנון אנחנו מבינים e

שימו , בדקו את תשובותיכם בעמוד הבא.

היסק לגבי התנהגותו: אמנון התייחס לכדור כאילו היה הדבר החשוב לו ביותר בחיים, וכשהכדור אבד, לא הצליח להתגבר על האבדה והיה "ברוגז" עם חברו.

היסק לגבי אופן דיבורו: חשש מאוד לפגיעה בכדור, וכשהכדור התפוצץ, הוא הרגיש שאיבד את כל עולמו.

המסקנה הכללית: אמנון יצר עם הכדור קשר לא-הגיוני, מוגזם, וזה מראה על התנהגות ילדותית. לקראת סוף הסיפור שינה את התנהגותו וחזר להיפגש עם חברו.

✿ כעת יש לנסח את התשובה. בתשובה יהיו ארבעה חלקים: פתיחה, תבחין התנהגות, תבחין הדיבור, סיכום.

שימו , הנה הצעה לתשובה.

אמנון מאופיין בתחילת הסיפור כילדותי וכמתקשה לקבל מצבי משבר. אפשר לראות זאת על-פי התנהגותו ודיבורו.

אמנון קיבל מאביו כדור במתנה והחזיק בו "כאוצר יקר". כל הזמן הוא ויָדָא שהכדור לא נפגע, כאילו היה ילד. הוא הסתיר את הכדור ומיהר לתפוס אותו כדי שלא ייפול. כשהציע המספר להתאמן לנבחרת, אמנון הסכים, אבל היו לו חששות רבים שמא יקרה לכדור משהו. "אני מסכים", אמר לאטו, 'אבל לא נשחק הרבה.' "לאחר שהכדור התפוצץ, הפסיק אמנון לדבר עם המספר, עבר מקום, לא השיב על ברכתו והיה כעוס מאוד. אף-על-פי שהיו חברים טובים, אמנון לא יכול היה להתגבר על אובדן הכדור.

אולם לקראת סוף הסיפור עבר אמנון תהליך התבגרות. הוא צעד לקראת המספר בשעות הערב ופנה אליו בלי להזכיר את עניין הכדור.

טקסט מידעי: מיזוג טקסטים

לפעמים אנחנו מתבקשים לכתוב סיכום על בעל חיים, על צמח או על אישיות. לשם כך אנחנו זקוקים למידע רב. ככל שנקרא יותר טקסטים בנושא, יהיה לנו מידע רב יותר, ונוכל להכניס יותר מידע לסיכום שלנו. עם זאת איננו רוצים לחזור על מידע שכבר כתבנו. לכן את המידע המשותף נכתוב רק פעם אחת. איך נזהה את הפריטים המופיעים בשני טקסטים, ואת הפריטים השונים ביניהם? נערוך הַשְׁוָאָה.

כיצד משווים בין טקסטים?

שלב 1 - הגדרת מטרת ההשוואה

המטרה שלנו היא למצוא את הפריטים המשותפים והשונים שיש בשני טקסטים לגבי אישיות או בעל חיים או צמח, כדי ללמוד עליהם ולקבל את מרב המידע, בלי לחזור על מידע.

שלב 2 - קביעת התבחינים

אם אנחנו בודקים מידע על צמח, התבחינים יהיו למשל אלה: התפתחות הצמח, השימושים של הצמח, סוגי הצמח, לאיזו משפחה הצמח שייך, המראה שלו (עלים, פרחים, גבעול / גזע), מקום הימצאותו וכדומה.

אם בודקים בעל חיים, התבחינים יהיו למשל אלה: לאיזו משפחה הוא שייך, המראה שלו, מקום המגורים שלו, מה המזון שלו וכדומה.

שלב 3 - בניית טבלה של תבחינים

בעמודות הטבלה יהיו שמות הטקסטים, כלומר בעמודה אחת נכתוב מה מכיל טקסט אחד, ובעמודה האחרת נכתוב מה מכיל הטקסט האחר.

	טקסט 2	טקסט 1	התבחין
--	--------	--------	--------

בכל אחת מהעמודות נכתוב את המשפטים ואת הביטויים שנמצאו בכל טקסט.

שלב 4 - בדיקת הדומה והשונה

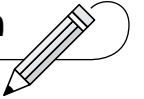
בעמודה האחרונה של הטבלה נציין אם הכתוב בטקסטים דומה או שונה. לעתים נראה שבאחד הטקסטים אין התייחסות לתבחין, כלומר טקסט אחד מוסיף מידע.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2	דומה / שונה
--------	--------	--------	-------------

שלב 5 - העלאת היסקים ומסקנות

כאן נראה מה למדנו מההשוואה בין הטקסטים, מה הוסיף כל טקסט.

משימה

קראו את טקסט 1 שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.
לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה..

טקסט 1 חצב

החצב הוא צמח ממשפחת השושניים שיש לו בצל גדול מאוד. העלים של הצמחים גדולים, והצורה שלהם היא כמו חרב רחבה. הם יוצאים מהאדמה אחרי שיורדים הגשמים הראשונים.

הפרחים של החצב מסודרים מסביב לעמוד תפרחת גבוה. בכל עמוד תפרחת יש הרבה פרחים לבנים, והם נפתחים קבוצות-קבוצות לפי הסדר, מלמטה למעלה. הפרחים של כל קבוצה נפתחים באמצע הלילה, פורחים כל היום, ובערב הם נובלים. כל פרח הופך לפרי ירוק שיש בתוכו זרעים שחורים.

הצמח נפוץ בכל אזורי הים התיכון. הוא פורח בסוף הקיץ ובתחילת הסתיו, בחדשים אב, אלול ותשרי (אוגוסט עד אוקטובר), כשמסביב הכול עדיין יבש.

1 פסקה (1)
נושא הפסקה:

5 פסקה (2)
נושא הפסקה:

10 פסקה (3)
נושא הפסקה:

✿ כעת מלאו את הטבלה על-פי טקסט 1.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2	דומה / שונה
משפחה	_____		
תיאור העלים	_____		
תיאור הפרחים	_____		
תיאור הפרי	_____		
תקופת פריחה	_____		
אזור גידול	_____		

קראו את טקסט 2 שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.
לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

טקסט 2 החצב / דוד שיפמן

<p>הראשון שפורח בין מבשרי החורף הוא החצב. כשקד לאילנות באביב - כן החצב ראש וראשון לפרחי השדה בסתיו. יש לו בצל ענקי, מלא מזון, יותר מלבעלי הבצל האחרים. בחודשי אב-אלול, עם התרבות טללי הלילות וערפילי הבוקר, יכול להבחין המטייל בתוך השדות האפורים והחשופים בעמודי פרחים גבוהים, המרנינים לב ומבשרים את בוא הסתיו, אלו הם החצבים.</p>	<p>1 פסקה (1) נושא הפסקה: _____</p>
<p>פרחי החצב זעירים הם, וצבעם לבן. עלי העטיף שישה הם, ואף האבקנים שישה במספר. הפרחים נהנים רק יום אחד מאור השמש. למחרת יופיעו פרחים חדשים, והקודמים יתחילו לעשות פרות. הפרות הם הלקטים צהבהבים מלאי זרעים שחורים. החצב נפוץ בכל חלקי הארץ: בהר, בשפלה ובעמק.</p>	<p>5 פסקה (2) נושא הפסקה: _____</p>
<p>פריחת החצב מסתיימת בחודשי תשרי. אך עדיין לא גמר החצב את מלאכתו. בראשית חשוון, עם רדת היורה, יוציא הבצל הענק של החצב קבוצה צפופה של עלים גדולים, רחבים ובשרניים. במשך חודשי החורף יאגרו העלים מזון רב בתוך הבצל-מחסן ועם בוא האביב יצהיבו ויקמשו, והבצל ייךדם וייכנס למנוחת הקיץ, עד בוא עתו - בחודשי אב-אלול - להוציא פרחים חדשים.</p>	<p>10 פסקה (3) נושא הפסקה: _____</p>
<p>אם נעקור את בצל החצב בראשית הקיץ, עם כמישת העלים, ונשים אותו במקום שמור בחדר הטבע, נראה כי בעת שיפרח החצב בכל הארץ, יוציא הבצל שבחדר גבעולי פרחים. אותו הוא, כי בעונה זו אין החצב זקוק להוציא את מזונו מן האדמה, כיוון שחומרי המזון האגורים בבצל מספיקים לו לכלכל את גבעולי הפרחים בעונת יובש זו.</p>	<p>15 פסקה (4) נושא הפסקה: _____</p>
<p>20</p>	<p>_____</p>

✿ בדקו אם מילאתם את העמודה של טקסט 1 בדומה למה שכתוב בטבלה שלפניכם.
אחר-כך כתבו בטבלה שלפניכם את ממצאיכם על-פי טקסט 2.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2	דומה / שונה
משפחה	שושניים	_____	
תיאור העלים		_____	
תיאור הפרחים ותפוחת	פרחים לבנים מסודרים מסביב לעמוד תפוחת גבוה	_____ _____ _____	
תיאור הפרי	פרי ירוק עם זרעים שחורים	_____ _____ _____	
תקופת פריחה	תחילת הסתיו אב, אלול ותשרי	_____ _____ _____	
אזור גידול	אזור הים התיכון	_____ _____ _____	
תפקיד הבצל	מצוין בצל, לא מצוין התפקיד	_____ _____ _____	

מה למדנו מההשוואה?

בתבחינים "עונת פריחה", "תיאור פרחים ותפוחת", "תיאור הפרי" יש דמיון בין הטקסטים.

בתבחין "אזור תפוצה" יש שוני בין הטקסטים.

בתבחינים "שם משפחה" ו"תפקיד הבצל" חסר מידע באחד הטקסטים.

כיצד כותבים קטע ממצג?

- **משפט פתיחה:** שני הטקסטים עוסקים ב...
- **ההשוואה:** ציון המשותף והשונה בין שני המקורות לגבי כל תבין לפי סדר.

כאן יש להשתמש במילות השוואה.

מילים המציינות **דמיון:** בדומה ל, כמו, גם...

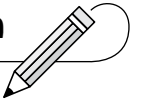
מילים המציינות **שוני:** בשונה מ, לעומת, אבל...

✿ היעזרו במסקנות, ונסו לכתוב קטע ממצג.

שימו ♥, הנה הצעה לקטע ממצג.

שני הטקסטים עוסקים בצרכי "חצה". השניהם מצוין, כי צונת הפריחה היא תחילת הסתיו עד חודש תשרי. השני הטקסטים יש תיאור לזהה לפריחת החצה – פרחים קטנים לבנים על צמוד תפוחת אבה. רק בטקסט מס' 2 ישנה התווחסות לבצה, ומצוין שהוא זה שאור מלון כדי להשתמש בו בעת תקופת היוגה, תמוז – תשרי, ולבוציא פרחים בתקופה זו. השני הטקסטים מצוין כי לפרי יש לרצות שחורית.

משימה

קראו את טקסט 1 שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.
לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה..

טקסט 1 אריה

(מתוך אנציקלופדיית "אביב")

אריה - טורף ממשפחת החתולים. נקרא בעברית גם לביא וגם שחל. בזכות כוחו הרב וצורתו ההדורה כונה מלך-החיות ונחשב לסמל הגבורה. הוא והמינריט הם החיות הגדולות במשפחת החתוליים. אריה מבוגר גובהו למעלה מ- 90 ס"מ, אורכו מאפו עד קצה זנבו למעלה מ- 3 מטרים ומשקלו קרוב ל- 250 ק"ג.

1 פסקה (1)

נושא הפסקה:

5

פסקה (2)

נושא הפסקה:

10

קל להבדיל בין אריה לבין לביאה הודות לרעמה העבותה והגדולה המכסה את ראשו של הזכר ואת כתפיו. הזנב ארוך ומסתיים בציצת שערות. צבע שעריו של האריה זהוב או חום-אדמדם. לעתים נוסף גוון שחור או כמעט אפור-כסוף. הרעמה כמעט תמיד כהה יותר משאר חלקי הפרווה, והחלק התחתון של גופו (הצלעות והבטן) בהיר יותר מגבו. הלביות קטנות ובהירות מן האריות והזכרים. כגוף החתוליים גוף האריה מהודק מצדיו, ובטנו שקועה, רגליו חטובות וכפותיהן בעלות כריות רכות ורחבות, מזוינות בטפרים הנשלפים בשעת לכידת הטרף. בעת מנוחה הם מתכנסים בין קפלי העור. בציצת השער שבקצה זנבו הארוך של האריה יש זיז, או איבר הדומה לציפורן, אך איש אינו יודע מה תפקידו. שלא כשאר-י-בשרם האחרים מטפסים האריות רק לעתים נדירות.

15

פסקה (3)

נושא הפסקה:

20

האריות יודעים לשחות ואינם חוששים מפני מים עמוקים. האריות שוכנים במישורים רחבי-ידיים, בערבות עשב, על גבעות מדבריות, בנאות-מדבר ואף באזורים הרריים וסלעיים. בעונות היבשות פרוותם מתמזגת יפה עם הרקע של האדמה החרוכה והעשבים היבשים. לפעמים הם חיים בקבוצות גדולות.

שאגתו האדירה של האריה הזכר מעידה על תחום מחייתו, ומטילה אימה על חיות הבר שבסביבתו.

האריות טורפים רק כאשר הם רעבים, וכשהם שבעים הם אינם נוגעים לרעה בבעלי-חיים אחרים. בלילות הם מסתתרים בדרך-כלל ליד מקורות מים, שהחיות האחרות באות לשתות מהם, או ליד שבילי הדרכים שבהם הן עוברות, ומנתרות על טרפם. האריה יכול לשבור את גבה של זברה או לרסק את גולגלתה של אנטילופה במכה אחת בכפתו. אריה זכר מבוגר עשוי לגרור סוס שלם בכפותיו. האריות מבתרים את בשרן של חיות-בר אוכלות עשב, זברות, איילות, אנטילופות, ג'רפות ותואים אפריקניים. לפעמים יוצאים כמה אריות יחד לשחר לטרף ומתחלקים בו.

אף-על-פי שמסוכן להטריד את האריה, אין הוא מתקיף לעתים קרובות את האדם. אולם, יש שאריה זקן נעשה כבד-תנועה, ואינו יכול עוד להדביק את היצורים הפראיים המהירים, והוא פוגע באדם. מבין החתוליים האריה הוא היחיד הפוליגמי - לכל זכר 3-4 נקבות. בדרך-כלל ממליטה הלבאיאה שלושה-ארבעה גורים בהמלטה. גם הזכר וגם הנקבה מגדלים את הגורים. הלבאיאה היא אם מסורה. הגורים גדלים באיטיות ומגיעים לגודלם הסופי בגיל 6 שנים. גופותיהם של הגורים מנומרים כתמים קטנים בהיוולדם. יש חוקרים הסבורים כי תופעה זו מקורה בכך שהאריות היו לפנים חיות-יער, וסימנים אלה הסוו אותם בין העלים והצללים. כפירים או גורי-אריות הם חיות שעשועים נחמדות, אך עד מהרה הם גדלים ומתחזקים במידה כזאת שהם מהווים סכנה. נוצרו אגדות על אריות מבוגרים שהתקשרו לבני-אדם. המפורסמת שבהן היא על אנדרוקלס. על רעמסס מלך מצרים מסופר שהאריה היה מלווה אותו בצאתו לקרב.

בקניה מצויים כיום אריות מבוגרים המוחזקים כחיות-בית. האדם הוא אויבו הרציני היחידי של האריה. הלבנים צדים את האריות כשהם מצוידים ברובים. יש שבטים באפריקה הצדים אריות

פְּסָקָה (4)

נושא הפסקה:

25 _____

30

פְּסָקָה (5)

נושא הפסקה:

35 _____

פְּסָקָה (6)

נושא הפסקה:

40 _____

45

פְּסָקָה (7)

נושא הפסקה:

50 _____

בחניתות. לעומתם, יש שבטים שאינם נוגעים לרעה באריה, משום שהוא טורף את האנטילופות הפוגעות קשה ביבולים.

מתקופה קדומה פחד האדם מפני האריה והתפעל ממנו. האריה מצוי לפניו בארץ-ישראל, והוא נזכר פעמים רבות בתנ"ך. הוא נעלם מן הארץ בתקופת הצלבנים. כיום נחשב האריה בעיקר לחיה אפריקנית, ואכן הוא מצוי ביבשת זו יותר מאשר בכל מקום אחר. אך אריות לפעמים מצויים גם במערבה של הודו. לפניו היו אריות גם באירופה ובמזרח הקרוב (גם בארץ-ישראל), אך כיום הם נעלמו לגמרי מאזורים אלה, לאחר שהושמדו בידי האדם.

אזור תפוצתו - מדרום לסודן ולחבש, אפריקה המזרחית ורודזיה. במקורות ארץ-ישראליים נזכר האריה לאחרונה לפני מסעי-הצלב.

פְּסָקָה (8)

נושא הפסקה: 55

פְּסָקָה (9) 60

נושא הפסקה:

✿ מלאו את הטבלה על-פי טקסט 1.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2	דומה / שונה
תעודת זהות: פרטים בסיסיים	שם: _____		
	כינוי: _____		
	משפחה: _____		
	גובה: _____		
	אורך: _____		
	משקל: _____		
	תכונות: _____		

דומה / שונה	טקסט 2	טקסט 1	התבחין
		רעמה: _____ זנב: _____ צבע: _____ הבטן: _____ רגליים: _____ _____	מבנה גוף
		הזכר _____ הנקבה _____ הזכר וגם הנקבה _____ הגורים _____ _____	רבייה וגידול
		_____ _____ _____	סביבת חיים
		_____ _____ _____	מזון
		_____ _____ _____	יחסי גומלין בינו לבין האדם
		_____ _____ _____	אזורי תפוצה

קראו את טקסט 2 שלפניכם, ונהלו עמו דיאלוג.
לצד כל פסקה כתבו את הנושא שלה.

שימו , לטקסט זה יש כותרות משנה, חלקן מקבילות לתבחינים בטבלה ושתיים מהן חדשות: הישרדות ותקשורת.
בדקו אם הנושאים שאתם כותבים בצד, תואמים את כותרות המשנה.

טקסט 2 האריה / מעיין פרל ג פרח

ת"ז של האריה	1	פסקה (1)
האריה שייך למערכת המיתרניים, למחלקת יונקים לסדרה טורפים ולמשפחה חתוליים. אורכו 2.7 מטרים, גובהו עד לכתפיו 1.2 מטרים. משקלו עד 260 קילו. לאריה רעמה שמכסה את העורף ואת החלק הקדמי של גופו.		נושא הפסקה: _____
האריה יכול לחיות בטבע בין 10 ל-14 שנים ובשבי (כלוב) עד 20 שנה. השם הלועזי של האריה הוא "פנתראו ליאו" כי הוא סוג של ארץ שהוא פנתר ממשפחת החתוליים.	5	_____
תזונה וצייד		פסקה (2)
שיטת הצייד שבה האריה צד היא מאָרְב וּלְקִיחַת הַצֵּיד מְטוֹרְפִים אחרים. הוא ניזון מפְּגָרִים ומפרסתנים.	10	נושא הפסקה: _____
הם אוכלים רק בשר, והם צדים טוב יותר מכל טורף אחר. הלביאות אחראיות לצייד.		_____
גידול הצאצאים		פסקה (3)
ההיריון נמשך כ- 100 ימים. הלביאה ממליטה בממוצע כשלושה גורים. לאחר ההמלטה היא תעבור למקום שיתחזקו. ברגע שהם גדלים, חוזרת אִיתָם האימא ללהקה, שם הם מקבלים הגנה מכל קבוצת האריות.	15	נושא הפסקה: _____

<p>הישרדות!</p> <p>האריה חי בלָהֶקָה, ולכן רוב הזמן הוא מוגן. האריות הבוגרים מגנים על האריות הצעירים, ואחד מגן על האחר. האריה חי במישורים פתוחים. תפקיד הזכרים לשמור מפני פלישה לשטח המְחָיָה של קהילת האריות. הזכרים מסמנים את השטח שלהם על-ידי שתן על העצים והשיחים וגם על-ידי השמעת נהמות.</p> <p>תקשורת</p> <p>האריות הם חיות חברתיות. יש ביניהם תקשורת מגוונת כמו גרגורים ושאגות.</p> <p>אזורי תפוצה</p> <p>אריות נמצאים בעיקר באפריקה ומעט בהודו.</p>	<p>פְּסָקָה (4)</p> <p>נושא הפסקה: 20</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>פְּסָקָה (5)</p> <p>נושא הפסקה: 25</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>פְּסָקָה (6)</p> <p>נושא הפסקה:</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
--	---

✿ בדקו אם מילאתם את העמודה של טקסט 1 בדומה למה שכתוב בטבלה שלפניכם. אחר-כך כתבו בטבלה שלפניכם את ממצאיכם על-פי טקסט 2.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2	דומה / שונה
תעודת זהות: פרטים בסיסיים	שם: אריה, לביא, שחל	_____	
	כינוי: מלך החיות	_____	
	משפחה: חתוליים	_____	
	גובה: יותר מ-90 ס"מ	_____	
	אורך: יותר מ-3 מ'	_____	
	משקל: 250 ק"ג	_____	
	תכונות: יודע לשחות	_____	

דומה / שונה	טקסט 2	טקסט 1	התבחין
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>רעמה: גדולה וכהה זנב: ארוך עם שערות צבע: זהוב-חום-אדמדם הבטן: יותר בהירה, שקועה רגליים: חטובות, כפות בעלות כריות רחבות</p>	<p>מבנה גוף</p>
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>הזכר פוליגמי. לכל זכר 3-4 נקבות. הנקבה ממליטה שלושה- ארבעה גורים. גם הזכר וגם הנקבה מגדלים את הגורים. הגורים מגיעים לגודל סופי בגיל 6 שנים.</p>	<p>רבייה</p>
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>האריות חיים במישורים על גבול מדבריות, בדרך- כלל בנאות מדבר. הם חיים בקבוצות גדולות.</p>	<p>סביבת חיים</p>
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>טורף. מנתרים על הטרף בדרך-כלל בלילה. אוכלים חיות-בר שאוכלות עשב, כמו: זברות, איילות, אנטילופות, ג'רפות.</p>	<p>מזון</p>
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>יש מקומות בהם צדים בני-אדם את האריה בעזרת רובים או חניתות.</p>	<p>יחסי גומלין בינו לבין האדם</p>

התבחין	טקסט 1	טקסט 2	דומה / שונה
אזורי תפוצה	כיום חיים האריות באפריקה, בעיקר בחבש, אפריקה המרכזית ומדרום לסודן. בעבר היו בארץ-ישראל אריות, אך הם נעלמו בתקופת הצלבנים.		

בטבלה שלפניכם הוספנו את המידע מטקסט 2.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2
תעודת זהות: פרטים בסיסיים	שם: אריה, לביא, שחל כינוי: מלך החיות משפחה: חתוליים גובה: יותר מ-90 ס"מ אורך: יותר מ-3 מ' משקל: 250 ק"ג תכונות: יודע לשחות	שייך למערכת המיתרניים ולמחלקת היונקים ולסדרת הטורפים. אין תיאום מלא לגבי המידות, אבל הנתונים די דומים. חי בטבע בין 10-14 שנים ובשבי עד 20 שנה
מבנה גוף	רעמה: גדולה וכהה זנב: ארוך עם שערות צבע: זהוב-חום-אדמדם הבטן: יותר בהירה, שקועה רגליים: חטובות, כפות בעלות כריות רחבות	
רבייה	הזכר פוליגמי. לכל זכר 3-4 נקבות. הנקבה ממליטה שלושה-ארבעה גורים. גם הזכר וגם הנקבה מגדלים את הגורים. הגורים מגיעים לגודל סופי בגיל 6 שנים.	ההיריון נמשך 100 ימים.

התבחין	טקסט 1	טקסט 2
סביבת חיים טקסט 2: גם הישרדות	האריות חיים במישורים על גבול מדבריות, בדרך-כלל בנאות מדבר. הם חיים בקבוצות גדולות.	חי בלהקה ולכן מוגן. תפקיד הזכרים לשמור מפני פלישה של בעלי חיים אחרים לשטח המחיה של האריות. הם מסמנים את השטח שלהם על- ידי שתן על העצים וכל השיחים.
מזון	טורף. מנתרים על הטרף בדרך- כלל בלילה. אוכלים חיות-בר שאוכלות עשב, כמו: זברות, איילות, אנטילופות, ג'ירפות.	ניזון מפגרים ומפרסתנים
יחסי גומלין בינו לבין האדם	יש מקומות בהם צדים בני-אדם את האריה בעזרת רובים או חניתות.	
אזורי תפוצה	כיום חיים האריות באפריקה, בעיקר בחבש, אפריקה המרכזית ומדרום לסודן. בעבר היו בארץ-ישראל אריות, אך הם נעלמו בתקופת הצלבנים.	קיימים גם מעט בהודו
תקשורת		יש בין האריות תקשורת מגוונת כמו גרגורים ושאגות

כעת נתחיל את כתיבת המיזוג.

משפט פתיחה

שני הטקסטים צוסקים בצרף "אריה".

המשותף והשונה בין שני המקורות לגבי תבחין מסוים

בשני המקורות מצוין כי האריה שייך למשפחת החתוליים.

**מקור מס' 2 מוסיף כי הוא שייך למערכת המיתרניים, למחלקת היונקים
ולסדרת הטורפים. אורכו כ- 90 ס"מ אורכו בסביבות 3 מטרים, ומשקלו כ- 250
ק"ג. מקור 2 מוסיף כי האריה חי בטבע בין 10 ל-14 שנים ובשבי עד 20 שנה.**

תבחין נוסף

מקור מס' 1 מתואר מהנה אפול של האריה, ומצוין כי יש לו רעמה גדולה, זנבו ארוך עם שערות, צבע אפול זהוב-חום-אדמדם, בטנו בהירה יותר ושקופה, ראשו חטובת וכפותיהם בצלעות כריות רחבות. מקור מס' 2 אינו מתייחס למהנה אפול.

תבחין נוסף

סביבת החיים של האריות היא מישורים על אפול מדבריות, זאת על-פי מקור 1 ומקור 2. האריות חיים בלהקות. מקור 2 מצוין כי תפקיד הזכרים לשמור מפני פלישה של בצלי חיים אחרים לשטח המחיה של האריות וכי הם מסמנים את השטח שלהם על-ידי שתן על הצצים ועל השיחים.

תבחין נוסף

מקור מס' 1 מצוין כי הזכר הוא פולימתי לכל זכר יש שלוש-ארבע נקבות. הנקבה ממליטה שלוש-ארבעה אריות. גם הזכר וגם הנקבה מצדלים את האריות. האריות מציצים לאורך סופי האיל 6 שנים. מקור 2 מוסיף כי ההיריון נמשך 100 ימים.

✿ המשיכו את המיזוג לגבי התבחינים האחרים.

תבחין המזון

תבחין יחסי הגומלין בין האדם לאריה

תבחין אזורי התפוצה

הנה הקטע השלם.

הערך: "אריה" - קטע ממוזג על-פי שני מקורות

שני הטקסטים 1 ו-2 עוסקים בערך "אריה". שני המקורות מציינים כי האריה שייך למשפחת החתוליים. מקור 2 מוסיף כי הוא שייך למערכת המיתרניים, למחלקת היונקים ולסדרת הטורפים.

גובהו של האריה כ- 90 ס"מ, אורכו בסביבות 3 מטרים, ומשקלו כ- 250 ק"ג. מקור 2 מוסיף כי האריה חי בטבע בין 10 ל-14 שנים ובשבי עד 20 שנה. במקור 1 מתואר מבנה גופו של האריה, ומצוין כי יש לו רעמה גדולה, זנבו ארוך עם שערות, צבע גופו זהוב-חום-אדמדם, בטנו בהירה יותר ושקועה, רגליו חטובות, וכפותיהם בעלות כריות רחבות. מקור 2 אינו מתייחס למבנה גופו.

מקור מס' 1 מצייין כי הזכר הוא פוליגמי. לכל זכר שלוש-ארבע נקבות. הנקבה ממליטה שלושה-ארבעה גורים. גם הזכר וגם הנקבה מגדלים את הגורים. הגורים מגיעים לגודל סופי בגיל 6 שנים. מקור 2 מוסיף כי ההיריון נמשך 100 ימים.

סביבת החיים של האריות, על-פי מקור 1, היא מישורים על גבול מדבריות. לפי מקור 2, האריות חיים בלהקות. מקור 2 מצייין כי תפקיד הזכרים לשמור מפני פלישה של בעלי חיים אחרים לשטח המחיה של האריות, וכי הם מסמנים את השטח שלהם על-ידי שתן על העצים ועל השיחים.

שני המקורות מציינים כי האריות הם טורפים ומנתרים על הטרף בדרך כלל בלילה, בעיקר חיות בר האוכלות עשב. מקור 2 מוסיף כי האריות ניזונים מפגרים ומפרסתנים. יחסי הגומלין בין האדם לאריה הם לא-ידידותיים. האדם מנסה לצוד את האריה בעזרת רובים וחניתות.

אזורי התפוצה לפי שני המקורות הם אפריקה, בעיקר חבש, דרום סודן. מקור מס' 2 מצייין כי יש גם מעט בהודו. לפי מקור 1, היו אריות גם בארץ ישראל בתקופת הצלבנים, ומאז הם נעלמו. מקור 2 מתייחס לתקשורת בין האריות ומצייין כי היא מגוונות - גרגורים ושאגות.